ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 38

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΑΝΤΑΣ
ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΟΔΩΡΟΝ
ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ
«ΟΦΕΛΟΝ ΑΝΕΙΧΕΣΘΕ ΜΟΥ...»
ΠΕΡΙ ΔΙΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
«ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΑΦ' ΕΑΥΤΟΥ ΠΟΙΕΙ Ο ΥΙΟΣ...»
«ΕΝ ΕΣΧΑΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ
ΕΣΟΝΤΑΙ ΚΑΙΡΟΙ ΧΑΛΕΠΟΙ»

Κείμενον: B. de Montfaucon,

Εισαγωγή—Μετάφρασις—Σχόλια
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΝΙΚΑ
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντός παρενθέσεων ἀριθμοί παραπέμπουν εἰς τάς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἐκλογή καί ἡ ἐνθρόνισις τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τόν ἀρχιεπισκοπικόν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐσήμανε δι' αὐτόν, πλήν τῶν ἄλλων, καί τήν εἴσοδον καί τήν γνωριμίαν μέ ἕνα περιβάλλον ἀρκούντως διάφορον ἐκείνου εἰς τό ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἔζησεν. Καθ' ὅσον ἡ Ἀντιόχεια, παρά τήν σπουδαιότητά της, δέν ἠμποροῦσε νά συγκριθῇ πρός τήν πρωτεύουσαν πόλιν τῆς αὐτοκρατορίας. Μέσα, λοιπόν, εἰς τό πλῆθος τῶν νέων φροντίδων καί τά ἀμέτρητα καθήκοντά του δέν παρέλειψε τό διδακτικόν ἔργον. Ἀντίθετα, πολυμερῆ ἀνέπτυξε δραστηριότητα πρός διαφώτισιν, οἰκοδομήν, ἔλεγχον, νουθεσίαν, ἐπιτίμησιν καί ἐν γένει πρός περιστολήν τῶν ἀφορμῶν ἐκείνων πού παρέσυραν τούς πιστούς εἰς τό κακόν καί τήν ἁμαρτίαν.

Ἀναμφιβόλως, τά θέατρα καί ὁ ἱππόδρομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐάν δέν ἀπετέλουν μίαν νέαν ἐμπειρίαν διά τόν Χρυσόστομον, θά τοῦ ἔδειξαν ὁπωσδήποτε τό μέγεθος τῆς φθοροποιοῦ ἐπιδράσεώς των εἰς τούς Χριστιανούς. Δι' αὐτό πολλαί ὁμιλίαι του στρέφονται περί τό θέμα αὐτό, πρᾶγμα πού ἀποδεικνύει τό πόσην σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς αὐτά. Μία ἀπό τάς ὁμιλίας αὐτάς εἶναι καί ἡ ἀκολουθοῦσα, εἰς τήν ὁποίαν ἀπευθύνεται πρός ἐκείνους πού ἐγκατέλειψαν τήν Ἐκκλησίαν καί ἀπερροφήθησαν ἀπό τάς ἱπποδρομίας καί τά θέατρα. Ἰδιαίτερα τονίζει τάς καταστρεπτικάς συνεπείας πού ἔχει διά τόν Χριστιανόν ἡ εἰς τά θέατρα φοίτησις, διότι τά ἐκεῖ τελούμενα ἐντυπώνονται εἰς τήν ψυχήν του καί ἐπηρεάζουν βαθύτατα ὁλόκληρον τήν ζωήν του, ἀτομικήν, οἰκογενειακήν καί κοινωνικήν. Πρό παντός, αἱ γυναῖκες τοῦ θεάτρου γίνονται οἱ φορεῖς κάθε κακοῦ καί παρωθοῦν εἰς τήν ἐκτέλεσιν τῆς μοιχείας, ἔστω καί διά τῆς πονηρᾶς ἐπιθυμίας, σύμφωνα μέ τό «πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρός τό ἐπιθυμῆσαι αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 5, 28).

Διά τόν λόγον αὐτόν ὁ ἱερός πατήρ ἀπειλεῖ νά ἀποκόψῃ ἀπό τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ὅσους παραμένουν ἀμετανόητοι καί δέν ἀποβάλλουν τάς κακάς αὐτάς συνηθείας, διά νά προφυλάξῃ τούς πιστούς ἀπό τήν μόλυνσιν τῆς ἁμαρτίας καί παραλλήλως νά φέρῃ αὐτούς εἰς συναίσθησιν τῆς καταστάσεώς των, ὥστε νά ἀνανήψουν καί νά ἐπιστρέψουν εἰς τήν Ἐκκλησίαν.

Ἡ ὁμιλία, ὅπως ἐλέχθη, ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔλαβε χώραν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 399, ὡς προκύπτει ἀπὸ τὰ ὅσα ὁ ἴδιος ἀναφέρει. Λέγει, δηλαδή, εἰς ἕνα σημεῖον, (276, Ε), ὅτι ἐπὶ ἕνα ἔτος δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς ἰδίας συμβουλάς, ἀπὸ τότε ποὺ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν τους. Δεδομένου ὅμως ὅτι ὁ Χρυσόστομος ἀφίχθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν 26 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 398, ἐξάγεται ἐντεῦθεν ἀδιάστως τὸ συμπέρασμα ὅτι τὴν ἄνοιξιν μᾶλλον τοῦ 399 ἐξεφώνησε τὴν μετὰ χεῖρας ὁμιλίαν.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ

272 Α ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΚΑΙ ΕΣΤΡΑΦΗΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ.

Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀνεχθῶ αὐτά; Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ὑποφέρω; Ἀλλὰ ἐπιθυμῶ ἐσᾶς τοὺς ἰδίους νὰ σᾶς καταστήσω κριτὰς τοῦ ἑαυτοῦ σας. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Θεὸς μὲ τοὺς Ἑβραίους· δηλαδή, ἀπευθυνόμενος μὲ παράπονον πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἔλεγεν· «ἀπαντήσατέ μου, ἐσεῖς ποὺ εἶσθε ὁ ἀγαπητός μου λαός, ποῖον κακὸν σᾶς ἔκανα, μὲ ποῖον τρόπον σᾶς ἐλύπησα, ἢ πότε σᾶς παρηνώχλησα;».[1] Καὶ πάλιν· «Ποῖον παράπτωμα εὗρῆκαν οἱ πατέρες σας εἰς τὴν συμπεριφοράν μου ἀπέναντί των;».[2] Τὸν Θεόν, λοιπόν, θὰ μιμηθῶ καὶ ἐγὼ καὶ θὰ σᾶς ἐρωτήσω διὰ δευτέραν φοράν. Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀνεχθῶ αὐτά; Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ὑποφέρω; Ὕστερα ἀπὸ τόσας μακρὰς ὁμιλίας καὶ τόσον μεγάλην διδασκαλίαν μερικοί, ἀφοῦ ἐγκατέλειψαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐστράφησαν πρὸς τοὺς ἀγωνιστικοὺς ἵππους[3] **B** καὶ ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τόσην μανίαν, ὥστε ἐγέμισαν ὁλόκληρον τὴν πόλιν ἀπὸ θόρυβον καὶ ἀνάρθρους κραυγάς, ποὺ προκαλοῦν γέλοια, ἢ μᾶλλον μεγάλον θρῆνον.

Καὶ ἐγώ, λοιπόν, καθήμενος εἰς τὸ σπίτι μου καὶ ἀκούων νὰ ἐκπέμπουν εἰς φωνάς, ὑπέφερα χειρότερα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κινδυνεύουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ ναυαγήσουν. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ὅταν τὰ κύματα προσκρούουν εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ πλοίου, φοβοῦνται ὅτι διατρέχουν τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἔτσι καὶ ἐγὼ ἔνοιωθα πιὸ ἄσχημα, ὅταν ἔφθαναν εἰς τὰ αὐτιά μου αἱ κραυγαὶ αὐταί, ἐχαμήλωνα τὸ κεφάλι καὶ ἐσκέπαζα τὸ πρόσωπόν μου ἀπὸ τὴν λύπην μου, **C** διότι ἄλλοι μὲν εὑρίσκοντο εἰς τὰς κερκίδας τοῦ ἱπποδρόμου

1. Μιχ. 6, 3.
2. Ἱερ. 2, 5.
3. Δηλαδή, τοὺς ἵππους ποὺ τρέχουν εἰς τὸν ἱππόδρομον.

καὶ προέβαιναν εἰς τὰς ἀσχημίας αὐτάς, ἐνῷ ἄλλοι συγκεντρωμένοι καθ' ὁμάδας ἐπευφήμουν τοὺς ἡνιόχους καὶ ἐκραύγαζαν μὲ μεγαλυτέραν μανίαν ἀπὸ τοὺς πρώτους.

Ποίαν ἀπάντησιν θὰ δώσωμεν ὅμως; Ἢ τί θὰ προβάλωμεν πρὸς δικαιολογίαν, ἐὰν τυχὸν κάποιος ξένος, ἀπὸ ὁποιοδήποτε μέρος, ἔλθη καὶ μᾶς κατηγορήση λέγων· αὐτὴν τὴν ὄψιν παρουσιάζει ἡ πόλις τῶν ἀποστόλων;[4] Αὐτὰ τὰ ἔργα ἐπιτελεῖ αὐτή, ποὺ εἶχε τόσον μεγάλον διδάσκαλον;[5] Ἔτσι συμπεριφέρεται ὁ φιλόχριστος λαός, τὸ ἀνυπόκριτον θέατρον, τὸ πνευματικὸν θέατρον; Δὲν ἐσεβασθήκατε οὔτε τὴν ἡμέραν αὐτήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἑορτάζονται τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.[6] Ἀλλὰ τὴν Παρασκευήν, ὅπου ὁ Κύριός σου ἐσταυροῦτο διὰ τὴν λύτρωσιν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, 273 A καὶ ἠνοίγετο ὁ παράδεισος, καὶ ὁ λῃστὴς ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀρχαίαν πατρίδα,[7] καὶ ἡ κατάρα κατηργεῖτο,[8] καὶ ἡ ἁμαρτία ἐξηφανίζετο, καὶ ὁ μακροχρόνιος πόλεμος ἔπαυεν, καὶ ὁ ἄνθρωπος συνεφιλιώνετο μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὰ πάντα μετεβάλλοντο πρὸς τὸ καλλίτερον. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ποὺ ἔπρεπε νὰ νηστεύῃς καὶ νὰ δοξάζῃς τὸν Θεόν, καὶ νὰ ἀπευθύνῃς εὐχαριστηρίους προσευχὰς διὰ τὰ καλὰ ποὺ προσεφέρθησαν εἰς τὴν οἰκουμένην πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἔκανεν ὅλ' αὐτά. Τότε σὺ ἐγκατέλειψες τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν πνευματικὴν θυσίαν, τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀδελφῶν καὶ τὴν σοβαρότητα τῆς νηστείας B καὶ ἐσύρθηκες αἰχμάλωτος ἀπὸ τὸν διάβολον πρὸς ἐκεῖνο τὸ θέαμα;

Λοιπόν! Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ἀνεχθῶ αὐτά; Εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ὑποφέρω; Δὲν θὰ παύσω νὰ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς αὐτὰ καὶ νὰ ἀπαλύνω τὴν λύπην μου μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, δηλαδὴ νὰ μὴ τὴν καταπιέζω μὲ τὴν σιωπήν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐξωτερικεύω καὶ νὰ τὴν ἐμφανίζω ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτιά σας. Πῶς θὰ ἠμπορέσω νὰ κινήσω τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ; Πῶς θὰ τὸν καταπραΰνω, ὅταν ὀργίζεται; Πρὶν ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας ἔβρεχε κατακλυσμιαῖα καὶ ἡ βροχὴ παρέσυρε τὰ πάντα, ἁρπάζουσα τὴν τράπεζαν, ὅπως ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ἀπὸ τὸ στόμα τῶν γεωργῶν, μὲ τὸ

4. Πρόκειται διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, ὑπῆρχεν ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων μὲ λείψανα αὐτῶν.

5. Δηλαδή, τὸν Ἀπόστολον Ἀνδρέαν, ποὺ ἐκήρυξε τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

6. Ἐννοεῖ τὸν Σταυρόν.

7. Πρβλ. Λουκ. 23, 42 - 43

8. Πρβλ. Γαλ. 3, 13.

νὰ ρίπτῃ καταγῆς τὰ μεστωμένα στάχυα καὶ νὰ σαπίζῃ ὅλα τὰ ἄλλα ἀπὸ τὴν πολλὴν ὑγρασίαν. C Ἔγιναν λιτανεῖαι καὶ παρακλήσεις καὶ ὁλόκληρος ἡ πόλις, σὰν χείμαρρος, ἔτρεχεν εἰς τὸν ναόν, ὅπου εἶναι τὰ ἅγια λείψανα τῶν ἀποστόλων καὶ διώριζε συνηγόρους του τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν καὶ τὴν δυάδα τῶν ἀποστόλων, δηλαδὴ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Τιμόθεον. Καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις αὐτάς, ὅταν ἔπαυσεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ διεπλεύσαμεν τὸ πέλαγος τῆς καταιγίδος καὶ ἐνικήσαμεν τὰ κύματα, ἐτρέχαμεν πρὸς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων, τὸν Πέτρον, τὴν βάσιν τῆς πίστεως,[9] τὸν Παῦλον, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς»,[10] πραγματοποιοῦντες πνευματικὴν πανήγυριν καὶ διακηρύσσοντες τοὺς ἄθλους, τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας των κατὰ τῶν δαιμόνων.

Ἀλλ' οὔτε ὁ φόβος τῆς καταιγίδος μᾶς συνέτισεν, D οὔτε τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων τῶν ἀποστόλων μᾶς ἐδίδαξε καὶ ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ μίαν ἡμέραν, σκιρτᾷς καὶ κραυγάζεις, καὶ δὲν προσέχεις τὴν ψυχήν σου ποὺ σύρεται αἰχμάλωτος τῶν παθῶν; Ἐάν, ὅμως, ἤθελες νὰ παρακολουθῇς «κοῦρσες» ἀλόγων, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔζευσες τὰ ἄλογα πάθη σου, δηλαδὴ τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ δὲν τοὺς ἔθεσες τὸν ζυγὸν τῆς εὐλαβείας, ποὺ εἶναι μαλακὸς καὶ ἐλαφρός,[11] καὶ δὲν τοὺς ἐπέβαλες ὀρθὴν σκέψιν καὶ δὲν τὰ ὡδήγησες πρὸς τὸ βραβεῖον, ποὺ μᾶς ἐπιφυλάσσει ἡ πρόσκλησίς μας πρὸς τὸν οὐρανὸν ὑψηλά,[12] σπεύδων ὄχι ἀπὸ ἀσέβειαν εἰς ἀσέβειαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν γῆν πρὸς τὸν οὐρανόν; E Πραγματικά, αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἱπποδρομίας προσφέρει μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ ὠφέλειαν. Ἀλλ', ἀφοῦ ἐγκατέλειψες τὰ ἰδικά σου ζητήματα νὰ γίνωνται τυχαῖα καὶ ἄσκοπα, ἐνδιαφέρεσαι διὰ τὴν νίκην τῶν ἄλλων καὶ χάνεις τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἡμέρας εἰς τὸ κακὸν ἀνώφελα καὶ ἄσκοπα.

274 A Ἢ μήπως δὲν γνωρίζεις ὅτι, ὅπως ἡμεῖς, ὅταν ἐμπιστευώμεθα χρήματα εἰς τοὺς ὑπηρέτας μας, ζητοῦμεν λογαριασμὸν καὶ διὰ τὴν τελευταίαν δραχμὴν ἀπὸ αὐτούς, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς θὰ ζητήσῃ εὐθύνας διὰ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας, μὲ ποῖον, δηλαδή, τρόπον διεθέσαμεν τὴν κάθε ἡμέραν μας; Λοιπόν, τί θὰ εἴπωμεν; Τί θὰ ἀπολογηθῶμεν,

9. Πρβλ. Ματθ. 16, 18.

10. Πρβλ. Πράξ. 9, 15.

11. Πρβλ. Ματθ. 11, 30.

12. Πρβλ. Φιλιπ. 3, 14.

ὅταν μᾶς ζητῆται ἡ εὐθύνη διά τήν ἡμέραν ἐκείνην;[13] Πρός χάριν σου ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη ἐφώτισε τήν νύκτα καί ἔλαμψεν ὁ χορός τῶν διαφόρων ἀστέρων· διά τήν ἐξυπηρέτησίν σου ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καί ἔτρεξαν τά ποτάμια. Δι' ἐσέ οἱ σπόροι ἐπέταξαν βλαστάρια καί τά φυτά ηὐξήθησαν καί ὁ δρόμος τῆς φύσεως ἐκράτησε τήν τάξιν του καί ἦλθεν ἡ ἡμέρα καί ἡ νύκτα ἐπέρασεν. **B** Καί ὅλα αὐτά ἔγιναν πρός χάριν σου. Σύ, ὅμως, ἐνῷ ὅλα τά δημιουργήματα σέ ὑπηρετοῦν, ἐκπληροῖς τήν ἐπιθυμίαν τοῦ διαβόλου; Καί μολονότι ἔχεις ἐνοικιάσει ἀπό τόν Θεόν ἕνα τόσον ὡραῖον σπίτι, ἐν τούτοις δέν ἐπλήρωσες τό ἐνοίκιον. Καί δέν σοῦ ἔφθασεν ἡ προηγουμένη ἡμέρα, ἀλλά καί τήν ἑπομένην, ὅταν ἦτο ἀνάγκη νά ἀναπαυθῆς ἀπό τήν κακίαν πού διέπραξες, πηγαίνεις πάλιν εἰς τά θέατρα, τρέχων ἀπό τόν καπνόν εἰς τήν φωτιάν, καί ρίπτεις τόν ἑαυτόν σου εἰς ἄλλο χειρότερον βάραθρον. Οἱ γέροντες ἐντρόπιαζαν τά ἄσπρα μαλλιά τους, οἱ νέοι ἔρριπταν τήν νεότητα εἰς τόν κρημνόν καί οἱ πατέρες ἔπαιρναν εἰς τά θεάματα αὐτά τά παιδιά τους, ρίπτοντες τήν ἡλικίαν αὐτήν, **C** πού ἀγνοεῖ τό κακόν, εἰς τά βάραθρα τῆς πονηρίας, ἀπό πολύ ἐνωρίς, ὥστε δέν θά πέση κανείς ἔξω, ἐάν ὀνομάση τούς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀντί πατέρων παιδοκτόνους, πού μέ τήν κακίαν καταστρέφουν τήν ψυχήν τῶν παιδιῶν.

Μά, διά ποίαν κακίαν ὁμιλεῖς, ἴσως νά ἐρωτήση κάποιος. Ἀλλά δι' αὐτόν τόν λόγον αἰσθάνομαι ὀδύνην, διότι, μολονότι εἶσαι ἄρρωστος, ἐν τούτοις δέν γνωρίζεις ὅτι ἀσθενεῖς, διά νά ἐπιδιώξης νά εὕρης τόν κατάλληλον ἰατρόν. Ἐβυθίσθης εἰς τήν μοιχείαν, καί ἐρωτᾶς ποία εἶναι ἡ κακία; Ἤ μήπως δέν ἤκουσες τόν Χριστόν, πού λέγει· «ὁ καθένας πού βλέπει οἱανδήποτε γυναῖκα διά νά τήν ἐπιθυμήση πρός ἁμαρτίαν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν;».[14] Τί λοιπόν, ἐάν, λέγει, δέν τήν βλέπω διά νά τήν ἐπιθυμήσω πρός ἐπιτέλεσιν τῆς ἁμαρτίας; Καί μέ ποῖον τρόπον θά ἠμπορέσης νά μέ πείσης ὅτι δέν τήν βλέπεις μέ πονηράν ἐπιθυμίαν; **D** Πραγματικά, αὐτός πού δέν εἶναι εἰς θέσιν νά συγκρατήση τά μάτιά του, ἀλλά τόσον πολύ φροντίζει διά τό θέαμα, κατά ποίαν λογικήν, ὕστερα ἀπό τήν παρατήρησιν, θά ἠμπορέση νά διατηρήση τήν ἁγνότητά του; Μήπως τό σῶμά σου εἶναι πέτρινον; Μήπως εἶναι σιδερένιο; Ἀντίθετα, ἀποτελεῖσαι ἀπό σάρκα ἀνθρωπίνην, ἡ ὁ-

13. Πού διετέθη διά τήν παρακολούθησιν τῶν ἱπποδρομιῶν.
14. Ματθ. 5, 28.

ποία ἀνάπτει ἀπό τήν ἐπιθυμίαν εὐκολώτερα ἀπό τό (ξερό) χορτάρι.

Ἀλλά διατί ὁμιλῶ διά τό θέατρον μόνον; Ἀφοῦ πολλές φορές καί μέσα εἰς τήν ἀγοράν, ὅταν συναντήσωμεν κάποιαν γυναῖκα, μᾶς πιάνει ταραχή καί σύγχυσις. Σύ, λοιπόν, καθισμένος εἰς τήν κατάλληλον θέσιν τοῦ θεάτρου, πού τόσας ἀφορμάς διά τήν διάπραξιν τῆς ἀσχημίας προσφέρει, βλέπεις τήν πόρνην γυναῖκα μέ ἀκάλυπτον τό κεφάλι **E** καί μέ μεγάλην ἀναίδειαν νά ἐμφανίζεται εἰς τήν σκηνήν, νά φορῆ ἀπαστράπτοντα καί χρυσοστόλιστα φορέματα, νά κινῆται μέ ἡδυπάθειαν, νά λικνίζεται μέ προκλητικότητα, νά τραγουδᾶ πορνικά ᾄσματα, νά προβαίνη εἰς ἄλλας παρομοίας ἀσχημίας, τάς ὁποίας ἠμπορεῖς νά καταλάβης σύ πού τάς παρηκολούθησες. Κάθεσαι λοιπόν καί τήν παρατηρεῖς τήν πόρνην γυναῖκα, καί τολμᾶς νά ὑποστηρίξης ὅτι δέν παθαίνεις ὅ,τι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι; Μήπως, λοιπόν, τό σῶμά σου εἶναι πέτρινον; Μήπως εἶναι σιδερένιο; Διότι δέν θά παύσω νά σοῦ ἐπαναλαμβάνω τά ἴδια. Ἤ μήπως σύ εἶσαι ἀνώτερος κατά τήν ἀρετήν ἀπό τούς γενναίους ἐκείνους ἄνδρας, πού ἐνικήθησαν ἀπό ἕνα ἁπλό βλέμμα; **275 A** Δέν ἤκουσες τί λέγει ὁ Σολομών· «εἶναι δυνατόν νά βαδίση κάποιος ἐπάνω εἰς τά ἀναμμένα κάρβουνα καί νά μή καύση τά πόδιά του; Ἠμπορεῖ νά τοποθετήση φωτιά εἰς τό στῆθός του, χωρίς νά καύση τά ρούχά του; Ἔτσι, καί ὅποιος θά πλησιάση ξένην γυναῖκα (δέν ἠμπορεῖ νά ἀποφύγη τήν τιμωρίαν)».[15] Διότι, καί ἄν ἀκόμη δέν ἦλθες εἰς σαρκικήν ἐπαφήν μέ τήν πόρνην, ἐν τούτοις μέ τήν ἐπιθυμίαν εὑρέθηκες κοντά της, καί ἔτσι εἰς τήν ψυχήν σου διέπραξες τήν ἁμαρτίαν. Καί ὄχι μόνον κατά τήν ὥραν τῆς παραστάσεως, ἀλλά καί μετά τό τέλος τοῦ θεάτρου καί τήν ἀπομάκρυνσιν αὐτῆς, ἀποτυπώνεται εἰς τό μυαλόν σου ἡ εἰκόνα της, τά λόγια της, τά ἐνδύματά της, τό βλέμμα της, **B** τό βάδισμά της, τά καμώματά της, ἡ συμπεριφορά της, τά πορνικά τραγούδια, καί φεύγεις ἀπό ἐκεῖ βαριά τραυματισμένος. Ἀπό ἐδῶ δέν καταστρέφονται αἱ οἰκογένειαι; Ἀπό ἐδῶ δέν χάνεται ἡ ἐγκράτεια; Ἀπό ἐδῶ δέν διαλύονται οἱ γάμοι; Ἀπό ἐδῶ δέν προκαλοῦνται πόλεμοι καί διαμάχαι; Ἀπό ἐδῶ δέν προέρχονται αἱ ἀηδίαι, πού εἶναι ἔξω ἀπό τήν λογικήν; Ὅταν, λοιπόν, σέ κυριεύση ἡ πόρνη καί πηγαίνης εἰς τό θέατρον σάν αἰχμάλωτος, τότε καί ἡ σύζυγος σοῦ φαίνεται πιό ἀη-

15. Παροιμ. 6, 28, 27, 29.

δῆς, καὶ τὰ παιδιά σοῦ φέρουν βάρος, καὶ οἱ ὑπηρέται σὲ ἐνοχλοῦν, καὶ τὸ σπίτι τὸ θεωρεῖς ἀνώφελον, καὶ αἱ καθημεριναὶ φροντίδες διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν ἀναγκαίων ζητημάτων φαίνεται νὰ σὲ πειράζουν καὶ ὁ καθένας ποὺ σὲ πλησιάζει σοῦ γίνεται φορτικὸς καὶ ἐνοχλητικός.

C Καὶ ἡ αἰτία ὅλων αὐτῶν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἐπιστρέφεις μόνος σου εἰς τὸ σπίτι, ἀλλὰ ἔρχεσαι μαζὶ μὲ τὴν πόρνην, ποὺ σὲ ἀκολουθεῖ κρυφὰ χωρὶς νὰ φαίνεται. Βέβαια, ἐὰν ἦτο ὁρατή, θὰ διευκολύνετο ἡ κατάστασις, διότι ἀμέσως θὰ τὴν ἐξεδίωκεν ἡ σύζυγός σου. Ἀντίθετα ὅμως, ἔρχεσαι ἔχων τὴν πόρνην θρονιασμένην εἰς τὸ μυαλὸ καὶ τὴν ψυχήν σου καὶ σοῦ ἀνάπτει ἀπὸ μέσα τὴν κάμινον τῆς Βαβυλῶνος,[16] καὶ μάλιστα πολὺ περισσότερον ἀπὸ αὐτήν. Διότι ἐδῶ δὲν ὑπάρχουν στουππιὰ καὶ νέφτι καὶ πίσσα, ἀλλ', ὅσ' ἀνέφερα παραπάνω, γίνονται τροφὴ τῆς φωτιᾶς καὶ τὰ πάντα ἀναστατώνονται. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποὺ βασανίζονται ἀπὸ τὸν πυρετόν, ἐνῷ δὲν ἔχουν νὰ διατυπώσουν κανένα παράπονον δι' αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἐξυπηρετοῦν, ἐν τούτοις ἐξ αἰτίας τῆς σοβαρότητος τῆς ἀσθενείας γίνονται δυσάρεστοι πρὸς ὅλους, **D** μὲ τὸ νὰ ἀρνοῦνται τὴν τροφήν, νὰ κατηγοροῦν τοὺς ἰατρούς, νὰ ἀγανακτοῦν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκογενείας των καὶ νὰ κατέχωνται ἀπὸ κακίαν δι' αὐτοὺς ποὺ τοὺς προσέχουν καὶ τοὺς φροντίζουν, ἔτσι λοιπόν, καὶ ὅσοι ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν νόσον,[17] δυσανασχετοῦν, ἀγανακτοῦν, ἐπειδὴ συνέχεια βλέπουν ἐκείνην.[18] Ἀκατανόητα πράγματα, ἀλήθεια! Ὁ λύκος καὶ τὸ λιοντάρι καὶ τὰ ἄλλα θηρία, ὅταν κτυπηθοῦν μὲ τὸ τόξον ἀποφεύγουν τὸν κυνηγόν, ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι πιὸ λογικός, ὅταν δεχθῇ τὸ τραῦμα, τριγυρίζει αὐτὴν ποὺ τοῦ προεκάλεσε τὴν πληγήν, ὥστε νὰ ὑποστῇ βαρύτερον τραυματισμόν, καὶ νοιώθει εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὸ τραῦμα, πρᾶγμα ποὺ εἶναι, βέβαια, χειρότερον καὶ καθιστᾷ ἀθεράπευτον τὴν ἀσθένειαν. Πραγματικά, ὅποιος δὲν ἀποστρέφεται τὴν πληγήν, οὔτε ἐπιθυμεῖ τὴν θεραπείαν, **E** πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζητήσῃ τὸν ἰατρόν;

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον μὲ κυριεύει ἡ λύπη καὶ βασανίζομαι, διότι, ἂν καὶ ὑφίστασθε τόσην πνευματικὴν ζημίαν, ἐν τούτοις ἐκεῖ συχνάζεται καὶ χάριν μικρᾶς ἀπολαύσεως ὑπομένετε ἀδιάκοπον λύπην. Ἀφοῦ, προτοῦ νὰ ριφθῆτε εἰς

16. Πρβλ. Δαν. 3, 20.
17. Μεταφορικῶς ὁμιλεῖ ἐδῶ.
18. Δηλαδή, τὴν πόρνην γυναῖκα.

τὴν γέενναν καὶ τὴν κόλασιν ἐκείνην, καὶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν τιμωρεῖσθε αὐστηρὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν σας. Ἢ μήπως δὲν εἶναι μεγαλυτέρα τιμωρία, πές μου, τὸ νὰ τρέφῃς τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους, νὰ φλέγεσαι συνέχεια, νὰ σύρῃς μαζί σου εἰς κάθε μέρος τὴν κάμινον τοῦ παρανόμου ἔρωτος καὶ τὴν κατηγορίαν τῆς συνειδήσεως; **276 A** Πραγματικά, πῶς θὰ πλησιάσῃς τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα πρόθυρα;[19] Πῶς θὰ ἐγγίσῃς τὴν οὐράνιον τράπεζαν;[20] Πῶς θὰ ἀκούσῃς τοὺς λόγους ποὺ συνιστοῦν τὴν ἐγκράτειαν, ὅταν εἶσαι γεμᾶτος ἀπὸ τόσα τραύματα καὶ πληγάς, καὶ τὸ μυαλό σου εἶναι ὑποδουλωμένον εἰς τὸ πάθος;

Μὰ χρειάζεται νὰ συνεχίσω; Ἀπὸ ὅσα σᾶς εἶπα ἠμπορεῖτε νὰ ἀντιληφθῆτε τὴν λύπην τῆς ψυχῆς μου. Τώρα, λοιπόν, βλέπων κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν λόγων αὐτῶν νὰ κτυπᾶτε τὰ μέτωπά σας, σᾶς εὐγνωμονῶ, διότι εἶσθε τόσον εὐσπλαγχνικὸς λαός. Πιστεύω δὲ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς, ποὺ δὲν ἔχουν διαπράξει παρομοίαν ἁμαρτίαν, προβαίνουν εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτήν, ἐπειδὴ λυποῦνται διὰ τὰ τραύματα τῶν συνανθρώπων των. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς στενοχωροῦμαι καὶ βασανίζομαι, ἐπειδὴ ὁ διάβολος φθείρει μίαν τόσον ἀξίαν ποίμνην. **B** Ὅταν ὅμως ἔχετε τὴν ἀνάλογον θέλησιν, ἀμέσως θὰ τοῦ κλείσωμεν τελείως τὴν εἴσοδον. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Ἐὰν τοὺς ἀσθενεῖς τοὺς ἴδωμεν ὑγιεῖς. Ἐὰν ἁπλώσωμεν τὰ δίκτυα τῆς διδασκαλίας καὶ ἐξέλθωμεν εἰς ἀναζήτησιν αὐτῶν ποὺ εἶναι εἰς τὰ νύχια τοῦ θηρίου καὶ τοὺς λυτρώσωμεν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λέοντος.[21] Βέβαια, μὴ μοῦ προβάλλῃς ὡς δικαιολογίαν ὅτι εἶναι ὀλίγοι αὐτοὶ ποὺ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν ποίμνην. Εἴτε εἶναι δέκα μόνον, εἴτε πέντε, εἴτε δύο, εἴτε ἕνας, καὶ πάλιν ἡ ζημία δὲν εἶναι ἀσήμαντος. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ποιμὴν ἐκεῖνος δι' αὐτὸ ἐγκατέλειψε τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα καὶ ἔτρεχε διὰ νὰ ἀνεύρῃ τὸ ἕνα, καὶ δὲν ἐπέστρεψε μέχρις ὅτου τὸ ἐπανέφερεν, καὶ ἔτσι μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πλανηθέντος συνεπλήρωσε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑκατὸν προβάτων **C** ποὺ ἦταν ἐλλιπὴς μὲ τὴν ἀπώλειαν ἐκείνου.[22] Λοιπόν, μὴ μοῦ εἴπῃς ὅτι εἶναι ἕνας, ἀλλὰ συλλογίσου ὅτι εἶναι μία ψυχή, χάριν τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη ὁ κόσμος ὁλόκληρος. Δι' αὐτὴν ἐδόθησαν οἱ νόμοι, αἱ τιμωρίαι ὡρί-

19. Ἐννοεῖ τὴν Ἐκκλησίαν.
20. Τὴν θείαν Εὐχαριστίαν.
21. Δηλαδή, ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ τὴν ὑποδούλωσιν εἰς τὸ πάθος.
22. Πρβλ. Ματθ. 18, 12.

σθησαν, ἡ κόλασις, τὰ ἀναρίθμητα θαύματα καὶ τὰ ποικίλα ἔργα τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὴν δὲν ἐλυπήθη οὔτε τὸν Μονογενῆ Υἱόν του ὁ Θεός. Σκέψου πόση μεγάλη ἀξία ἐπληρώθη καὶ διὰ τὸν ἕνα μόνον καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορῇς διὰ τὴν σωτηρίαν του, ἀλλὰ πήγαινε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃς καὶ νὰ τὸν πείσῃς νὰ μὴ ξαναπέσῃ πλέον εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, καὶ τότε θὰ ἔχωμεν ἱκανοποιητικὴν ἀπολογίαν.

Ἐὰν ὅμως δὲν ἀνέχεται οὔτε ἐμένα νὰ τὸν συμβουλεύω, οὔτε ἐσᾶς νὰ τὸν νουθετῆτε, θὰ χρησιμοποιήσω πλέον τὴν ἐξουσίαν ποὺ μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεός, ὄχι, βέβαια, διὰ νὰ σᾶς βλάπτω, **D** ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς οἰκοδομῶ.[23] Δι' αὐτὸ σᾶς τὸ προλέγω καὶ τὸ φωνάζω μὲ φωνὴν δυνατήν, ὅτι, ἐὰν κανένας ὕστερα ἀπὸ τὴν παραίνεσιν καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν στραφῇ οἰκειοθελῶς πρὸς τὴν παράνομον φθορὰν ποὺ προκαλοῦν τὰ θέατρα, δὲν θὰ τὸν δεχθῶ εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὸν ναὸν αὐτόν, δὲν θὰ τοῦ μεταδώσω τὰ ἅγια μυστήρια, δὲν θὰ τοῦ ἐπιτρέψω νὰ ἐγγίσῃ τὴν ἱερὰν τράπεζαν.[24] Ἀλλ' ὅπως οἱ βοσκοὶ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα πρόβατα ὅσα ἔχουν προσβληθῆ ἀπὸ ψώραν, διὰ νὰ μὴ μεταδοθῇ ἡ ἀσθένεια καὶ εἰς τὰ ἄλλα, ἔτσι καὶ ἐγὼ θὰ ἐνεργήσω ἐν προκειμένῳ. Διότι, ἐὰν παλαιότερα ὁ λεπρὸς ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ κάθεται ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδον, ἔστω καὶ ἂν ἦτο καὶ βασιλεὺς ἀκόμη[25] **E** ἀπεμακρύνετο μὲ τὸ βασιλικὸν στέμμα, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς θὰ ἐκδιώξωμεν ἀπὸ τὸ ἱερὸν αὐτὸ στρατόπεδον αὐτὸν ποὺ ἡ ψυχή του πάσχει ἀπὸ λέπραν.[26] Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐχρησιμοποίησα τὴν παραίνεσιν καὶ τὴν συμβουλήν, ἔτσι καὶ τώρα, ὕστερα ἀπὸ τόσην παραίνεσιν καὶ διδασκαλίαν, εἶναι ἀνάγκη πλέον νὰ θέσω εἰς ἐνέργειαν καὶ τὴν ἀποκοπήν. Πραγματικά, ἔχω ἕνα χρόνον ποὺ ἐξελέγην ἀρχιεπίσκοπος τῆς πόλεώς σας[27] καὶ δὲν ἔπαυσα πολλὲς φορὲς χωρὶς διακοπὴν νὰ σᾶς δίδω αὐτὰς τὰς συμβουλάς. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν εἰς τὴν σαπίλαν, **277 A** ἐλᾶτε, λοιπόν, τώρα νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἐγχείρησιν αὐτήν. Βέβαια, δὲν ἔχω μαχαίρι, ἀλλὰ ἔχω τὸν λόγον, ποὺ εἶναι πιὸ κοπτερὸς ἀπὸ τὸ μαχαίρι.[28]

23. Πρβλ. Β' Κορινθ. 10, 8.
24. Νὰ μετάσχῃ εἰς τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν.
25. Βλέπε περὶ αὐτοῦ τὰς ἕξ ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν Ὀζίαν καὶ τὴν ἐκεῖ εἰσαγωγήν, τόμ. 34 τῆς παρούσης σειρᾶς.
26. Μεταφορικῶς ὁμιλεῖ.
27. Βλέπε εἰς τὴν εἰσαγωγήν.
28. Ἐννοεῖ τὸν θεῖον λόγον, περὶ οὗ βλέπε Ἑβρ. 4, 12.

Καὶ ἐὰν δὲν κρατῶ φωτιάν, ἔχω τὴν διδασκαλίαν, ποὺ εἶναι θερμοτέρα ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ ἠμπορεῖ νὰ καυτηριάσῃ πιὸ ἀποτελεσματικὰ ἀπὸ αὐτήν. Συνεπῶς, νὰ μὴ περιφρονῇς τὴν ἀπόφασίν μου. Καθ' ὅσον, ἐὰν ἐγὼ ὁ ἴδιος εἶμαι ἀσήμαντος καὶ ἐλάχιστος, ἔχω ὅμως λάβει ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀξίαν ποὺ ἠμπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτό. Λοιπόν, ἂς ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν οἱ ἀμετανόητοι, διὰ νὰ καταστοῦν πιὸ ὑγιεῖς οἱ ὑγιεῖς καὶ οἱ ἀσθενεῖς νὰ ἠμπορέσουν ν' ἀποκτήσουν ἐκ νέου τὴν ὑγείαν των, ἀπαλλασσόμενοι ἀπὸ τὴν νόσον. Ἐὰν ὅμως ἐδοκιμάσατε φρίκην, ὅταν ἠκούσατε αὐτὴν τὴν ἀπομάκρυνσιν **B** (διότι βλέπω ὅτι ὅλοι δυσφορεῖτε καὶ ἀντιδρᾶτε ἐνδομύχως), ἂς ἀλλάξουν διαγωγὴν καὶ τότε δὲν ἰσχύει ἡ ἀπόφασις. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἔλαβα τὴν δύναμιν νὰ δεσμεύω, ἔτσι ἔχω καὶ τὴν δικαιοδοσίαν νὰ λύω καὶ νὰ ἐπαναφέρω πάλιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Βέβαια, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἀπομακρύνω τοὺς ἀδελφοὺς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ νὰ διαφυλάξω αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐντροπήν. Ἀφοῦ τώρα καὶ οἱ εἰδωλολάτραι θὰ μᾶς περιγελάσουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι θὰ μᾶς διακωμῳδήσουν, ὅταν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀδιαφορῶμεν, κάθε φορὰ ποὺ ἁμαρτάνομεν. Ἐὰν ὅμως ἐκδιώξωμεν τοὺς ἀμετανοήτους τότε καὶ αὐτοὶ θὰ μᾶς ἐπαινέσουν πολὺ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν θὰ θαυμάσουν, ἐπειδὴ θὰ ἐντραποῦν τοὺς νόμους ποὺ ἰσχύουν εἰς ἡμᾶς.

Ὥστε κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιμένουν εἰς τὴν πορνείαν αὐτήν,[29] νὰ μὴ εἰσέρχεται εἰς τὸν ναόν, **C** ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σᾶς νὰ δέχεται ἐπιπλήξεις καὶ κοινὸς ἐχθρός μας ἂς θεωρῆται.[30] Διότι λέγει· «ἐὰν κανεὶς δὲν ὑπακούει εἰς τὸν λόγον μας, ποὺ σᾶς γράφομεν μὲ τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, σημαδεύετε τοῦτον καὶ μὴ τὸν συναναστρέφεσθε μὲ οἰκειότητα».[31] Δηλαδὴ νὰ κάνετε τὸ ἑξῆς· οὔτε νὰ τοῦ ὁμιλῆτε, οὔτε νὰ τὸν δέχεσθε εἰς τὰ σπίτια σας, οὔτε νὰ συντρώγετε μὲ αὐτόν, οὔτε νὰ ἔχετε δοσοληψίας μαζί του, οὔτε εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ ἐπικοινωνῆτε. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ τοὺς ἐπαναποκτήσωμεν εὔκολα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ κυνηγοὶ τὰ θηρία ποὺ δύσκολα συλλαμβάνονται, ὄχι μόνον ἀπὸ ἕνα τόπον, ἀλλ' ἀπὸ κάθε τοποθεσίαν τὰ καταδιώκουν καὶ τὰ κατευθύνουν πρὸς τὴν παγίδα, ἔτσι

29. Ὅπως τὴν καθώρισε παραπάνω.
30. Ὡς προσωποποίησις καὶ ἐνσάρκωσις τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἁμαρτίας
31. Β' Θεσ. 3, 14.

καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐξαγριωθῆ, ἂς τοὺς παρωθήσωμεν ἡμεῖς ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἐσεῖς ἀπὸ ἐκεῖ D καὶ γρήγορα θὰ τοὺς ρίψωμεν εἰς τὰ δίκτυα τῆς σωτηρίας.

Μά, διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ αὐτό, ἀγανακτήσατε καὶ ἐσεῖς μαζί μου, ἢ μᾶλλον νὰ αἰσθανθῆτε λύπην διὰ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ (ποὺ παραβαίνονται), καὶ ν' ἀποστραφῆτε δι' ὀλίγον χρόνον ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ποὺ πάσχουν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ τοῦ εἴδους καὶ δὲν ὑπακούουν εἰς τὰς θείας ἐντολάς, διὰ νὰ τοὺς κερδίσετε ὁλοκληρωτικά. Ἐξ ἄλλου, δὲν θὰ ἔχετε μικρὰν εὐθύνην, ὅταν δείξετε ἀδιαφορίαν διὰ τὴν ἀπώλειαν αὐτὴν τῶν ἀδελφῶν, ἀλλ' ἀντίθετα θὰ ὑποστῆτε μεγάλην τιμωρίαν. Ἀφοῦ, ἐὰν εἰς τὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων συλληφθῆ κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτας νὰ κλέπτη κάτι χρυσὸν ἢ ἀσημένιον, δὲν τιμωρῆται μόνον ὁ κλέπτης, E ἀλλὰ καὶ ὅσοι τὸν εἶδαν καὶ δὲν τὸν κατήγγειλαν, πολὺ περισσότερον ἰσχύει αὐτὸ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πραγματικά, ὁ Θεὸς θὰ σοῦ εἰπῆ τὰ ἑξῆς περίπου· Ὅταν ἔβλεπες ὅτι ἀπὸ τὸν οἶκόν μου ἐκλάπη ὄχι κάποιο χρυσὸν ἢ ἀσημένιον ἀντικείμενον, ἀλλ' ἐχάνετο ἡ σωφροσύνη, καὶ ὅτι ὁ κοινωνῶν τοῦ Τιμίου Σώματος καὶ μετέχων εἰς τὴν ἀνάλογον θυσίαν ἐσύχναζεν εἰς τοὺς χώρους τοῦ διαβόλου[32] καὶ διέπραττε τόσον μεγάλην παρανομίαν, διατί δὲν ὡμίλησες; Διατί τὸ ἠνέχθης; Διατί δὲν τὸ κατήγγειλες εἰς τὸν ἱερέα; Βέβαια, δὲν θὰ σοῦ ζητηθοῦν ἀσήμαντοι εὐθῦναι δι' αὐτό.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀκριβῶς, μολονότι πρόκειται νὰ σᾶς κάνω νὰ λυπηθῆτε, ἐν τούτοις δὲν θὰ ἀποφύγω κανένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ σᾶς στενοχωροῦν περισσότερον. 278 A Ὁπωσδήποτε, εἶναι πολὺ καλύτερα νὰ σᾶς στενοχωρῶ ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ σᾶς λυτρώσω μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀπὸ τὴν μελλοντικὴν καταδίκην, παρὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω μὲ τοὺς λόγους μου καὶ νὰ τιμωρηθῶ τότε μαζί σας. Διότι δὲν εἶναι καλὸν δι' ἐμέ, οὔτε ἀκίνδυνον, τὸ νὰ ἀνέχωμαι αὐτὰ χωρὶς διαμαρτυρίαν, καθ' ὅσον ὁ καθένας σας θὰ λογοδοτήση μόνον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐνῷ ἐγὼ εἶμαι ὑπεύθυνος διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων σας.

Δι' αὐτό, λοιπόν, δὲν θὰ παύσω νὰ κάνω καὶ νὰ λέγω τὸ κάθε τι, εἴτε εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς λυπήσω, εἴτε πρέπει νὰ καταστῶ βαρετός, εἴτε φορτικός, ὥστε νὰ καταρθώσω νὰ σταθῶ ἔμπρος εἰς τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο βῆμα, χωρὶς νὰ ἔχω σπῖλον ἢ ρυτίδα ἢ κάτι ἀπὸ τὰ παρόμοια ἐλαττώματα.[33] Μακάρι δὲ μὲ τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων νὰ ἐπιστρέψουν γρήγορα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅσοι ἔχουν διαφθαρῆ καὶ ὅσοι ἔμειναν ἁγνοὶ νὰ προοδεύσουν περισσότερον εἰς τὴν κοσμιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην, ὥστε καὶ ἐσεῖς νὰ ἐξασφαλίζεται τὴν σωτηρίαν καὶ ἐγὼ νὰ εὐχαριστοῦμαι καὶ ὁ Θεὸς νὰ δοξάζεται τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

32. Τὸν ἱππόδρομον καὶ τὸ θέατρον.

33. Πρβλ. Ἐφεσ. 5, 28.

Α ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΟΔΩΡΟΝ,*

ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ, ΕΓΚΩΜΙΑΣΑΝΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΣ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ.

Ὁ σοφὸς αὐτὸς καὶ γενναῖος διδάσκαλος, ἀφοῦ ἔγινε καλὰ ἀπὸ τὴν ἀρρώστειαν τοῦ σώματός του, καὶ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦτον, ἐπρολόγισε τὸν λόγον μου καὶ ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀνέφερε τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην, τὴν φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ῥάβδον τοῦ Μωϋσέως καὶ ἄλλα πολλά. Καὶ αὐτὸς μὲν ἦτο ἐπαινετικὸς τότε, σεῖς ἐπευφημούσατε καὶ ἐγώ, καθήμενος μακράν, ἀνεστέναξα πικρά. Αὐτὸς διετύπωνεν ἐπαίνους ἐπικαλούμενος τὴν φιλοτεκνίαν, σεῖς ἐπευφημούσατε ἀπὸ ἀδελφικὴν φιλικὴν σας διάθεσιν, ἐνῷ ἐγὼ ἀνεστέναζα πιεζόμενος ἀπὸ τὸν ὄγκον τῶν ἐπαίνων, διότι τὸ μέγεθος τῶν ἐγκωμίων B τραυματίζει τὴν συνείδησιν τοῦ ἀνθρώπου ὅσον τοὐλάχιστον καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν του. Καὶ ὅταν κανεὶς δὲν ἔχῃ συνειδητοποιήσει κανένα ἀγαθὸν διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἀκούει νὰ λέγουν οἱ ἄλλοι δι' αὐτόν, αναλογίζεται τὴν σημερινήν του ὑπόληψιν καὶ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν, καθ' ἣν τὰ πάντα θὰ εἶναι γυμνὰ καὶ ἐκτραχηλισμένα καὶ ὅτι ὁ μελλοντικός του δικαστής, ὄχι βεβαίως ἀπὸ τὰς ὑποψίας τῶν πολλῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα θὰ κρίνῃ τὴν ἀλήθειαν. «Δὲν θὰ κρίνῃ κατὰ τὴν γνώμην, λέγει, ὁ προφήτης, οὔτε κατὰ τὴν λαλίαν θὰ τὸν ἐλέγξῃ».[1] Γνωρίζων ὅλα αὐτά, ἀποκρούω τοὺς ἐπαίνους καὶ τὴν χρήστην γνώμην τῶν πολλῶν, C βλέπων ὅτι πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Τώρα μὲ κάποια προσωπεῖα κρυπτόμεθα ἀπὸ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, ἐνῷ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν καὶ χωρὶς τὰ ἐν λόγῳ προσωπεῖα, θὰ σταθῶμεν πρὸ τοῦ βήματος καὶ

* Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπισκόπου Ταρσοῦ Διοδώρου (†392), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ἐπιφανὴς ἀντιοχειανὸς θεολόγος τοῦ 4ου αἰῶνος, κάτοχος τῆς θύραθεν παιδείας, στῦλος τῆς Ὀρθοδοξίας (ἐνόσῳ ἔζη), ὕποπτος ἐπὶ νεστοριανισμῷ (μετὰ τὸν θάνατόν του) καὶ διδάσκαλος τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας κ.ἄ. (βλ. Στυλ. Γ. Παπαδοπούλου, Πρόσωπα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1970, σελ. 21-311.

1. Ἠσ. 11, 3.

δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν καθόλου νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὴν ἐδῶ κοινὴν γνώμην διὰ τὴν ἐκεῖ κρίσιν, ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ τιμωρηθῶμεν δι' αὐτὸ περισσότερον διότι ἀπολαμβάνοντες καὶ πολλῶν ἐπαίνων καὶ πολλῆς εὐφήμου μνείας τοῦ πλήθους, δὲν ἠμπορέσαμεν οὐδαμῶς νὰ γίνωμεν καλύτεροι.

D Γνωρίζων, λοιπόν, πάντα ταῦτα, ἐστέναξα πικρά. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς σηκώθηκα ἀμέσως σήμερον ὥστε νὰ ἀποκρούσω ἐνώπιον ὑμῶν, ποὺ ἀκούσατε ἐκεῖνα, τὰς γνώμας ταύτας. Τὸ στεφάνι, ὅταν εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ στεφανουμένου, δὲν περισφίγγει τοὺς κροτάφους, οὔτε πιέζει τὸ κεφάλι του· καὶ ὅσον γίνεται χαλαρώτερον λόγῳ μεγέθους, κατεβαίνει κάτω ἀπὸ τὰ μάτια καὶ τοποθετεῖται γύρω εἰς τὸν αὐχένα, ἀφήνοντας ἀστεφάνωτον τὸ κεφάλι. Αὐτὸ ἔπαθα καὶ ἐγὼ καὶ τὸ στεφάνι τῶν ἐγκωμίων εἶχε μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὸ κεφάλι μου. 748 A Ἔτσι, ὅμως, παρὰ τὸ ὅτι οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα, ὁ πατὴρ λόγῳ τῆς φιλοστοργίας ποὺ τὸν κατέχει, δὲν ὑπεχώρησε πρὶν μὲ στεφανώσῃ. Ἔτσι περίπου κάμνουν πολλάκις καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ ἀφοῦ λάβουν τὸ διάδημα ποὺ ἀνήκει εἰς αὐτούς, τὸ τοποθετοῦν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν παιδιῶν των. Καὶ ὅταν ἴδουν κατόπιν ὅτι τὸ στεφάνι εἶναι μεγαλύτερον τῆς παιδικῆς κεφαλῆς, τὸ τοποθετοῦν ἁπλῶς συμβολικὰ καὶ κατόπιν τὸ παίρνουν καὶ τὸ φοροῦν εἰς τὴν κεφαλήν των.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ πατὴρ τὸ στεφάνι ποὺ ἀνήκει εἰς αὐτὸν τὸ ἐτοποθέτησεν εἰς ἐμὲ καὶ ἐφάνη τότε ὅτι ἦτο μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, B δὲν ἠθέλησεν, ὡστόσον, νὰ τὸ φορέσῃ εἰς τὸ ἰδικόν του κεφάλι. Λοιπόν, ἐλᾶτε νὰ τὸ ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ ἐμὲ καὶ νὰ τὸ τοποθετήσωμεν ἐκ νέου εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ πατρός, εἰς τὴν ὁποίαν ἁρμόζει. Ἠμπορεῖ ἐγὼ νὰ ἔχω τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου, ἀλλὰ τὸ φρόνημά του τὸ ἔχει αὐτος. Ἐγὼ ἐδέχθην τὸ ὄνομα, ἀλλὰ αὐτὸς κατέχει τὴν θεοσέβειάν του. Διὰ τοῦτο εἶναι δίκαιον ἀντὶ ἐγώ, αὐτὸς νὰ κληρονομήσῃ καὶ τὸ ὄνομα, διότι συνωνυμίαν δημιουργεῖ ὄχι ἡ ἀναλογία τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ ἡ ἐπαφὴ τῶν πραγμάτων κι' ἂν ἀκόμη διαφέρουν τὰ ὀνόματα. Διότι ἡ Γραφὴ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν φιλοσοφίαν ὅπως αὐτοὶ ποὺ μετέχουν τῆς θύραθεν φιλοσοφίας. Ἐκεῖνοι ἂν δὲν συμβαίνῃ νὰ συμπίπτουν τὰ ὀνόματα μετὰ τῆς οὐσίας δὲν ὁμιλοῦν περὶ συνωνυμίας. C Ἡ Γραφὴ ὅμως ἀντιλαμβάνεται διαφορετικὰ τὰ πράγματα καὶ ὅταν ἴδῃ πολλὴν τὴν συγγένειαν τῆς φιλοσοφίας καὶ ἂν τὰ ὀνόματα εἶναι διαφορετικὰ αὐτῶν ποὺ κατὰ κάποιον τρόπον ἐπικοι-

νωνοῦν μεταξύ των, τοὺς ἀποκαλεῖ μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα. Καὶ δὲν εἶναι δύσκολον νὰ σᾶς παράσχω τὴν ἀπόδειξιν τούτου, φέρων εἰς τὸ μέσον τὸν ἴδιον τὸν Ἰωάννην τοῦ Ζαχαρίου. Ὅταν οἱ μαθηταὶ ἠρώτησαν ἂν πρόκειται νὰ ἔλθῃ καὶ πάλιν ὁ Ἠλίας, ἀπεκρίθη: «Θέλετε νὰ τὸν δεχθῆτε; Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἠλίας ὁ μέλλων νὰ ἔλθῃ».[2] Ἐλέγετο ὅμως Ἰωάννης, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε τὴν συμπεριφορὰν τοῦ Ἠλιοὺ διὰ τοῦτο τοῦ ἔδωσε καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἐπειδὴ εἶχε τὸ πνεῦμα τοῦ Ἠλιού, **D** διὰ τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἠλιοὺ τοῦ ἔδωσε. Καὶ οἱ δύο κατῴκησαν εἰς ἐρήμους χώρας. Ὁ ἕνας φοροῦσε προβιὰν καὶ ὁ ἄλλος τρίχινον φόρεμα. Καὶ τὸ φαγητόν των ἦτο ἐπίσης ὁμοίως εὐτελὲς καὶ λιτόν. Ὁ πρῶτος ὑπηρέτησε πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἐνῷ ὁ δεύτερος θὰ ὑπηρετήσῃ καὶ πάλιν τὴν μέλλουσαν. Ἐπειδὴ καὶ ἡ δίαιτά των καὶ ἡ περιβολή των καὶ ὁ τόπος ποὺ ἔμεναν καὶ ἡ διακονία των ἦτο ταυτόσημος, τὰ πάντα εἰς αὐτοὺς ἦσαν ἴδια. Διὰ τοῦτο ἔδωσε καὶ εἰς τοὺς δύο ἕνα κοινὸν ὄνομα, δεικνύων οὕτω ὅτι καὶ ἂν ὁ εἷς ἐκ τῶν δύο ἔχῃ ἄλλον ὄνομα εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι συνώνυμος μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἐζήλωσε τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του.

749 **A** Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ κανὼν αὐτὸς εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ ὁ ὅρος τῶν συνωνύμων ἀπαράβατος εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἐλᾶτε νὰ ἀποδείξωμεν μὲ ποῖον τρόπον ὁ σοφὸς ἡμῶν ποιμενάρχης ἐζήλωσε τὸν τρόπον τοῦ Ἰωάννου, διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι εἶναι δικαιότερον νὰ κληρονομήσῃ καὶ τὸ ὄνομα ἐκείνου. Δὲν εἶχεν ἐκεῖνος οὔτε τράπεζαν, οὔτε κλίνην, οὔτε σπίτι εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτὸς ἐπίσης. Ἐπ' αὐτοῦ εἶσθε σεῖς μάρτυρες, πῶς πέρασε ὅλην τὴν ζωήν του, ἀσκῶν βίον ἀποστολικόν, μὴ ἔχων οὐδὲν ἰδικόν του, ἀλλὰ τρεφόμενος ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνῷ ὁ ἴδιος ἐνέμενεν εἰς τὴν προσευχὴν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λόγου. Ἐκεῖνος ἐκήρυξε, διαμένων πέραν τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὰς ἐρημίας. Ὁ ἄλλος ἐκινητοποίησε ὅλην τὴν πόλιν πέραν τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν ἐξεπαίδευσε μὲ τὴν ὑγιῆ διδασκαλίαν του. **B** Ὁ πρῶτος παρέμεινεν εἰς δεσμωτήριον καὶ ἔχασε τὸ κεφάλι του διότι ὑπερησπίσθη τὸν νόμον· ὁ δεύτερος πολλάκις ἐδιώχθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως καὶ ἔχασε πολλάκις καὶ τὸ κεφάλι του διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, ἂν ὄχι ὑλικῶς, πάντως κατὰ τὴν πρόθεσιν. Οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, μὴ ὑποφέροντες τὴν δύναμιν τῆς γλώσσης του, συνέρραπτον ἀπείρους ἐπιβουλὰς πανταχόθεν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἔσωσεν ἀπὸ ὅλας. Ἐλᾶτε λοιπὸν ν' ἀκούσωμεν τὴν γλῶσσαν αὐτήν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐκινδύνευσε καὶ ἐσώθη. Δὲν θὰ ἀστοχήσῃ τις ἂν εἴπῃ περὶ αὐτῆς αὐτὸ ποὺ εἶπεν ὁ Μωϋσῆς περὶ τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Τί εἶπε; «Γῆ ποὺ ρέει μέλι καὶ γάλα».[3] Τὸ ἴδιον ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ περὶ τῆς γλώσσης του: ρέει μέλι καὶ γάλα. Διὰ ν' ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὸ γάλα καὶ νὰ χορτάσωμεν μὲ μέλι, ἂς σταματήσωμεν ἐδῶ τὸν λόγον τὸν ἰδικόν μας καὶ ἂς ἀκούσωμεν τὴν λύραν καὶ τὴν σάλπιγγα. Ὅταν λάβω ὑπ' ὄψιν τὴν ἡδονὴν τῶν λόγων του, ἀποκαλῶ λύραν τὴν φωνήν του. Καὶ ὅταν ἀντιλαμβάνωμαι τὴν δύναμιν τῶν νοημάτων του, τὴν λέγω σάλπιγγα πολεμικήν, τέτοιαν ὡσὰν καὶ αὐτὴν μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Ἰουδαῖοι κατέβαλον τὰ τείχη τῆς Ἱεριχοῦς. Ὅπως τότε ὁ ἦχος τῶν σαλπίγγων, προσπίπτων σφοδρότερος καὶ ἀπὸ τὴν φωτιὰν εἰς τὰ τείχη, **D** ὅλα τὰ κατέστρεψε καὶ τὰ ἐξουδετέρωσεν, ἔτσι καὶ ἡ φωνή του, ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ σάλπιγγα καταφέρεται κατὰ τῶν ὀχυρῶν τῶν αἱρετικῶν, ἀλλάζει τὰ μυαλὰ καὶ ἰσοπεδώνει κάθε ἐμπόδιον ποὺ ὑψώνεται ἐναντίον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθετε ὄχι ἀπὸ τὴν γλῶσσαν μου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν του ὅλα αὐτά, ἂς σταματήσω τὸν λόγον μου, ἀφοῦ ἀναπέμψωμεν δόξαν εἰς τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος μᾶς παρέχει τέτοιους διδασκάλους. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

2. Ματθ. 11, 14.

3. Ἐξόδ. 3, 8.

Α ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ

Εἶναι πράγματι εὐκαιρία σήμερον ὅλοι μας νὰ βροντοφωνάξωμεν τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαυΐδ: «Ποῖος θὰ διακηρύξη τὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ κάμη ἀκουστὰς ὅλας τὰς αἰνέσεις του;».[1] Νά ποὺ ἔφθασε δι' ἡμᾶς ἡ ποθητὴ καὶ χαρμόσυνος ἑορτή, ἡ ἀναστάσιμος ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ ὑπόθεσις τῆς εἰρήνης, ἡ ἀφορμὴ τῆς συμφιλιώσεως, τὸ σταμάτημα τῶν πολέμων, ἡ κατάλυσις τοῦ θανάτου, ἡ ἧττα τοῦ διαβόλου. 751 A Σήμερον οἱ ἄγγελοι ἀνεμίχθησαν μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅσοι περιβάλλονται ἀπὸ σῶμα ὑμνωδοῦν μαζὶ μὲ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις. Σήμερον καταλύεται ἡ τυραννὶς τοῦ διαβόλου, σήμερον ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ ἠφανίσθη ἡ νίκη τοῦ Ἅδου. Σήμερον εἶναι εὐκαιρία νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν προφητικὴν ἐκείνην ῥῆσιν: «Ποῦ εἶναι, ὦ θάνατε, τὸ κεντρί σου, ποῦ, ὦ Ἅδη, ἡ νίκη σου;».[2] Σήμερον ὁ Κύριός μας Χριστὸς κατέθραυσε τὰς χαλκᾶς πύλας καὶ ἠφάνισεν αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόσωπον τοῦ θανάτου. Τί λέγω τὸ πρόσωπον; Καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη μετέβαλεν. Δὲν λέγεται πλέον θάνατος, ἀλλὰ κοίμησις καὶ ὕπνος. Πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀναδείξεως τοῦ σταυροῦ B καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ θανάτου ἐτύγχανε φοβερόν. Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποὺ ἐπλάσθη κατεδικάσθη νὰ τὸ ἀκούση ὡς μέγα ἐπιτίμιον: «Καθ' ἣν ἡμέραν θὰ φάγη, θὰ ὑποστῆ τὸν θάνατον».[3] Ἐπίσης καὶ ὁ μακάριος Ἰὼβ τὸν προσηγόρευε μὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα λέγων: «Ὁ θάνατος εἶναι ἡ ἀνάπαυσις τοῦ ἀνθρώπου».[4] Καὶ ὁ προφήτης Δαυΐδ ἔλεγε: «Πονηρὸς ὁ θάνατος τῶν ἁμαρτωλῶν».[5] Ὠνομάζετο δὲ ὁ ἀποχωρισμὸς τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα ὄχι μόνον θάνατος,

1. Ψαλμ. 105, 18.
2. Ὠσ. 13, 14.
3. Γεν. 2, 17.
4. Ἰὼβ 3, 23.
5. Ψαλμ. 33, 22.

ἀλλὰ καὶ ᾅδης. Ἄκουσε τί λέγει ὁ πατριάρχης Ἰακώβ: «Καταβιβάσατε μὲ λύπην τὸ γῆράς μου εἰς τὸν ᾅδην».[6] Ὁ δὲ προφήτης λέγει: «Εἶχεν ἀνοικτὸν τὸ στόμα του ὁ ᾅδης».[7] C Καὶ ἄλλος προφήτης λέγει: «Θὰ μὲ σώση ἀπὸ τὸν βαθύτατον ᾅδην».[8] Καὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις βλέπεις εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην νὰ ὀνομάζεται θάνατος καὶ ᾅδης ἡ μετάστασις ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν προσεφέρθη ὡς θυσία καὶ παρεχώρησε τὴν ἀνάστασιν, ἀνέστειλε τὰς προσηγορίας αὐτὰς ὁ φιλάνθρωπος Κύριος καὶ καινουργῆ καὶ παράδοξον πολιτείαν εἰσήγαγεν εἰς τὸν βίον μας. Ἀντὶ θανάτου, λοιπόν, κοίμησις καὶ ὕπνος λέγεται ἡ ἐντεῦθεν μετάστασις. Καὶ ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν αὐτό; Ἄκουσε τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ποὺ λέγει: «Ὁ Λάζαρος ὁ φίλος μας ἐκοιμήθη, D ἀλλὰ πηγαίνω νὰ τὸν ἐξυπνήσω».[9] Ὅπως εἶναι εὔκολον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐξυπνήσωμεν καὶ νὰ σηκώσωμεν τὸν κοιμισμένον, ἔτσι καὶ διὰ τὸν κοινόν μας Κύριον εἶναι εὔκολον νὰ ἀναστήση νεκρόν. Καὶ ἐπειδὴ νέον καὶ παράδοξον εἶναι αὐτὸ ποὺ εἶπεν, οὔτε οἱ μαθηταὶ ἀντελήφθησαν τὸ λεχθέν, μέχρις ὅτου συνταυτιζόμενος μὲ τὴν ἀσθένειάν των, τὸ εἶπε κατὰ ἀποκαλυπτικώτερον τρόπον. Καὶ ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, ὁ μακάριος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς λέγει: «Δὲν θέλω ν' ἀγνοῆτε περὶ τῶν κεκοιμημένων, διὰ νὰ μὴ λυπῆσθε, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα».[10] E Καὶ πάλιν ἀλλοῦ: «Ἄρα οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπωλέσθησαν;».[11] Καὶ ἀλλοῦ: «Ἡμεῖς οἱ ζῶντες καὶ ὑπολοιπόμενοι δὲν θὰ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας».[12] Καὶ ἀλλοῦ πάλιν: «Ἂν πιστεύωμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας θὰ τοὺς συμπαραλάβη μαζί του».[13]

Βλέπεις λοιπὸν ὅτι πανταχοῦ καλεῖται κοίμησις καὶ ὕπνος ὁ θάνατος; Καὶ πόσον προηγουμένως ἦτο φοβερὸν τὸ πρόσωπόν του, ἐνῷ τώρα ἔχει γίνει εὐκαταφρόνητος μετὰ τὴν ἀνάστασιν; Εἶδες πόσον λαμπρὸν εἶναι τὸ τρόπαιον τῆς ἀναστάσεως; 752 A Δι' αὐτῆς εἰσήχθησαν παρ'

6. Γεν. 42, 38.
7. Ἡσ. 5, 14.
8. Ψαλμ. 85, 13.
9. Ἰωάν. 11, 11.
10. Α' Θεσσαλ. 4, 12.
11. Α' Κορινθ. 15, 18.
12. Α' Θεσσαλ. 4, 14.
13. Α' Θεσσαλ. 5, 13.

ἡμῖν ἄπειρα ἀγαθά, δι' αὐτῆς κατηργήθη ἡ ἀπάτη τῶν δαιμόνων, δι' αὐτῆς περιγελῶμεν τὸν θάνατον, δι' αὐτῆς ὑπερορῶμεν τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ δι' αὐτῆς ἐπειγόμεθα διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων. Δι' αὐτῆς, ἐνῷ περιβαλλόμεθα ἀπὸ σῶμα, ἔχομεν ὅ,τι καὶ οἱ ἄγγελοι, ἐὰν τὸ θελήσωμεν. Σήμερον ἑορτάζομεν τὴν λαμπρὰν νίκην μας. Σήμερον ὁ Κύριος ἡμῶν ἔστησε τὸ τρόπαιον κατὰ τοῦ θανάτου, κατέλυσε τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου καὶ μᾶς ἐχάρισε τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας διὰ τῆς ἀναστάσεως. Ὅλοι χαίρομεν, σκιρτῶμεν, ἀγαλλόμεθα. Ἂν καὶ ὁ Κύριός μας Χριστὸς ἐνίκησε καὶ ἔστησε τὸ τρόπαιον, ἐν τούτοις κοινὴ εἶναι ἡ εὐφροσύνη καὶ ἡ χαρά μας. Ὅλα ταῦτα τὰ ἔκαμε διὰ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν καὶ μὲ τὰ ἴδια μέσα ποὺ μᾶς κατεπάλαισεν ὁ διάβολος, ἀκριβῶς μὲ τὰ ἴδια τὸν ἐνίκησεν ὁ Χριστός. B Ἔλαβε τὰ ἴδια ὅπλα καὶ τὸν κατεπολέμησε μὲ αὐτά. Πῶς, ἄκουσέ τα. Ἡ Παρθένος, τὸ Ξύλον καὶ ὁ Θάνατος ἦσαν τὰ σύμβολα τῆς ἰδικῆς μας ἥττης. Παρθένος εἶναι ἡ Εὔα. Οὐδέποτε εἶχε γνωρίσει ἄνδρα ὅταν ὑπέστη τὴν ἀπάτην. Ξύλον εἶναι τὸ δένδρον καὶ Θάνατος τὸ ἐπιτίμιον ἐναντίον τοῦ Ἀδάμ. Εἶδες πῶς ἡ παρθένος, τὸ ξύλον καὶ ὁ θάνατος ἔγιναν τὰ σύμβολα τῆς ἥττης μας; Κοίταξε τώρα πῶς ἔγιναν αἴτια ἐπίσης τῆς νίκης. C Ἀντὶ τῆς Εὔας ἡ Μαρία, ἀντὶ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ, τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ἀντὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδὰμ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου. Εἶδες μὲ ποῖα μέσα ἐνίκησεν, ἐνῷ μὲ τὰ ἴδια ἡττᾶτο; Γύρω ἀπὸ τὸ δένδρον ἐπάλαισεν καὶ ἐνίκησε τὸν Ἀδὰμ ὁ διάβολος; Γύρω ἀπὸ τὸν σταυρὸν ἐνίκησε τὸν διάβολον ὁ Χριστός. Καὶ τὸ μὲν ξύλον ἐκεῖνο, τὸ δένδρον, ἔστελλεν εἰς τὸν Ἅδην, ἐνῷ τοῦτο, τὸ τοῦ σταυροῦ, ἀνεκάλει καὶ ὅσους εἶχαν ὑπάγει εἰς τὸν Ἅδην. Τὸ πρῶτον ἔκρυπτε τὸν ἡττημένον, ὅπως τὸν αἰχμάλωτον καὶ τὸν γυμνόν, ἐνῷ τὸ δεύτερον, ἐδείκνυεν εἰς ὅλους τὸν νικητήν, προσηλωμένον γυμνὸν ἐφ' ὑψηλοῦ σημείου. Καὶ D ὁ μὲν θάνατος εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν συμπαρέσυρε καὶ τοὺς μετὰ τὸν Ἀδάμ, ἐνῷ ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀνέστησεν ἀληθῶς καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ θανόντας. «Ποῖος θὰ περιγράψη τὰς δυνάμεις τοῦ Κυρίου καὶ θὰ κάμη νὰ εἰσακουσθοῦν ὅλαι αἱ αἰνέσεις του;». Διὰ τοῦ θανάτου ἐγίναμεν ἀθάνατοι, ἀνέστημεν ἀπὸ τὴν πτῶσιν καὶ ἀπὸ νικημένοι κατέστημεν νικηταί.

Αὐτὰ εἶναι τὰ κατορθώματα τοῦ σταυροῦ, αὐτὴ εἶναι ἡ μεγίστη ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως. Σήμερον σκιρτοῦν οἱ ἄγγελοι καὶ ὅλαι αἱ δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ ἀγάλλονται εὐχαριστούμεναι διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. Ἂν διὰ τὴν μετάνοιαν καὶ ἑνὸς ἁμαρτωλοῦ γίνεται χαρὰ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πολὺ περισσότερον συμβαίνει τοῦτο διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς οἰκουμένης. E Σήμερον ὁ Χριστὸς ἠλευθέρωσε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ἐπανέφερεν εἰς τὴν προηγουμένην της εὐγένειαν. Ὅταν λοιπὸν ἴδω τὴν ἀρχικήν μου καταβολὴν οὕτω νὰ νικᾷ τὸν θάνατον, δὲν φοβοῦμαι πλέον, δὲν ἀπεχθάνομαι τὸν πόλεμον, οὔτε κάμπτομαι διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου, ἀλλὰ αἰσθάνομαι τὴν θείαν δύναμιν σύμμαχόν μου εἰς τὸ μέλλον. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ καταυικήση τὴν τυραννίαν τοῦ θανάτου καὶ θὰ ἠμπορέση νὰ ἀχρηστεύση τὴν δύναμίν του, τί νομίζετε, δὲν θὰ κάμη τὸ πᾶν διὰ τοὺς συνανθρώπους του, τῶν ὁποίων τὴν μορφὴν ἐδέχθη ὁ Χριστὸς νὰ λάβη λόγῳ τῆς μεγάλης του φιλανθρωπίας 753 A καὶ νὰ πολεμήση ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην μορφὴν τὸν διάβολον; Σήμερον εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἁπλώνεται ἡ χαρὰ καὶ ἡ πνευματικὴ εὐφροσύνη. Σήμερον ἡ σύναξις τῶν ἀγγέλων καὶ ὁ χορὸς ὅλων τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἀγάλλονται διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Σκέψου, λοιπόν, ἀγαπητέ, τὸ μέγεθος τῆς χαρᾶς, ἀφοῦ καὶ αἱ οὐράνιαι δυνάμεις συνεορτάζουν μὲ ἡμᾶς καὶ χαίρουν ἐπίσης διὰ τὰ ἰδικά μας ἀγαθά. Ἂν καὶ εἶναι ἰδική μας ἡ χάρις ποὺ μᾶς παρεχώρησεν ὁ Χριστός, ἐν τούτοις εἶναι καὶ ἰδική των ἡ εὐχαρίστησις. Διὰ τοῦτο δὲν ἐντρέπονται νὰ συνεορτάζουν μαζί μας. Ἀλλὰ τί λέγω, ὅτι μόνον οἱ σύνδουλοί μας δὲν ἐντρέπονται νὰ συνεορτάζουν; B Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν δὲν ἐντρέπεται νὰ συνεορτάζη μαζί μας. Ἀλλὰ διατί εἶπον δὲν ἐντρέπεται; Ὄχι μόνον δὲν ἐντρέπεται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ. Ἀπὸ ποῦ τεκμαίρεται αὐτό; Ἄκουσέ τον τί λέγει: «Ἐπεθύμησα σφοδρῶς νὰ φάγω μαζί σας τοῦτο τὸ Πάσχα».[14] Δηλαδὴ ἀφοῦ ἐπεθύμησε νὰ φάγη αὐτὸ σημαίνει καὶ νὰ συνεορτάση. Ὅταν ἴδῃς ὄχι μόνον τοὺς ἀγγέλους καὶ τὴν σύναξιν ὅλων τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων νὰ συνεορτάζη μαζί μας, τί σοῦ ἀπομένη διὰ νὰ εὐφρανθῆς; Λοιπὸν ἂς μὴ εἶναι κανεὶς κατηφὴς σήμερον λόγῳ πενίας. C Ἡ ἑορτὴ εἶναι πνευματική. Οὐδεὶς πλούσιος ἂς μὴ ἐπαίρεται διὰ τὸν πλοῦτον του, διότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ συνεισφέρῃ χρήματα εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην. Εἰς τὰς συνήθεις ἑορτάς, ἐννοῶ τοῦ καθημερινοῦ βίου, ὅπου πολὺν ρόλον παίζει ἡ

14. Λουκ. 22, 15.

φαντακτερή φορεσιά καὶ ἡ πολυτέλεια τῆς τραπέζης, δικαιολογημένα ἐκεῖ ὁ μὲν πτωχὸς εἶναι μελαγχολικὸς καὶ κατηφής, ὁ δὲ πλούσιος φαιδρὸς καὶ εὐχαριστημένος. Καὶ ὁ λόγος; Προφανῶς διότι ὁ μὲν πλούσιος φορεῖ ὡραίαν φορεσιὰν καὶ στρώνει πολυτελὲς τραπέζι, ἐνῷ ὁ πτωχὸς ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν φτώχειαν του νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰδίαν ἐπιμέλειαν. Ἐδῶ ὅμως δὲν συμβαίνει τίποτε τέτοιον D καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ἀνισότης αἴρεται. Ἕνα τραπέζι ὑπάρχει διὰ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχόν, τὸν δοῦλον καὶ τὸν ἐλεύθερον. Καὶ πλούσιος ἂν εἶσαι, κατ' οὐδὲν πλεονεκτεῖς τοῦ πένητος. Ἂν εἶσαι πτωχός, δὲν θὰ ἔχῃς τίποτε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν πλούσιον, οὔτε διὰ τὴν πτωχείαν σου ἐλαττώνεται ἡ πνευματική σου εὐωχία. Ἡ χάρις εἶναι θεία καὶ δὲν γνωρίζει διαφορὰς προσώπων. Τί λέγω πῶς καὶ διὰ τὸν πλούσιον καὶ διὰ τὸν πτωχὸν εἶναι στρωμένον τὸ ἴδιον τραπέζι; Καὶ δι' αὐτὸν ποὺ φορεῖ τὸ στέμμα καὶ τὴν ἡγεμονικὴν ἁλουργίδα, αὐτὸν ποὺ ἔχει ἐπωμισθῆ τὴν ἐξουσίαν τῆς οἰκουμένης καὶ διὰ τὸν πτωχόν, ποὺ κάθεται λόγῳ ἐλεημοσύνης, τὸ ἴδιον τραπέζι στρώνεται. Τέτοια εἶναι τὰ δῶρα τὰ πνευματικά. E Δὲν διαιροῦν τὴν κοινωνίαν διὰ τῶν ἀξιωμάτων, ἀλλὰ μὲ τὴν διάθεσιν καὶ τὸν νοῦν. Μὲ τὴν ἰδίαν εὐκολίαν καὶ τιμήν, τόσον ὁ βασιλεὺς ὅσον καὶ ὁ πτωχός, τείνουν πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν τῶν θείων μυστηρίων. Τί λέγω μὲ τὴν ἰδίαν τιμήν, Πολλὰς φορὰς ὁ πτωχὸς μὲ μεγαλυτέραν οἰκειότητα. Λοιπόν; Ὁ βασιλεύς, κυκλωμένος ἀπὸ προβλήματα καὶ φροντίδας καὶ ἀπὸ πολλὰ γεγονότα, εὑρίσκεται ὡσὰν πελαγωμένος καὶ ραντίζεται ἀπὸ παντοῦ 754 A ἀπὸ πολλὰ κύματα καὶ προστρίβεται μὲ τὴν ἁμαρτίαν, ἐνῷ ὁ πτωχός, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλα αὐτά, καὶ φροντίζων μόνον διὰ τὴν ἀναγκαιοῦσαν τροφήν, ζῶν βίον ἥσυχον καὶ ἄνευ περιπετειῶν, σὰν νὰ εὑρίσκεται εἰς γαλήνιον λιμένα. προσεγγίζει εἰς τὸ τραπέζι μὲ πολλὴν εὐλάβειαν.

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα γεννῶνται διάφοροι δυσαρέσκειαι εἰς ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὰς ἑορτὰς τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Πάλιν εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ὁ μὲν πτωχὸς διάγει κατηφής, ὁ δὲ πλούσιος ἐν φαιδρότητι, ὄχι μόνον διὰ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν πολυτέλειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἐνδύματα τὰ πολυτελῆ καὶ τὴν φαντασμαγορικὴν φορεσιάν. B Αὐτὸ ποὺ παθαίνουν εἰς τὸ τραπέζι, τὸ ἴδιον τοὺς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων. Ὅταν ὁ πτωχὸς ἴδῃ τὸν πλούσιον ἐνδεδυμένον μὲ πολυτελεστέραν φορεσιάν, πλήττεται ἀπὸ τὴν ὀδύνην, ταλανίζει

τὸν ἑαυτόν του καὶ λέγει πολλὰς κατάρας. Ἐδῶ ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ ἀθυμία κατηργήθη. Δι' ὅλους ἕνα εἶναι τὸ ἱμάτιον, τὸ σωτήριον ἔνδυμα. Καὶ ὁ Παῦλος βροντοφωνάζει: «Ὅσοι ἐβαπτίσθητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐνεδύθητε τὸν Χριστόν».[15] Ἂς μὴ ντροπιάσωμεν λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἑορτήν, σᾶς παρακαλῶ, ἀλλὰ ἂς ἀναλάβωμεν μὲ ἄξιον φρόνημα ὅσα μᾶς ἐδωρήθησαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ. C Ἂς μὴ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν μέθην καὶ τὴν ἀδηφαγίαν, ἀλλὰ ἀντιλαμβανόμενοι τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ Κυρίου μας, ὁ ὁποῖος καὶ πλουσίους καὶ πτωχοὺς καὶ δούλους καὶ ἐλευθέρους τοὺς ἐτίμησε καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ εἰς πάντας ἐσκόρπισε τὴν κοινὴν δωρεάν, ἂς ἀνταμείψωμεν τὸν εὐεργέτην ποὺ μᾶς ηὐνόησεν. Ἀρκετὴ ἀμοιβὴ δι' αὐτὸν εἶναι ὁ θεάρεστος βίος καὶ ψυχὴ ἐγρηγοροῦσα καὶ ἑτοίμη διὰ τὴν ἀρετήν. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ καὶ ἡ πανήγυρις δὲν ἔχει ἀνάγκην χρημάτων ἢ δαπάνης, ἀλλὰ μόνον καλῆς διαθέσεως καὶ καρδίας καθαρᾶς. Τίποτε τὸ σωματικὸν δὲν κερδίζεται ἐν προκειμένῳ, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶναι πνευματικά: ἀκρόασις θείων λόγων, εὐχαὶ πατέρων, εὐλογίαι ἱερέων, κοινωνία θείων καὶ ἀπορρήτων μυστηρίων, εἰρήνη καὶ ὁμόνοια, δῶρα πνευματικά, ἄξια τῆς φιλοτιμίας τοῦ δωρητοῦ. D Ἂς ἑορτάσωμεν λοιπὸν τὴν ἑορτὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἀνέστη καὶ μαζί του συνανέστησε τὴν οἰκουμένην. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀνέστη θραύσας τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου, ἡμᾶς δὲ ἀνέστησε, συντρίψας τὰς ἁλύσεις τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ὁ Ἀδὰμ ἡμάρτησε καὶ ἀπέθανεν. Ὁ Χριστὸς δὲν ἡμάρτησε καὶ ἀπέθανεν. Καινοφανὲς καὶ παράδοξον. Ὁ πρῶτος ἡμάρτησε καὶ ἀπέθανεν. Ὁ δεύτερος δὲν ἡμάρτησε καὶ ἀπέθανεν. Διὰ ποῖον λόγον καὶ διατί; Διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ ἁμαρτήσας καὶ ἀποθανὼν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου μέσῳ τοῦ μὴ ἁμαρτήσαντος καὶ ἀποθανόντος. Ἔτσι πολλάκις γίνεται καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ὅσων ὀφείλουν χρήματα. Ὀφείλει κάποιος εἰς κάποιον ἀργύρια, δὲν ἔχει νὰ τὰ καταβάλῃ καὶ ἕνεκα τούτου φυλακίζεται. Ἕνας ἄλλος ποὺ δὲν ὀφείλει καὶ ποὺ ἠμπορεῖ νὰ τὰ καταβάλῃ, τὰ καταθέτει καὶ ἀπολύεται ὁ ὑπόλογος. Ἔτσι ἔγινε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὤφειλεν ὁ Ἀδὰμ τὸν θάνατον καὶ ἐκρατεῖτο ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Ὁ Χριστὸς οὔτε ὤφειλεν, οὔτε ἐκρατεῖτο. Ἦλθεν ὅμως καὶ κατέβαλε τὸν θάνατον ὑπὲρ τοῦ κρατουμένου, προκειμένου νὰ τὸν ἀπολύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου. 755 A Εἶ-

15. Γαλ. Γ, 27.

δες τὸ κατόρθωμα τῆς ἀναστάσεως; Εἶδες τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου; Εἶδες μέγεθος φροντίδος; Λοιπόν, ἂς μὴ γινώμεθα ἀγνώμονες δι' αὐτὸν τὸν οὕτως εὐεργετήσαντα ἡμᾶς, μήτε, ἐπειδὴ ἐπέρασεν ἡ νηστεία, νὰ καταστῶμεν ἀμελέστεροι. Ἀντιθέτως τώρα παρὰ ποτέ, ἂς ἐπιμελούμεθα περισσότερον τὴν ψυχήν μας, διὰ νὰ μὴ γίνεται ἀσθενεστέρα ὅταν εὐχαριστῶμεν τὴν σάρκα μας, πρᾶγμα ποὺ ὁμοιάζει μὲ τὸ νὰ περιποιούμεθα τὴν δούλην καὶ νὰ παραμελῶμεν τὴν δέσποιναν. Ποῖον, πραγματικά, εἶναι τὸ ὄφελος νὰ ὑπερβαίνωμεν τὸ μέτρον καὶ νὰ καταβροχθίζωμεν ὑπὲρ τὴν χρείαν; Αὐτὸ βλάπτει καὶ τὸ σῶμα καὶ προδίδει τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἂς εἴμεθα αὐτάρκεις ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ προσφέρωμεν τὰ χρειώδη B εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα καὶ διὰ νὰ μὴ σκορπίσωμεν ὅσα συνελέξαμεν μὲ τὴν νηστείαν. Μὴ νομισθῇ ὅτι ἐμποδίζω τὴν τροφὴν καὶ τὴν διασκέδασιν. Δὲν ἐμποδίζω καθόλου, ἀλλὰ συμβουλεύω ἁπλῶς νὰ γίνεται μὲ μέτρον, νὰ περιορίζεται ἡ πολλὴ τροφὴ καὶ νὰ μὴ ὑπερβαίνωνται τὰ ὅρια, διότι ἔτσι λεηλατεῖται ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς. Αὐτὸς ποὺ θὰ ξεπεράσῃ τὸ μέτρον δὲν θὰ νοιώσῃ οὐδὲ κἂν εὐχαρίστησιν. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν ὅσοι ἔχουν πεῖραν ἐπ' αὐτοῦ, ὑπέστησαν δὲ ἄπειρα εἴδη νοσημάτων καὶ ἐδοκίμασαν πολλὴν ἀηδίαν. C Εἶμαι ὅμως βέβαιος ὅτι θὰ πεισθῆτε εἰς τὰς παραινέσεις μου, διότι γνωρίζω πόσον εἶσθε πειθαρχικοί.

Ἀφοῦ λοιπὸν σταματήσω τὴν παραίνεσιν περὶ τούτων, ἐπιθυμῶ νὰ στρέψω τὸν λόγον πρὸς αὐτοὺς ποὺ κατηξιώθησαν, κατὰ τὴν νύκτα ταύτην τὴν φωταφόρον, τοῦ θείου βαπτίσματος, πρὸς τὰ καλὰ αὐτὰ φυτὰ τῆς Ἐκκλησίας, τὰ πνευματικὰ ἄνθη, τοὺς νέους στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ. Προχθὲς ἀκόμη ὁ Κύριος εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ σήμερον ἀνέστη. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ προχθὲς ἦσαν εἰς τοὺς ὄνυχας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ σήμερον ἀνέστησαν μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν. Ἐκεῖνος D ἀπέθανε καὶ ἀνέστη σωματικῶς· αὐτοὶ ἦσαν νεκροὶ λόγῳ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀνέστησαν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ γῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνοίξεως μᾶς χαρίζει ῥόδα καὶ ἴα καὶ ἄλλα ἄνθη. Τὰ ὕδατα τῆς γῆς ἐπότισαν σήμερον πρὸς χάριν μας τὸν πλέον τερπνὸν λειμῶνα. Καὶ μὴ σοῦ φαίνεται παράξενον, ἀγαπητέ, ἂν ἀπὸ τὰ νερὰ ἐφύτρωσαν λειβάδια μὲ ἄνθη. Οὔτε ἡ γῆ ἀρχικῶς ἔδωσεν αὐτοφυῶς τὰ βλαστάρια τῶν φυτῶν, ἀλλὰ κατόπιν καὶ μόνον ἐπιταγῆς τοῦ Κυρίου. Καὶ ἀπὸ τὰ νερὰ ἐπρόβαλαν ζωνταναὶ καὶ κινούμεναι ὑπάρξεις, ἐπειδὴ ἠκούσθη τὸ πρόσταγμα: «Νὰ ἐξέλθουν τῶν ὑδάτων ἑρπετὰ

ζωντανῶν ψυχῶν».[16] Καὶ τὸ πρόσταγμα ἐπραγματώθη καὶ ἡ ἄψυχος οὐσία ἔβγαλεν ἔμψυχα ζῶα. E Ἔτσι καὶ τώρα τὸ ἴδιον πρόσταγμα ἐπραγματοποίησε τὰ πάντα. Τότε ἐλέχθη νὰ ἐξέλθουν τῶν ὑδάτων ἑρπετὰ ψυχῶν ζωντανῶν, ἐνῷ τώρα ὄχι ἑρπετά, ἀλλὰ πνευματικὰ χαρίσματα ἐπρόβαλαν. Τότε τὰ νερὰ ἔβγαλαν μὴ λογικὰ ψάρια, ἐνῷ τώρα ἔβγαλαν ψάρια λογικὰ καὶ πνευματικὰ ποὺ ἡλίευσαν οἱ ἀπόστολοι. «Ἐλᾶτε μαζί μου, εἶπε, καὶ θὰ σᾶς κάμω ἁλιεῖς ἀνθρώπων».[17] Καινούργιος πράγματι ὁ τρόπος τῆς ἁλιείας αὐτῆς. Οἱ ἁλιεύοντες βγάζουν τὰ ψάρια ἀπὸ τὰ ὕδατα καὶ τὰ ἁλιεύματα νεκρώνονται, ἐνῷ ἡμεῖς τοὺς ῥίπτομεν εἰς τὰ ὕδατα καὶ ζωογονοῦνται οἱ ἁλιευόμενοι. 756 A Ὑπῆρχε κολυμβήθρα μὲ νερὸν καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ μάθε εἰς τί ἴσχυε διὰ νὰ γνωρίζῃς τὴν ἰουδαϊκὴν φτώχειαν καὶ ἀντιστοίχως τὸν ἰδικόν μας πλοῦτον. «Κατήρχετο ἐκεῖ, λέγει ἡ Γραφή, ὁ ἄγγελος καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ καὶ ὁ πρῶτος ποὺ ἔμπαινε μέσα μετὰ τὴν ταραχὴν ἀπελάμβανε θεραπείας».[18] Κατῆλθεν ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων εἰς τὰ νάματα τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἀφοῦ ἡγίασε τὴν φύσιν τῶν ὑδάτων ἐθεράπευσεν ὅλην τὴν οἰκουμένην. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς κολυμβήθρας, ὁ εἰσερχόμενος μετὰ τὸν πρῶτον, δὲν ἐθεραπεύετο πλέον. Διὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἐδίδετο τὸ προνόμιον τῆς εἰσδοχῆς εἰς τοὺς ἀσθενεῖς ποὺ ἐσύροντο κατὰ γῆς. B Ἐνῷ εἰς τὸ βάπτισμα, καταβαίνει ὁ δεύτερος μετὰ τὸν πρῶτον, ὁ τρίτος, ὁ τέταρτος, ἄπειροι ἂν θέλῃς. Καὶ ἂν ὅλην τὴν οἰκουμένην τὴν βυθίσῃς εἰς τὰ πνευματικὰ αὐτὰ νάματα, δὲν τελειώνει ἡ χάρις, δὲν δαπανᾶται ἡ δωρεά, δὲν ῥυπαίνεται τὸ ὕδωρ, δὲν ἐλαττοῦται ἡ καλὴ διάθεσις. Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς; Ἀκούσατε ὅσοι κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ἐπολιτογραφήθητε εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐπιδείξατε διαγωγὴν ἀξίαν τοῦ μεγέθους τῶν δωρεῶν, διὰ νὰ ἐπωφεληθῆτε πλέον πλουσιοπαρόχου χάριτος. C Ἡ εὐγνωμοσύνη διὰ τὰ ἤδη παρασχεθέντα ὑποκινεῖ τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ Κυρίου. Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται, λοιπόν, ἀγαπητέ, νὰ ζῇς ἀδιαφόρως, ἀλλὰ βάλε εἰς τὸν ἑαυτόν σου νόμους καὶ κανόνας, ὥστε τὰ πάντα νὰ γίνωνται μὲ ἀκρίβειαν καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃς πολλὴν προσήλωσιν καὶ πρὸς ὅσα θεωροῦνται ἄνευ σημασίας. Ὁ παρὼν βίος εἶναι ἀγὼν καὶ πάλη καὶ ὅσοι εἰσῆλθον ἅπαξ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο τῆς ἀρε-

16. Γεν. 1, 20.
17. Ματθ. 4, 19.
18. Ἰωάν. 5, 4.

τῆς ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι ἐγκρατεῖς εἰς τὸ κάθε τι. Διότι ὁ κάθε ἀθλητὴς ἐγκρατεύεται εἰς ὅλα. Δὲν βλέπεις εἰς τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας πόσον ἐπιμελοῦνται τὸν ἑαυτόν των ἐκεῖνοι ποὺ πρόκειται νὰ παλαίσουν ἐναντίον ἄλλων ἀνθρώπων καὶ μὲ πόσην ἐπιμέλειαν ἐπιδίδονται εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματός των; Ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ πάλη μας δὲν εἶναι ἐναντίον ἀνθρώπων, **D** ἀλλὰ ἐναντίον τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ἡ ἄσκησίς μας καὶ ἡ ἐγκράτεια ἂς εἶναι πνευματική, ἐπειδὴ καὶ τὰ ὅπλα μὲ τὰ ὁποῖα μᾶς ἐφωδίασεν ὁ Χριστὸς εἶναι πνευματικά. Ἂς ἔχῃ, λοιπόν, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὅρους καὶ κανόνας, ὥστε νὰ μὴ παρέρχεται ἁπλῶς ὅσα ἀντικρύζῃ, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ γλῶσσα ἂς ἔχῃ τεῖχος, ὥστε νὰ μὴ προτρέχῃ τῆς διανοίας. Διὰ τοῦτο ἄλλωστε τὰ δόντια καὶ τὰ χείλη ἐδημιουργήθησαν, ὥστε νὰ παρέχουν ἀσφάλειαν εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀνοίγῃ ποτὲ ἡ γλῶσσα τὰς θύρας καὶ νὰ ἐξέρχεται, ἀλλὰ **E** νὰ κανονίζῃ καλῶς τὰ κατ' αὐτήν, ὁπότε θὰ προβάλῃ μετὰ πάσης εὐκοσμίας καὶ θὰ προφέρῃ τέτοια λόγια ποὺ θὰ δίδουν εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς ἀκούοντας. Καὶ θὰ λέγῃ μόνον ὅσα συντείνουν εἰς τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἀκροατηρίου. Ἐπίσης πρέπει διὰ παντὸς νὰ ἀποφεύγωμεν τὸν ἄσκοπον γέλωτα. Τὸ βάδισμά μας νὰ εἶναι ἤρεμον καὶ ἥσυχον, ἡ ἐνδυμασία μας σεμνὴ καὶ γενικῶς ἅπαξ διὰ παντός, αὐτὸς ποὺ ἔγινε δεκτὸς εἰς τὴν σταδιοδρομίαν τῆς ἀρετῆς, πρέπει νὰ ἔχῃ ρυθμισμένα τὰ πάντα. Ἡ ἁρμονία του ἡ ἐξωτερικὴ εἶναι εἰκὼν τῆς ψυχικῆς του καταστάσεως.

757 **A** Ἂν γυμνάσωμεν ἐξ ἀρχῆς τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τοιαύτας συνηθείας, θὰ βαδίσωμεν εἰς τὸ μέλλον μὲ εὐκολίαν τὸν δρόμον μας καὶ θὰ διανύσωμεν ὅλην τὴν ἀρετήν, χωρὶς νὰ χρειασθῶμεν πολὺν κόπον καὶ θὰ τύχωμεν πολλῆς βοηθείας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν καὶ τὰ κύματα τοῦ παρόντος βίου νὰ τὰ διασχίσωμεν μὲ ἀσφάλειαν καί, ἀφοῦ καταστῶμεν ἀνώτεροι τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ὁποῖον, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκουν ἡ δύναμις, ἡ δόξα καὶ ἡ τιμή, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ

Α ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ

«ΕΙΘΕ ΝΑ ΜΟΥ ΕΔΕΙΧΝΑΤΕ ΚΑΠΟΙΑΝ ΑΝΟΧΗΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΦΡΟΣΥΝΗΝ».[1]

Ὅλους μὲν τοὺς ἁγίους τοὺς ἀγαπῶ, πρὸ παντὸς ὅμως τὸν μακάριον Παῦλον, τὸ ἐκλεκτὸν ὄργανον, τὴν οὐράνιον σάλπιγγα, τὸν προξενητὴν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ τὸ εἶπα καὶ ἔφερα εἰς τὸ μέσον τὸν ἔρωτά μου δι' αὐτόν, διὰ νὰ σᾶς καταστήσω καὶ σᾶς κοινωνοὺς τῆς ἀγάπης. Διότι αὐτοὶ ποὺ κατέχονται ἀπὸ σωματικὸν ἔρωτα εὐλόγως ἐντρέπονται νὰ τὸν ὁμολογήσουν, ἀφοῦ καὶ τὸν ἑαυτόν των καταισχύνουν καὶ τοὺς ἄλλους βλάπτουν. **B** Ἐνῷ αὐτοὶ ποὺ κατέχονται ἀπὸ πνευματικὸν ἔρωτα, ἂς μὴ παύουν ποτὲ νὰ τὸ ὁμολογοῦν. Διότι μὲ τὴν καλὴν αὐτὴν ὁμολογίαν ὠφελοῦν καὶ τὸν ἑαυτόν των καὶ ἐκείνους ποὺ τοὺς ἀκούουν. Ἐκεῖνος ὁ ἔρως εἶναι ἔγκλημα, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ εἶναι ἀξιέπαινος. Ἐκεῖνος εἶναι διαβλητὸν πάθος τῆς ψυχῆς, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ εἶναι εὐφροσύνη τῆς ψυχῆς καὶ ἀγαλλίασις καὶ ἄριστος στολισμός. Ἐκεῖνος εἰσάγει πόλεμον εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀγαπώντων, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ ἐκδιώκει καὶ τὸν ὑπάρχοντα πόλεμον καὶ ἐπιβάλλει μεγάλην εἰρήνην εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀγαπώντων. **C** Καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον μὲν τὸν ἔρωτα δὲν προέρχεται κανένα ὄφελος, ἀλλὰ ἀπεναντίας προκαλεῖται καὶ μεγάλη χρηματικὴ ζημία καὶ ἄσκοπος δαπάνη καὶ ἀνατροπὴ τῆς ζωῆς καὶ ὁλόκληροι καταστροφαὶ οἰκιῶν. Ἐνῷ ἀπὸ τοῦτον ἐδῶ τὸν ἔρωτα προέρχεται μέγας πλοῦτος κατορθωμάτων, ἀφθονία ἀρετῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἴπαμε, ἐκεῖνοι ποὺ ἀγαποῦν ὡραῖα σώματα καὶ χάσκουν μπροστὰ εἰς τὰ λαμπρὰ πρόσωπα, ἂν οἱ ἴδιοι εἶναι αἰσχροὶ καὶ ἄσχημοι, δὲν κερδίζουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνην διὰ τὴν ἀπαλλαγήν των ἀπὸ τὴν ἰδικήν των ἀσχημίαν, ἀλλὰ θεωροῦνται καὶ αἰσχρότεροι καὶ ἀποκρουστικώτεροι. Ἐνῷ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἔρωτος συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. **D** Διότι αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ ἁγίαν ψυχήν, καὶ ὡραίαν, καὶ λαμπρὰν καὶ περικαλ-

---

1. Β' Κορινθ. 11, 1.

λῆ, καὶ ἂν ὁ ἴδιος εἶναι ἄσχημος καὶ ἀποκρουστικός, καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀσχημότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' ὅσον ἐπιμένει εἰς τὸν ἔρωτα τῶν ἁγίων, γρήγορα θὰ γίνῃ ὅπως εἶναι καὶ ὁ ἀγαπώμενος.

Καὶ πράγματι, καὶ αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὸ μὲν σῶμα τὸ ἄσχημον καὶ ἀνάπηρον νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ τὸ διορθώσωμεν, ψυχὴν δὲ ἄσχημον καὶ ἀποκρουστικὴν νὰ δυνάμεθα νὰ τὴν κάμωμεν λαμπρὰν καὶ περικαλλῆ. Διότι ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ σώματος δὲν δύναται νὰ προέλθῃ κανένα κέρδος. Ἐνῷ ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπολαύσῃς τόσα ἀγαθά, ὅσα εἶναι εὔλογον νὰ ἔχῃ ὁποῖος ἔχει ἐραστὴν τὸν Θεόν. 292 A Δι' αὐτὴν τὴν ὡραιότητα καὶ ὁ Δαυΐδ ψάλλει εἰς τοὺς ψαλμούς του καὶ λέγει: «Σύ, ὦ μελλόνυμφος κόρη, ἄκουσε τὴν συμβουλήν μου. Κλῖνε τὸ αὐτί σου, ὥστε νὰ ἀκούῃ μὲ προσοχὴν καὶ νὰ δέχεται τὰς ἐντολάς του, καὶ λησμόνησε ἐντελῶς τὸν λαὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἀνῆκες μέχρι τώρα, καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν πατρικόν σου οἶκον. Τότε ὁ βασιλεὺς - νυμφίος σου θὰ ἀγαπήσῃ τὸ κάλλος σου».[2] Κάλλος ἐδῶ ὅταν λέγῃ, ἐννοεῖ τὸ ψυχικὸν κάλλος, ποὺ συνίσταται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν εὐλάβειαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι τόσον μεγάλο τὸ κέρδος δι' ἐκείνους ποὺ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς ἁγίους, παρακαλῶ νὰ μετάσχετε εἰς τὸν ἔρωτά μου καὶ νὰ ἀγαπήσωμεν μὲ ὅλην μας τὴν δύναμιν τὸν ἅγιον αὐτόν. Διότι, ἂν αὐτὸς ὁ ἔρως εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχήν μας καὶ ἀνάψῃ φλόγα λαμπράν, B ἔστω καὶ ἂν εὕρῃ εἰς τοὺς λογισμούς σας κάτι ἀκανθῶδες καὶ πετρῶδες, καὶ σκληρὸν καὶ ἀναίσθητον, ἄλλο μὲν συνήθως τὸ ἐξαφανίζει, ἄλλο τὸ μαλακώνει καὶ καθιστᾷ τὴν ψυχήν μας εὔφορον ἀγρὸν καὶ κατάλληλον διὰ τὴν καταβολὴν τῶν θείων σπόρων. Καὶ ἂς μὴ μοῦ εἴπῃ κανείς, ὅτι τώρα δὲν εἶναι παρὼν ὁ Παῦλος, οὔτε εἶναι ὁρατὸς μὲ τοὺς ἰδικούς μας ὀφθαλμούς. Καὶ ὅτι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγαπῶμεν αὐτὸν ποὺ δὲν βλέπεται; Πράγματι, εἰς αὐτὸν τὸν ἔρωτα δὲν ὑπάρχει κανένα κώλυμα. Διότι εἶναι δυνατὸν καὶ ἀπόντα νὰ τὸν ἀγαπᾷς, καὶ μὴ βλεπόμενον νὰ τὸν ποθῇς, καὶ μάλιστα ὅταν βλέπωμεν κάθε ἡμέραν τόσα καὶ τέτοια ἐνθυμήματα τῆς ἀρετῆς ἐκείνου, C τὰς Ἐκκλησίας ποὺ ὑπάρχουν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, τὴν ἀνατροπὴν τῆς ἀσεβείας, τὴν πρὸς τὸ καλύτερον ἀλλαγὴν τοῦ πονηροῦ βίου, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν πλάνην, τοὺς βωμοὺς

2. Ψαλμ. 44, 11 - 12.

ποὺ ἀνετράπησαν, τοὺς ναοὺς ποὺ ἔχουν κλεισθῆ, τὴν σιωπὴν τῶν δαιμόνων. Διότι ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια ἡ δύναμις τῆς γλώσσης τοῦ Παύλου, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τὰ κατέβαλε καὶ ἄναψε παντοῦ τὴν λαμπρὰν φλόγα τῆς εὐσεβείας.

Μαζὶ μὲ τὰ κατορθώματα αὐτά, ἔχομεν καὶ τὰς ἁγίας ἐπιστολάς του, αἱ ὁποῖαι μᾶς ζωγραφίζουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἁγίας ἐκείνης ψυχῆς. Ὡσὰν νὰ εὑρίσκεται παρὼν ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος μεταξύ μας καὶ νὰ συζητῶμεν μαζί του, D ἔτσι προθύμως ἂς ὑπακούωμεν εἰς ὅσα εἶναι γραμμένα, ἂς ἀναπτύξωμεν τὴν βαθυτέραν των ἔννοιαν καὶ ἂς μάθωμεν τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸ ποὺ μᾶς ἐφώναζε σήμερον, ὅταν ἔλεγεν: «Εἴθε νὰ μοῦ ἐδείχνατε κάποιαν ἀνοχὴν εἰς τὴν ἀφροσύνην, ποὺ θὰ κάμω διηγούμενος τὰ ὅσα ὁ Κύριος κατώρθωσε δι' ἐμοῦ. Ἀλλ' ἔχω πεποίθησιν, ὅτι μὲ ἀνέχεσθε. Διότι σᾶς ἀγαπῶ μὲ ζηλοτυπίαν, σὰν ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους».[3] Τί λέγεις, ὦ Παῦλε; Σύ, ποὺ διέτασσες τοὺς μαθητάς σου νὰ περιπατοῦν μὲ σοφίαν πρὸς τοὺς ἔξω τῆς Ἐκκλησίας ἀνθρώπους, σὺ ποὺ ἔλεγες «ὁ λόγος σας ἂς εἶναι πάντοτε χαριτωμένος, ἀρτυμένος μὲ τὸ ἁλάτι τῆς φρονήσεως, ὥστε νὰ εἶναι μὲν εὐχάριστος, ἀλλὰ ὄχι καὶ βρωμερός. Νὰ ξεύρετε πῶς πρέπει σεῖς νὰ ἀποκρίνεσθε εἰς τὸν καθένα».[4] Σὺ ποὺ εὔχεσαι δι' ὅλους νὰ πληρωθοῦν ἀπὸ πνευματικὴν σοφίαν, σὺ λέγεις, «εἴθε νὰ μοῦ ἐδείχνατε κάποιαν ἀνοχὴν εἰς τὴν ἀφροσύνην»; Δὲν σοῦ ἤρκει νὰ εἴπῃς τὸν ἀνόητον λόγον, ἀλλὰ τὸ φέρεις καὶ ἐνώπιον τῶν μαθητῶν σου; E Καὶ δὲν τὸ προφέρεις μόνον ἐνώπιον τῶν μαθητῶν σου, ἀλλὰ τὸ καθιστᾷς φανερὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους μὲ τὴν ἐπιστολήν σου; Βλέπεις, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παρατρέχωμεν τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὸ κάθε τι μὲ ἀκρίβειαν; Τὸ χωρίον αὐτό, ὅταν ἀναγινώσκεται ἁπλῶς, φθάνει ἔτσι εἰς τὰ ὦτα τῶν ἀκροατῶν, ὅταν ὅμως διερευνηθῇ εἰς βάθος, δεικνύει τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Παύλου, τὴν μεγάλην σύνεσιν καὶ τὴν ἀνείπωτην φροντίδα του.

Τί σημαίνει τέλος πάντων αὐτὸ τὸ ῥητόν; Ὑπῆρχον εἰς τοὺς Κορινθίους πολλοὶ ψευδαπόστολοι, οἱ ὁποῖοι διέφθειραν αὐτούς, κατηγόρουν τὸν Παῦλον, ὑπενόμευον τὴν δόξαν του, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταξὺ τῶν μαθητῶν του, 293 A τὸν ἐπείραζον μὲ εἰρωνείαν καὶ τὸν κατηγόρουν ὡς ἀλα-

3. Β' Κορινθ. 11, 1 - 2.
4. Κολοσ. 4, 6.

ζόνα. Καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς φαίνεται, ὅτι εὑρίσκεται εἰς διαμάχην πρὸς αὐτούς. Καὶ πράγματι, φαίνεται, ὅταν λέγῃ «ἡμεῖς ὅμως δὲν εἴμεθα σὰν τοὺς πολλούς, ποὺ ἐμπορεύονται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ»[5] καὶ πάλιν, ὅταν εἶπε «καὶ εἰς κάθε τι ἐφυλάχθην νὰ μὴ σᾶς γίνω βάρος»[6] ὑποσχεθεὶς καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ τηρήσῃ ἀπαρέγκλιτον αὐτὴν τὴν ἀρχὴν («διότι ἔχω μέσα μου τὴν ἀλήθειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐγγύησιν, ὅτι δὲν ψεύδομαι. Σᾶς βεβαιῶ λοιπόν, ὅτι ἡ καύχησίς μου αὐτή, ὅτι δὲν σᾶς ἔγινα βάρος, δὲν θὰ ἀποστομωθῇ, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ, εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀχαΐας»).[7] Ὅταν ἔπειτα ὡμίλησε διὰ τὴν αἰτίαν, ὑπηνίχθη τοὺς μιαροὺς ἐκείνους, ἀφοῦ εἶπε: «Διατί δὲν θὰ φραχθῇ καὶ δὲν θὰ ἀποστομωθῇ; Μήπως ἐπειδὴ δὲν σᾶς ἀγαπῶ; Ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι σᾶς ἀγαπῶ. Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ κάνω ἕως τώρα ἀποφεύγων νὰ ἐπιβαρύνω ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους κηρύττω, θὰ ἐξακολουθήσω νὰ τὸ πράττω. Καὶ θὰ κηρύττω δωρεὰν τὸ Εὐαγγέλιον, B διὰ νὰ κόψω τελείως τὴν ἀφορμὴν ἐκείνων ποὺ θέλουν ἀφορμήν».[8] Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ παρακαλεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ μὴ τὸν φέρουν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιδείξῃ εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμίν του, λέγων τὰ ἑξῆς: «Σᾶς παρακαλῶ δὲ νὰ μὴ μὲ ἀναγκάσετε, ὅταν ἔλθω εἰς Κόρινθον καὶ θὰ εἶμαι παρών, νὰ δείξω θάρρος μὲ τὴν πνευματικὴν καὶ τιμωρητικὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, τὴν ὁποίαν λογαριάζω νὰ μεταχειρισθῶ μὲ τόλμην ἐναντίον μερικῶν, οἱ ὁποῖοι μᾶς περνοῦν σὰν ἀνθρώπους, ποὺ συμπεριφέρονται καὶ κινοῦνται ἀπὸ σαρκικὰ ἐλατήρια».[9] Αὐτοὶ δηλαδὴ διὰ τοὺς ὁποίους τὰ λέγει αὐτά, εἶναι οἱ ἴδιοι ποὺ τὸν διέβαλλον εἰρωνικῶς καὶ ἔλεγον, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου ἔχουν πολλὴν ἔπαρσιν καὶ ἀλαζονικὴν ἔκφρασιν, ἐνῷ ὁ ἴδιος εἶναι ἕνας μηδαμινὸς καὶ εὐτελὴς καὶ παραπεταμένος. C Ὅταν φθάσῃ ἐδῶ, ἔλεγον, θὰ φανῇ ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος λόγου. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πάλιν ἐδήλωνε καὶ ἔλεγε: «Δὲν θὰ καυχηθῶ ὅμως περισσότερον, διὰ νὰ μὴ φανῶ σὰν νὰ σᾶς ἐκφοβίζω μὲ τὰς ἐπιστολάς. Καὶ λέγω, ὅτι δὲν θέλω νὰ φανῶ, ὅτι σᾶς ἐκφοβίζω, διότι οἱ ψευδαπόστολοι ποὺ μᾶς συκοφαντοῦν, λέγουν, ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαὶ (τοῦ Παύλου) εἶναι σοβαραὶ καὶ δυ-

5. Β' Κορινθ. 2, 17.
6. Β' Κορινθ. 11, 9.
7. Β' Κορινθ. 11, 10.
8. Β' Κορινθ. 11, 12.
9. Β' Κορινθ. 10, 2.

ναταί, ἡ προσωπική του ὅμως ἐμφάνισις εἶναι ἀσθενὴς καὶ ὁ λόγος του τιποτένιος».[10]

Ἔπειτα κατηγορεῖ τοὺς ἰδίους τοὺς Κορινθίους, αὐτοὺς ποὺ ἐπείθοντο, καὶ λέγει: «Ἢ μήπως διέπραξα ἁμαρτίαν, ὅταν ἐταπείνωσα ἔτσι τὸν ἑαυτόν μου, διὰ νὰ ὑψωθῆτε σεῖς πνευματικῶς;».[11] Καὶ ἀποκρούων τὴν κατηγορίαν ἐκείνων πάλιν ἔλεγεν: «Ὁποῖοι εἴμεθα μὲ τὸν λόγον, ὅταν ἀπουσιάζωμεν καὶ στέλλωμεν ἐπιστολάς, τέτοιοι εἴμεθα καὶ μὲ τὸ ἔργον, ὅταν εἴμεθα παρόντες».[12] Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ ἦσαν μεταξὺ αὐτῶν οἱ ψευδαπόστολοι, τοὺς ὁποίους ὀνομάζει καὶ δολίους ἐργάτας, λέγει τὰ ἑξῆς: D «Διότι αὐτοῦ τοῦ εἴδους οἱ κήρυκες εἶναι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, ποὺ ὑποκριτικὰ παίρνουν τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ. Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον αὐτό. Διότι καὶ αὐτὸς ὁ σατανᾶς μεταβάλλεται κατὰ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα εἰς ἄγγελον φωτός. Δὲν εἶναι λοιπὸν μεγάλο πρᾶγμα, ἐὰν καὶ οἱ ὑπηρέται του ἀλλάζουν σχῆμα καὶ παρουσιάζονται σὰν ὑπηρέται δικαιοσύνης».[13] Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτοὶ μὲ μυρίας ἐπινοημένας διαβολὰς ἐναντίον του ἔβλαπτον τοὺς μαθητάς, πείθοντες αὐτοὺς νὰ μὴ ἔχουν τὴν πρέπουσαν ἐκτίμησιν εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀναγκάζεται νὰ πέσῃ εἰς τὴν παράθεσιν αὐτοεπαίνων. Διότι πλέον ἡ σιωπὴ δὲν παρεῖχεν ἀσφάλειαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται νὰ μᾶς διηγηθῇ τοὺς ἄθλους του καὶ τὰς ἀποκαλύψεις ποὺ εἶδε, καὶ τοὺς μόχθους ποὺ κατέβαλε, θέλων νὰ δείξῃ εἰς ὅλους, E ὅτι χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ πιεζόμενος τὸ κάμνει αὐτὸ καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔβλεπε πὼς ὑπῆρχε ἀνάγκη, ὅμως ἐκάλεσε τὸ πρᾶγμα ἀφροσύνην, λέγων τὰ ἑξῆς: «Εἴθε νὰ μοῦ ἐδείχνατε κάποιαν ἀνοχὴν εἰς τὴν ἀφροσύνην, ποὺ θὰ κάμω διηγούμενος τὰ ὅσα ὁ Κύριος κατώρθωσε δι' ἐμοῦ». Πρόκειται, λέγει, νὰ κάμω κάτι τὸ ἀνόητον, νὰ ἐγκωμιάζω καὶ ἐπαινῶ τὸν ἑαυτόν μου. Ἀλλὰ δὲν εἶμαι ἐγὼ αἴτιος ὅλων αὐτῶν, ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ μοῦ ἐπέβαλον αὐτὴν τὴν ἀνάγκην. Διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ νὰ δείξετε ἀνοχὴν καὶ νὰ καταλογίσετε τὴν εὐθύνην εἰς ἐκείνους.

Κοίταξε λοιπὸν τὴν σύνεσιν τοῦ Παύλου. Ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε «εἴθε νὰ μοῦ ἐδείχνατε κάποιαν ἀνοχὴν εἰς τὴν

10. Β' Κορινθ. 10, 9-10.
11. Β' Κορινθ. 11, 7.
12. Β' Κορινθ. 10, 11
13. Β' Κορινθ. 11, 13-15

ἀφροσύνην, ἀλλὰ ἔχω πεποίθησιν, ὅτι μὲ ἀνέχεσθε. 294 A Διότι σᾶς ἀγαπῶ μὲ ζηλοτυπίαν, σὰν ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ τοὺς ἀνθρώπους»,[14] δὲν ἐπροχώρησεν εὐθέως εἰς τὴν διήγησιν τῶν ἐγκωμίων, ἀλλὰ παρενέβαλε πάλιν φράσεις καὶ λέγει τὰ ἑξῆς περίπου: «Πάλιν λέγω ἐκεῖνο ποὺ σᾶς εἶπα προηγουμένως. Δηλαδὴ σᾶς λέγω μὴ μὲ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ σᾶς, ὅτι εἶμαι ἄφρων καὶ ἀνόητος, ἐπειδὴ θὰ ἐπαινέσω τὸν ἑαυτόν μου. Ἐὰν ὅμως δὲν πείθεσθε, ἔστω ἐκλάβετέ με ὡς ἀνόητον».[15] Καὶ οὔτε πάλιν ἤρχισε τὴν διήγησιν, ἀλλὰ συνεχίζει καὶ λέγει: «Ἐκεῖνο ποὺ θὰ εἴπω ἐπαινῶν τὸν ἑαυτόν μου, δὲν θὰ τὸ εἴπω ὡς δοῦλος ταπεινὸς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ θὰ τὸ εἴπω σὰν νὰ ἔγινα ἄφρων καὶ ἀνόητος».[16] Καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν καύχησιν οὔτε μετὰ τοὺς λόγους αὐτούς, ἀλλὰ πάλιν, ἐνῷ εἶχεν ὁρμήσει, συγκρατεῖται καὶ ὑποχωρεῖ. Καὶ λέγει: «Ἀφοῦ πολλοὶ καυχῶνται διὰ προτερήματα τοῦ ἐξωτερικοῦ των ἀνθρώπου, θὰ καυχηθῶ καὶ ἐγώ. Καὶ θὰ καυχηθῶ, διότι μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἀνέχεσθε τοὺς ἄφρονας καὶ ἀνοήτους, μολονότι εἶσθε φρόνιμοι».[17] Ἔπειτα πάλιν ὑποχωρεῖ καὶ διστάζει καὶ ἀφοῦ εἶπε μερικὰ ἄλλα, πάλιν προσθέτει: B «Μάθετε ὅμως, ὅτι εἰς ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν τολμᾷ νὰ καυχηθῇ κανεὶς —διαπράττω ἀφροσύνην ποὺ τὸ λέγω—τολμῶ καὶ ἐγὼ νὰ καυχηθῶ».[18] Καὶ μόλις τότε, ὕστερα ἀπὸ τόσας δικαιολογίας, ἐτόλμησεν ἐπὶ τέλους νὰ ἀρχίσῃ τὴν παράθεσιν τῶν ἐγκωμίων του. Ὁ ἵππος ποὺ πρόκειται νὰ διαβῇ ἀπότομον κρημνόν, ὅταν ἴδῃ τὸ βάθος, τρομάζει καὶ ὑποχωρεῖ. Ἔπειτα καθὼς βλέπει τὸν ἀναβάτην νὰ τὸν ἀναγκάζῃ σφοδρότερον, ἐπιχειρεῖ πάλιν, ἀλλὰ πάλιν τρομάζει, καὶ δεικνύων τὸν ἐξαναγκασμὸν καὶ τὴν βίαν, ἵσταται ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ καὶ χρεμετίζει, διὰ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ ἀποτολμήσῃ τελικῶς. C Ἔτσι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ὡσὰν νὰ πρόκειται νὰ ἀφήσῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς ἕνα κρημνόν, δηλαδὴ εἰς τὴν διήγησιν τῶν ἰδικῶν του ἄθλων, καὶ μίαν φοράν, καὶ δύο, καὶ τρεῖς, καὶ πολλὰς φορὰς ὑποχωρεῖ, ὅταν λέγῃ: «Εἴθε νὰ ἐδείχνατε κάποιαν ἀνοχὴν εἰς τὴν ἀφροσύνην». Καὶ πάλιν: «Μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὅτι εἶμαι ἄφρων καὶ ἀνόητος. Ἐὰν ὅμως δὲν πείθεσθε, ἔστω

14. Β' Κορινθ. 11, 1 - 2.
15. Β' Κορινθ. 11, 16.
16. Β' Κορινθ. 11, 17
17. Β' Κορινθ. 11, 18 - 19.
18. Β' Κορινθ. 11, 21.

ἐκλάβετέ με ὡς ἀνόητον». Καί: «ἐκεῖνο ποὺ θὰ εἴπω ἐπαινῶν τὸν ἑαυτόν μου, δὲν θὰ τὸ εἴπω ὡς δοῦλος ταπεινὸς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ θὰ τὸ εἴπω σὰν νὰ ἔγινα ἄφρων καὶ ἀνόητος ἀπὸ τὴν πεποίθησίν μου, ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ δικαίωμα νὰ καυχῶμαι». Καὶ πάλιν: «Ἀφοῦ πολλοὶ καυχῶνται διὰ προτερήματα τοῦ ἐξωτερικοῦ των ἀνθρώπου, θὰ καυχηθῶ καὶ ἐγώ. Καὶ θὰ καυχηθῶ, διότι μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἀνέχεσθε τοὺς ἄφρονας καὶ ἀνοήτους, μολονότι εἶσθε φρόνιμοι». Καὶ πάλιν: «Μάθετε ὅμως, ὅτι εἰς ὅ,τιδήποτε καὶ ἂν τολμᾷ νὰ καυχηθῇ κανεὶς —διαπράττω ἀφροσύνην ποὺ τὸ λέγω— τολμῶ καὶ ἐγὼ νὰ καυχηθῶ». D Καὶ ἀφοῦ ἀπείρους φορὰς ἀπεκάλεσε τὸν ἑαυτόν του ἄφρονα καὶ ἀνόητον, μόλις τότε ἐτόλμησε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸν αὐτοέπαινον: «Διὰ ποῖον προτέρημα καὶ προσὸν καυχῶνται; Εἶναι Ἑβραῖοι; Καὶ ἐγὼ εἶμαι Ἑβραῖος. Καυχῶνται ὅτι εἶναι Ἰσραηλῖται; Καὶ ἐγὼ εἶμαι. Καυχῶνται, ὅτι εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ; Εἶμαι καὶ ἐγώ. Καυχῶνται, ὅτι εἶναι διάκονοι τοῦ Χριστοῦ; Καὶ ἐγὼ εἶμαι».[19] Καὶ ἐδῶ πάλιν δὲν ἐλησμόνησε ποῖος εἶναι, ἀλλὰ πάλιν προβάλλει τὴν δικαιολογίαν προσθέτων τὰ ἑξῆς: «Καὶ ἂν παραδεχθῶ ὅτι εἶναι (διάκονοι τοῦ Χριστοῦ) —ὁμιλῶ σὰν παράφρων— ἐγὼ εἶμαι παραπάνω ἀπὸ αὐτοὺς διάκονος τοῦ Χριστοῦ».

Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ ἀφοῦ παρέθεσεν ὅλα τὰ ἐγκώμιά του, λέγει: «Ἔγινα ἀνόητος μὲ τὰς καυχήσεις μου αὐτάς. Ἀλλὰ σεῖς μὲ ἠναγκάσατε νὰ γίνω».[20] Ὡσὰν νὰ ἔλεγεν, ὅτι ὅλ' αὐτὰ δὲν θὰ τὰ ἔλεγον, ἐὰν ἡ κατάστασίς σας ἦτο καλή, ἐὰν δὲν εἴχατε παρασυρθῆ καὶ κλονισθῆ. Καὶ πράγματι, ἐὰν ἐκεῖνοι μᾶς ἐκακολόγουν διαρκῶς, δὲν θὰ μοῦ ἐπροκαλεῖτο καμμία βλάβη ἀπὸ τὰς κακολογίας των. E Ἐπειδὴ ὅμως εἶδον, ὅτι τὸ ποίμνιον διεφθείρετο καὶ ὅτι οἱ μαθηταὶ ἀπεσκίρτων, κατεφρόνησα ἕνα πρᾶγμα φορτικὸν καὶ ἐπαχθὲς καὶ ἠναγκάσθην νὰ γίνω ἄφρων, ἀπαριθμῶν τοὺς ἄθλους μου πρὸς χάριν σας καὶ πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς σας σωτηρίας.

Τέτοιο εἶναι τὸ ἦθος τῶν ἁγίων. Ἐὰν κάμουν κάτι κακόν, τὸ κοινολογοῦν καὶ κάθε ἡμέραν θρηνοῦν δι' αὐτὸ καὶ τὸ καθιστοῦν φανερὸν εἰς ὅλους. Ἐὰν ὅμως πράξουν κάτι γενναῖον καὶ μέγα, τὸ ἀποκρύπτουν καὶ τὸ ρίπτουν εἰς τὴν λήθην. 295 A Αὐτὸς λοιπὸν ὁ ἅγιος τὰ μὲν ἁμαρτήματά του, χωρὶς νὰ τὸν ἐξαναγκάζῃ κανείς, συνεχῶς τὰ ἐπανε-

19. Β' Κορινθ. 11, 22 - 23.
20. Β' Κορινθ. 12, 11.

λάμβανε καὶ τὰ ἐδημοσίευεν, ἄλλοτε μὲν λέγων ὅτι «ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, πρῶτος μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶμαι ἐγώ».[21] Ἄλλοτε πάλιν ἔλεγε: «Καὶ εὐχαριστῶ τὸν Χριστὸν ποὺ μὲ ἐνίσχυσεν. Καὶ τὸν εὐχαριστῶ διότι μὲ ἔκρινεν ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης του καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διακονίαν τοῦ Εὐαγγελίου ἐμέ, ποὺ ἤμην πρότερον βλάσφημος καὶ διώκτης καὶ ὑβριστὴς τῆς Ἐκκλησίας του. Ἀλλὰ ἐλεήθην ἀπὸ τὸν Θεόν, διότι ἐξ ἀγνοίας ἔκαμα ταῦτα, ὅταν ἤμην ἀκόμη εἰς τὴν ἀπιστίαν».[22] Καὶ πάλιν: «Τελευταῖον δὲ ἀπὸ ὅλους, σὰν εἰς ἔκτρωμα, ἐνεφανίσθη καὶ εἰς ἐμέ. Διότι ἐγὼ εἶμαι ὁ πιὸ μικρὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀποστόλους, ποὺ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λέγωμαι ἀπόστολος, διότι κατεδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ».[23] Καὶ πάλιν: B «Εἰς ἐμέ, τὸν πιὸ μηδαμινὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς ἐδόθη ἡ χάρις αὐτή».[24] Βλέπεις πῶς ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του ὄχι μόνον τελευταῖον μεταξὺ τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ὅλων τῶν πιστῶν, ὅταν εἶπεν «εἰς ἐμὲ τὸν πιὸ μηδαμινὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς ἐδόθη ἡ χάρις αὐτή»; Ἔτσι λέγει, ὅτι δὲν ἦτο ἄξιος καὶ τῆς σωτηρίας τὴν ὁποίαν ἐπέτυχεν. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλούς, πρῶτος μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶμαι ἐγώ», ἄκουσε τώρα καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν τὸ λέγει αὐτό. «Ἀλλ' ἀκριβῶς δι' αὐτὸ ἠλεήθην, διὰ νὰ δείξῃ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς ἐμὲ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ὁλόκληρον τὴν μακροθυμίαν του C καὶ χρησιμεύσω ὡς ὑπόδειγμα εἰς ἐκείνους, ποὺ μέλλουν νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ κληρονομήσουν τὴν αἰώνιον ζωήν».[25] Μὲ αὐτὸ ποὺ λέγει ἐννοεῖ τὸ ἑξῆς. Δὲν ἐλεήθην διὰ τὴν ἀξίαν μεταβολὴν τοῦ βίου μου, μὴ νομίσῃς τέτοιο πρᾶγμα. Ἀλλὰ ἐλεήθην, διὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῇ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔζησαν εἰς τὴν κακίαν, οὔτε ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐπολέμησαν τὸν Χριστόν, βλέπων τὸν τελευταῖον ἀπὸ ὅλους, μετὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπῆρξεν ἄλλος τόσον πολέμιος τοῦ Χριστοῦ, νὰ σώζεται. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς λέγει «ὅτι αὐτὸς εἶναι ὄργανόν μου ἐκλεκτόν, ποὺ τὸν ἐξέλεξα διὰ νὰ βαστάσῃ καὶ διαδώσῃ τὸ περὶ τοῦ ὀνόματός μου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου μου κήρυγμα, μεταφέρων τοῦτο διὰ τῶν περιοδειῶν του ἐνώ-

21. Α' Τιμ. 1, 15.
22. Α' Τιμ. 1, 12.
23. Α' Κορινθ. 15, 8-9.
24. Ἐφεσ. 3, 8.
25. Α' Τιμ. 1, 16.

πιον ἐθνικῶν καὶ βασιλέων».[26] Αὐτὸς δὲ χωρὶς καμμίαν ἔπαρσιν ἀπὸ τὰ ἐγκώμια ἐκεῖνα, μένει καὶ ἐλεεινολογεῖ τὸν ἑαυτόν του ὕστερ' ἀπὸ τόσην παρρησίαν, ἀποκαλεῖ τὸν ἑαυτόν του πρῶτον μεταξὺ τῶν ἁμαρτωλῶν D καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει, ὅτι ἠλεήθη, διὰ νὰ μὴ ἀπελπισθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν του κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔφθασαν εἰς τὴν ἐσχάτην κακίαν, βλέπων αὐτὸν (τὸν Παῦλον) καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ποὺ ἐπεδείχθη εἰς τὸ πρόσωπόν του.

Τὰ ἁμαρτήματά του λοιπὸν καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ καμμία ἀνάγκη, τὰ δημοσιεύει κάθε ἡμέραν εἰς ὅλας τὰς ἐπιστολάς του, στηλιτεύων καὶ καθιστῶν αὐτὰ φανερὰ ὄχι μόνον εἰς τοὺς συγχρόνους του, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους. Ἐνῷ τὰ ἐγκώμια, ἀκόμη καὶ ὅταν βλέπῃ ὅτι εἶναι ἀνάγκη, διστάζει καὶ δειλιάζει νὰ τὰ παραθέσῃ. Καὶ τοῦτο εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι τόσας φορὰς ἀπεκάλεσε τὸ πρᾶγμα ἀνοησίαν, E καὶ ἀκόμη καὶ ἀπὸ ὅλον τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐσιώπησε τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην καὶ θείαν ἀποκάλυψιν. Διότι δὲν τὴν εἶχεν ἴδει πρὸ δύο καὶ τριῶν καὶ δέκα ἐτῶν, ἀλλὰ τὴν εἶδε πρὶν ἀπὸ πολὺ περισσότερα ἔτη. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον αὐτὸν προσδιορίζει, ὅταν λέγῃ τὸ ἑξῆς: «Γνωρίζω ἄνθρωπον ποὺ πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν ἡρπάγη καὶ ἐσηκώθη ἕως τὸν τρίτον οὐρανόν».[27] Διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι οὔτε τότε θὰ τὰ ἔλεγεν αὐτά, ἐὰν δὲν ἔβλεπεν, ὅτι ἦτο μεγάλη ἀνάγκη. Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ διηγηθῇ τοὺς ἄθλους του, θὰ τὸ ἔλεγεν ἀμέσως, ὅταν τὸ εἶδε τὸ ὅραμα, ἢ τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον ἢ τὸ τρίτον ἔτος. Τώρα ὅμως ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ὑπέμεινε καὶ ἐσιώπησε καὶ δὲν τὸ ἐξήγγειλεν εἰς κανένα, ἀλλὰ μόνον πρὸς τοὺς Κορινθίους. Καὶ πότε; Ὅταν εἶδεν, ὅτι ἐξεφύτρωσαν οἱ ψευδαπόστολοι, 296 A δεικνύων, ὅτι οὔτε τότε δὲν θὰ τὸ ἔλεγεν, ἐὰν δὲν ἔβλεπεν, ὅτι ἐπροκαλεῖτο τόση φθορὰ μεταξὺ τῶν μαθητῶν.

Ἡμεῖς ὅμως δὲν κάμνομεν ἔτσι, ἀλλὰ κάμνομεν ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Οὔτε μίαν ἡμέραν δὲν ἐνθυμούμεθα τὰ ἁμαρτήματά μας, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκούσωμεν ἄλλους νὰ τὰ ἀναφέρουν, ἀγανακτοῦμεν, δυσανασχετοῦμεν, θεωροῦμεν τὸ πρᾶγμα ὕβριν, τοὺς λούομεν μὲ μυρίους χλευασμούς. Ἐὰν δὲ κάμωμεν ἕνα μικρὸν καλόν, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν συνεχῶς, καὶ χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην εἰς ὅσους τὸ ἀναφέρουν καὶ αὐτοὺς τοὺς θεωροῦμεν φίλους. Καὶ ὅμως ὁ

26. Πράξ. 9, 15.
27. Β' Κορινθ. 12, 2

Χριστὸς μᾶς ἐπρόσταξε τὸ ἀντίθετον, νὰ λησμονῶμεν δηλαδὴ τὰ κατορθώματά μας καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ ἁμαρτήματά μας. B Καὶ τοῦτο μᾶς τὸ κατέστησε φανερὸν καὶ μὲ τὰς παραινέσεις, ποὺ ἔδιδε πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὅταν ἔλεγεν: «Ὅταν ὅλα τὰ πράξετε, νὰ λέγετε, ὅτι εἴμεθα δοῦλοι ἄχρηστοι».[28] Καὶ μὲ τὴν παραβολὴν τοῦ Φαρισαίου πάλιν μᾶς τὸ ἐδίδαξε, διότι ἐπροτίμησε τὸν τελώνην ἀπὸ αὐτόν. Ὅπως δηλ. τὸν τελώνην τὸν ἐδικαίωσεν ἡ μνήμη τῶν ἁμαρτημάτων του, ἔτσι τὸν Φαρισαῖον τὸν κατέστρεψεν ἡ μνήμη τῶν κατορθωμάτων του. Καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεὸς τὰ ἴδια συμβουλεύει λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἐγώ εἶμαι ἐκεῖνος ποὺ ἐξαλείφω τὰς ἁμαρτίας σου καὶ τὰς λησμονῶ. Σὺ ὅμως νὰ τὰς ἐνθυμῆσαι».[29]

Τέτοιο ἦτο τὸ ἦθος τῶν ἀποστόλων, τὸ ἦθος τῶν προφητῶν καὶ τῶν δικαίων ὅλων. Ὁ Δαυΐδ, ὡς γνωστόν, συνεχῶς ἐνεθυμεῖτο τὴν ἁμαρτίαν του, ἐνῷ τὰ κατορθώματά του εἰς καμμίαν περίπτωσιν, C ἐκτὸς μόνον ἐὰν καμμίαν φορὰν ἐξηναγκάσθη. Ὅταν λοιπὸν κατέλαβε τὴν Ἰουδαίαν ὁ βαρβαρικὸς ἐκεῖνος πόλεμος, καὶ ὅλα ἦταν πλήρη κινδύνων, ὁ Δαυΐδ, ποὺ ἦτο τότε νέος καὶ ἄπειρος ἀπὸ πολέμους, ἄφησε τὰ πρόβατα καὶ ἔτρεξεν εἰς τὴν μάχην καί, ἐνῷ ἔβλεπεν ὅτι ὅλοι εἶχαν ζαρώσει καὶ εἶχαν φοβηθῆ καὶ ἔτρεμον, αὐτὸς δὲν ἔπαθε τίποτε ἀνθρώπινον, δὲν ἔγινε δειλότερος καθὼς ἔβλεπε τοὺς ἰδικούς του νὰ ἔχουν ταπεινωθῆ. Ἀλλὰ ὅλα ὅσα ἔβλεπε τὰ ὑπερενίκησε μὲ τὴν πίστιν καί, ἀφοῦ ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν καὶ ἐγέμισεν ἀπὸ προθυμίαν, προσῆλθεν εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἀδελφούς, D ὑποσχόμενος νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον ποὺ τοὺς κατεῖχεν. Οἱ ἀδελφοὶ ἐγέλασαν ἀπὸ τοὺς λόγους του (διότι δὲν ἔβλεπον τὸν Θεὸν ποὺ τὸν ἐκίνει ἀπὸ μέσα του, οὔτε τὴν γενναίαν ἐκείνην ψυχὴν καὶ οὐρανομήκη καὶ γεμάτην πίστιν) καὶ αὐτὸς τοὺς ἄφησε καὶ μετέβη πρὸς ἄλλους. Ὅταν δὲ τὸν εἰσήγαγον εἰς τὸν βασιλέα καὶ τὸν εὗρεν ὡσὰν πεθαμένον ἀπὸ τὸν φόβον, πρῶτα ἀναπτερώνει τὸ φρόνημα τούτου, λέγων: «Ἂς μὴ ταραχθῇ καὶ ἂς μὴ πτοηθῇ καθόλου ἡ καρδία τοῦ κυρίου μου, τοῦ βασιλέως. Ἐγὼ ὁ δοῦλος σου θὰ μεταβῶ καὶ θὰ πολεμήσω ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Φιλισταίου».[30] Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος δὲν ἐπίστευε καὶ ἔλεγε

28. Λουκ. 17, 10.
29. Ἠσ. 43, 25
30. Α' Βασιλ. 17, 32.

«δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βαδίσῃς ἐναντίον τοῦ Φιλισταίου αὐτοῦ καὶ νὰ πολεμήσῃς αὐτόν, E διότι εἶσαι μικρὸς εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ σῶμα, ἐνῷ ἐκεῖνος εἶναι ἀξιόλογος πολεμιστὴς ἀπὸ τὴν νεαράν του ἡλικίαν», τότε ὁ Δαυΐδ εὑρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν ἀναγκάζεται πλέον νὰ διηγηθῇ τοὺς ἰδικούς του ἄθλους. Ὅτι ὅμως δὲν ἤθελε νὰ τὸ πράξῃ αὐτό, τὸ ἔδειξε μὲ τὰ προηγούμενα, διότι οὔτε πρὸς τοὺς ἀδελφούς του ἀνέφερε κανένα κατόρθωμά του, οὔτε πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἀλλὰ οὔτε πρὸς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα ἕως τὴν στιγμὴν ποὺ τὸν εἶδε νὰ δυσπιστῇ καὶ νὰ ἀγωνιᾷ καὶ νὰ τὸν ἐμποδίζῃ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον του. Τί τοῦ ἔμενε τώρα πλέον νὰ πράξῃ; Νὰ ἀποσιωπήσῃ τὰ ἐγκώμια; Ἀλλὰ δὲν θὰ τοῦ ἐπέτρεπεν ὁ βασιλεὺς νὰ ἀπέλθῃ καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τοὺς κινδύνους ποὺ ἀντεμετώπιζον. 297 A Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἐσιώπησεν ὅταν ἔπρεπε, ὅταν εἶδεν, ὅτι ἡ περίστασις τὸν ἠνάγκαζε νὰ ὁμιλήσῃ, δὲν σιωπᾷ πλέον καὶ λέγει πρὸς αὐτόν: «Ἐγὼ ὁ δοῦλος σου ἤμην βοσκὸς καὶ ἔβοσκα τὰ πρόβατα τοῦ πατρός μου. Ὅταν συνέβαινε νὰ ἔλθῃ λιοντάρι ἢ ἀρκούδα καὶ ἥρπαζε πρόβατον ἀπὸ τὴν ἀγέλην τῶν προβάτων μου, ἔτρεχα πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν, ἐφόνευα τὸ θηρίον τοῦτο καὶ ἀπέσπων τὸ πρόβατον ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἂν δὲ τὸ θηρίον ἐπετίθετο ἐναντίον μου, τὸ ἔπιανα ἀπὸ τὸν λαιμόν, τὸ ἐκτυποῦσα καὶ τὸ ἐφόνευα. Λέοντα καὶ ἄρκτον ἐγὼ ὁ δοῦλος σου ἐκτύπησα καὶ ἐφόνευσα. Ὁ ἀπερίτμητος λοιπὸν αὐτὸς Φιλισταῖος, θὰ γίνῃ εἰς τὰ χέρια μου σὰν ἕνα ἀπὸ τὰ θηρία αὐτά».[31]

Βλέπεις μὲ ποῖον τρόπον ἐδήλωσε τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἐπεκαλέσθη τὰ κατορθώματά του; Τότε λοιπόν, τότε ἔλαβε θάρρος ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν διέταξε τέλος νὰ ἀπέλθῃ. Καὶ ἀπῆλθε καὶ ἐμονομάχησε καὶ ἐνίκησεν. B Ἐὰν δὲν ἀνέφερε τοὺς ἄθλους του, ὁ βασιλεὺς δὲν θὰ τοῦ ἐνεπιστεύετο τὴν μονομαχίαν ἐκείνην. Καὶ ἀφοῦ δὲν θὰ τὸν ἐνεπιστεύετο, δὲν θὰ τὸν εἶχεν ἀφήσει νὰ ἀπέλθῃ πρὸς μονομαχίαν. Καὶ ἂν δὲν τὸν ἄφηνε, θὰ εἶχεν ἐμποδίσει ἔτσι τὸ κατόρθωμα. Καὶ ἀφοῦ θὰ εἶχεν ἐμποδισθῆ τὸ κατόρθωμα, οὔτε ὁ Θεὸς θὰ ἐδοξάζετο τότε, οὔτε τὸ κράτος θὰ εἶχεν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους. Διὰ νὰ μὴ συμβοῦν λοιπὸν τόσα ἄτοπα καὶ νὰ μὴ ἐμποδισθῇ μία τόσον μεγάλη θεία οἰκονομία, ἠναγκάσθη ὁ Δαυΐδ νὰ ἀναφέρῃ τοὺς ἰδικούς του ἄθλους. Ὅπως γνωρίζουν νὰ σιω-

31. Α' Βασιλ. 17, 34 - 36.

ποῦν, ὅταν δὲν συντρέχῃ καμμία ἀνάγκη, ἔτσι γνωρίζουν καὶ νὰ ὁμιλοῦν, ὅταν ὑπάρχῃ πιεστικὴ ἀνάγκη.

C Δύναταί τις νὰ ἴδῃ, ὅτι τοῦτο συνέβη ὄχι μόνον εἰς αὐτὸν (τὸν Δαυΐδ), ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Σαμουήλ. Καὶ πράγματι ἐκεῖνος ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τόσα ἔτη, ὅπως ἤθελεν ὁ Θεός, καὶ οὐδέποτε εἶπε κάτι μεγάλο διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἂν καὶ εἶχε πολλὰ νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἤθελεν, ὅπως τὴν ἀνατροφήν του ἀπὸ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν, τὴν παραμονήν του εἰς τὸν ναόν, τὴν προφητείαν του ὅταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὰ σπάργανα, τοὺς μετέπειτα πολέμους, τὰς νίκας ποὺ κατήγαγε χωρὶς νὰ χρησιμοποιῇ ὅπλα, ἀλλὰ μαχόμενος μὲ ὅπλον τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπε κατὰ τὸν προηγούμενον χρόνον. D Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ τὴν μεταβιβάσῃ εἰς ἄλλον, τότε ἠναγκάσθη νὰ διεξέλθῃ τοὺς ἄθλους του, ἀλλὰ καὶ τότε μὲ μετριοπάθειαν. Καὶ ἀφοῦ ἐκάλεσεν ὅλον τὸν λαόν, παρόντος καὶ τοῦ Σαούλ, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ἰδοὺ ἐγὼ ἤκουσα τὸ αἴτημά σας, καὶ ἐγκατέστησα ὡς κυβερνήτην σας βασιλέα. Καὶ πηγαινοέρχομαι ἀναμεταξύ σας ἀπὸ τὴν νεότητά μου ἕως σήμερον. Τώρα ὅμως ἔχω γηράσει πλέον. Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ βασιλέως εἴπατε ἐλεύθερα, ἐὰν ἔχετε κανένα παράπονον ἐναντίον μου. Μήπως τυχὸν ἀφήρεσα τὸν μόσχον ἀπὸ κανένα σας ἢ τὸν ὄνον του; Μήπως ἐτυράννησα ἢ ἁπλῶς ἐπίεσα κανένα ἀπὸ σᾶς; E Μήπως ἐπῆρα δῶρον ἀπὸ κάποιον διὰ νὰ ἐξιλεωθῇ αὐτὸς ἀπέναντί μου ἢ ἐπῆρα ἔστω καὶ ὑποδήματα, καὶ ἔκαμα πὼς δὲν τὰ εἶδα; Ἐὰν σᾶς ἔχω ἀδικήσει εἴπέ τε το, διὰ νὰ ἐπιστρέψω εἰς σᾶς ὅ,τι ἀδίκως ἔλαβα».[32] Καὶ τί ἦτο ἐκεῖνο ποὺ τὸν ἠνάγκασε νὰ τὸ εἴπῃ αὐτό; Ἦτο πράγματι μεγάλη ἀνάγκη.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ ὁρίσῃ εἰς αὐτοὺς ὡς ἄρχοντά των τὸν Σαούλ, θέλων μὲ τὸν ἀπολογισμόν του αὐτὸν νὰ διδάξῃ ἐκεῖνον, πῶς πρέπει νὰ ἀσκῇ τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τοὺς ἀρχομένους, φέρει ὡς μάρτυρας τῆς διδασκαλίας του (σχετικὰ μὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἐξουσίας) τοὺς ἰδίους τοὺς ὑπηκόους του. Καὶ δὲν τὸ κάμνει αὐτὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανείς, ὅτι ἀπὸ φόβον πρὸς αὐτὸν ἐβεβαίωσαν πράγματα ἀνύπαρκτα. Ἀλλὰ ὅταν ἤδη εἶχε παύσει ἡ ἰδική του διοίκησις 298 A καὶ ἡ βασιλεία εἶχε ἀνατεθῆ εἰς ἄλλον, καὶ ὅποιος ἤθελε νὰ κατηγορήσῃ δὲν διέτρεχε κανένα κίν-

32. Α' Βασιλ. 12, 1-3.

δυνον, τότε θέτει τὸν ἑαυτόν του ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτῶν. Καὶ ὅμως, ἐὰν ἦτο κανεὶς ἄλλος, θὰ ἐμνησικάκει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ δὲν θὰ ἤθελεν ὁ διάδοχός του νὰ εἶναι ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, ὄχι μόνον ἀπὸ μνησικακίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἐπαινῆται αὐτὸς περισσότερον.

Διότι αὐτὸ τὸ φοβερὸν νόσημα ἐνυπάρχει εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀρχόντων. Εὔχονται δηλαδὴ οἱ διάδοχοί των νὰ εἶναι φαῦλοι καὶ πονηροί. Διότι ἂν τύχῃ νὰ εἶναι γενναῖοι, B νομίζουν ὅτι θὰ φανοῦν λαμπρότεροι αὐτοί, ὅταν οἱ διάδοχοί των δὲν εἶναι τέτοιοι. Ἂν πάλιν εἶναι τραχεῖς καὶ διεφθαρμένοι, νομίζουν ὅτι θὰ εἶναι δικαιολογία τῆς ἰδικῆς των πονηρίας, ἡ κακία τοῦ διαδόχου ἄρχοντος. Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ μακάριος δὲν ἦτο τέτοιος. Ἀλλὰ ἤθελε καὶ ηὔχετο καὶ ἐπεθύμει νὰ ἀπολαύσουν αὐτοὶ καλυτέραν διακυβέρνησιν. Τόσον φιλόστοργος ἦτο, τόσον καθαρὸς ἀπὸ φθόνον, τόσον ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κενοδοξίαν. Καὶ ἐζήτει βεβαίως ἓν μόνον, τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν τὸν ἐζωγράφιζε κατὰ τὴν ἰδικήν του ἀπολογίαν. Διότι τὸ νὰ καλέσῃ τὸν βασιλέα καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ, νὰ εἶσαι ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ νὰ μὴ δωροδοκήσαι C καὶ νὰ μὴ ἀσκῇς καταναγκασμόν, μήτε νὰ ἀδικῇς, μήτε νὰ πλεονεκτῇς, θὰ ἦτο φορτικὸν καὶ ἐπαχθὲς δι' ἐκεῖνον πρὸς τὸν ὁποῖον θὰ ἀπηυθύνοντο ὅλα αὐτά. Τὸ νὰ σιωπήσῃ πάλιν, θὰ ἦτο προδοσία τοῦ λαοῦ. Μὲ τὴν μορφὴν τῆς ἀπολογίας ἐπέτυχε καὶ τὰ δύο αὐτά, δηλαδὴ καὶ ἐκεῖνον τὸν ἐδίδαξε ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ βασιλεύς, καὶ τὸ ἀποκρουστικὸν τῆς διδασκαλίας ἀπέφυγεν. Καὶ φαίνεται μέν, ὅτι δίδει τὴν μάχην μὲ τὴν ἰδικήν του δρᾶσιν, διδάσκει ὅμως ἐκεῖνον πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ φροντίζῃ διὰ τοὺς ὑπηκόους του.

Σὺ δὲ πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ; μὲ πόσην ἀκρίβειαν ἔδειξε τὸν ἑαυτόν του καθαρὸν ἀπὸ κάθε δωροδοκίαν. Διότι δὲν εἶπε, μήπως ἐπῆρα τὰ χωράφια κανενὸς ἀπὸ σᾶς; D Μήπως ἔλαβον χρυσόν; Ἀλλὰ εἶπεν αὐτὸ ποὺ εἶναι εὐτελέστερον ἀπὸ ὅλα, δηλαδὴ μήπως ἔλαβον ὑπόδημα; Ἔπειτα μᾶς ἔδειξε καὶ μίαν ἄλλην σημαντικήν του ἀρετήν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων, ὅταν μὲν κλέπτουν, εἶναι ἐπιεικεῖς καὶ μετριόφρονες καὶ καταδεκτικοί, ὄχι ἀπὸ χαρακτῆρος, ἀλλὰ πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν, διότι τὰ κλοπιμαῖα ἀφαιροῦν τὴν παρρησίαν, οἱ ἀδέκαστοι πάλιν εἶναι αὐστηροὶ καὶ ἐπαχθεῖς, οὔτε καὶ αὐτοὶ ἀπὸ χαρακτῆρος, ἀλλὰ ἀπὸ κάποιαν κενοδοξίαν καὶ ἀπὸ τὸ γεγο-

νός ὅτι εἶναι καθαροὶ ἀπὸ δωροδοκίαν, καὶ δι' αὐτὸ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ συμπέσουν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον, θέλων λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἅγιος νὰ δείξη, E ὅτι ἦτο ἀνώτερος καὶ τῶν δύο αὐτῶν, δηλαδὴ καὶ τῆς δωροδοκίας καὶ τῆς ὀργῆς, ἀφοῦ εἶπε «μήπως ἔλαβα τὸν μόσχον κανενὸς ἀπὸ σᾶς;», δὲν ἐσιώπησεν, ἀλλὰ προσέθεσεν: «Ἢ μήπως κατεδυνάστευσα κανένα ἀπὸ σᾶς ἢ κατεπίεσα κανένα;». Καὶ μὲ ὅλ' αὐτὰ ἐννοεῖ τοῦτο, ὅτι κανεὶς δὲν δύναται νὰ τὸ εἴπη αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐδωροδοκήθην μέν, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐδωροδοκήθην, ὅτι ἔγινα ἀφόρητος καὶ ὠμὸς καὶ ἄγριος. Διὰ τοῦτο ἔλεγεν «ἢ μήπως κατεδυνάστευσα κανένα ἀπὸ σᾶς;». Τί ἀπήντησαν λοιπὸν ἐκεῖνοι; «Οὔτε μᾶς κατεδυνάστευσες, οὔτε μᾶς συνέτριψες, οὔτε ἐπῆρες τίποτε ἀπὸ τὰ χέρια κανενός».[33] Καὶ διὰ νὰ μάθης, ὅτι ἐδίδασκε καὶ τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα μὲ αὐτὰ ποὺ ἔλεγε, προσέθεσε:
299 A «Ἑπομένως εἶναι μάρτυς ἐνώπιόν σας ὁ Κύριος καὶ ὁ χρισθεὶς βασιλεὺς Σαούλ».[34] Μὲ αὐτὸ μᾶς ὑποδηλώνει καὶ μᾶς δεικνύει, ὅτι ἡ μαρτυρία δὲν ἦτο χαριστική, δι' αὐτὸ ἐκάλεσε μάρτυρα αὐτὸν ποὺ γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς ψυχῆς μας, πρᾶγμα ποὺ εἶναι ἀπόδειξις καθαρᾶς συνειδήσεως. Διότι κανείς, κανείς, ἐκτὸς ἂν εἶναι παράφρων καὶ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ καλέση μάρτυρα τῆς ἰδικῆς του συνειδήσεως τὸν Θεόν, ἂν δὲν ἔχη ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑαυτόν του.

Ὅταν λοιπὸν ἐκεῖνοι ἐπεβεβαίωσαν τὰ λεχθέντα ἀπὸ αὐτόν, αὐτὸς ἔδειξε καὶ ἄλλην ἀρετήν του. Καὶ ἀφοῦ τοὺς ὑπενθύμισεν ὅλα ὅσα πέρασαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς μετέπειτα πολέμους, τοὺς ὑπενθυμίζει τὴν μάχην ποὺ συνήφθη ἐπὶ τῆς ἀρχηγίας του καὶ τὴν παράδοξον νίκην. Καὶ ἀφοῦ εἶπε πῶς πολλὰς φορὰς ἐξ αἰτίας τῶν ἰδικῶν των ἁμαρτιῶν παρεδόθησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς, B ἐκάλεσεν αὐτὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Ἔτσι εἰς ἕνα συνδυασμὸν τῶν παλαιῶν πρὸς τὰ νέα, συνεχίζει καὶ λέγει: «Ὁ Κύριος ἔστειλε τότε ἐλευθερωτὰς τοὺς κριτὰς Ἱεροβάαλ, Γεδεών, Βαράκ, Ἰεφθάε καὶ ἐμὲ τὸν Σαμουὴλ καὶ σᾶς ἔβγαλεν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν γύρω ἐχθρῶν μας καὶ ἔτσι τώρα σεῖς κατοικεῖτε ἐδῶ ἀσφαλεῖς καὶ ἥσυχοι».[35]

Βλέπεις πῶς οἱ ἅγιοι συνήθιζον νὰ μὴ λέγουν τὰ κατορθώματά των, ἐκτὸς ἂν ποτὲ ἀναγκασθοῦν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀποβλέπων εἰς αὐτοὺς καὶ διδασκόμενος μὲ ἀκρίβειαν, ὅτι τὸ νὰ ὁμιλῇ κανεὶς διὰ τὸν ἑαυτόν του εἶναι ἐπαχθὲς καὶ ἀφόρητον, ἔλεγεν C «εἴθε νὰ μοῦ ἐδείχνατε κάποιαν ἀνοχὴν εἰς τὴν ἀφροσύνην». Ὄχι μεγάλην, ἀλλὰ κάποιαν, μικράν. Διότι δὲν ἦτο προετοιμασμένος νὰ ἐπιδοθῇ εἰς μίαν ἄμετρον διήγησιν τῶν ἄθλων του, ἀλλὰ τοὺς παρατρέχει ἐν συντομίᾳ. Καὶ αὐτὸ μάλιστα δι' ἐκείνους καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν των. Διότι ὅπως εἶναι ἔργον ἐσχάτης ἀνοησίας τὸ νὰ λέγη κανεὶς τὰ κατορθώματά του, χωρὶς νὰ τὸ ἐπιβάλλη κάποια ἀνάγκη, ἔτσι καί, ὅταν ὑπάρχη ἀνάγκη ποὺ πιέζει, τὸ νὰ ἀποσιωπᾶς τὰ ἔργα σου εἶναι προδοσία. Ἀλλ' ὅμως ὁ Παῦλος καὶ ὅταν ἔβλεπεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἀνάγκη, ἐδίσταζε καὶ ἀπεκάλει τὸ πρᾶγμα ἀνοησίαν, D διὰ νὰ μάθης τὴν σύνεσιν αὐτοῦ καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν πολλὴν ἀσφάλειαν. Καὶ πράγματι, ἀφοῦ εἶπεν «ἐκεῖνο ποὺ θὰ εἴπω ἐπαινῶν τὸν ἑαυτόν μου, δὲν θὰ τὸ εἴπω ὡς δοῦλος ταπεινὸς τοῦ Κυρίου», προσέθεσε «ἀπὸ τὴν πεποίθησίν μου, ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ δικαίωμα νὰ καυχῶμαι». Μὴ νομίσης, λέγει, ὅτι ἐγὼ τὸ λέγω αὐτό. Ὥστε δι' αὐτὸ κυρίως τὸν ἐπαινῶ καὶ τὸν θαυμάζω καὶ τὸν ὀνομάζω σοφώτατον, διότι ἐνόμισεν, ὅτι εἶναι ἔργον ἀφροσύνης νὰ ἐγκωμιάζῃ καὶ νὰ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτόν του. Ἐὰν ὅμως αὐτός, τὴν στιγμὴν ποὺ ἔβλεπεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἀνάγκη, τὸ ὠνόμαζεν αὐτὸ ἀφροσύνην, τότε ποίας συγγνώμης δύνανται νὰ εἶναι ἄξιοι, ποίας ἀπολογίας, αὐτοὶ ποὺ χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀνάγκη λέγουν πολλὰ διὰ τὸν ἑαυτόν των ἢ ἀναγκάζουν καὶ ἄλλους νὰ λέγουν;

Ἔχοντες λοιπὸν ὅλ' αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἂς μὴ ἐπαινῶμεν μόνον τὰ λεγόμενά των, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς μιμηθῶμεν καὶ τοὺς ἀκολουθήσωμεν μὲ ζῆλον καὶ λησμονοῦντες τὰ κατορθώματά μας E νὰ μνημονεύωμεν πάντοτε τὰ ἁμαρτήματά μας, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ εἴμεθα μετριόφρονες καὶ ἀγωνιζόμενοι πρὸς αὐτὰ ποὺ εὑρίσκονται ἐνώπιόν μας, νὰ λάβωμεν τὸ βραβεῖον τῆς οὐρανίας κλήσεως μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, δύναμις καὶ τιμὴ ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

33. Α' Βασιλ. 12, 4.
34. Α' Βασιλ. 12, 5.
35. Α' Βασιλ. 12, 11.

Α ΠΡΟΣ ΟΣΟΥΣ

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΚΑΚΩΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ, ΠΟΥ ΛΕΓΕΙ: «ΕΙΤΕ ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΠΡΟΣΧΗΜΑΤΑ ΕΙΤΕ ΕΙΛΙΚΡΙΝΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΕΥΘΥΤΗΤΑ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΗΡΥΤΤΕΤΑΙ».[1] ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ.

Ὅταν προηγουμένως ἐμνημονεύσαμεν τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν τελώνην καὶ μὲ τὸν λόγον ἐζεύξαμεν δύο ἅρματα, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, ἐδείξαμεν μὲ τὸ καθένα πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πόσον μεγάλη ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν. B Διότι αὐτή, καίτοι ἦτο ἡνωμένη μὲ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς νηστείας καὶ τὰς «δεκάτας»,[2] ἐν τούτοις ὑστέρησεν. Ἐνῷ ἐκείνη, καίτοι ἦτο ἡνωμένη μὲ τὴν ἁμαρτίαν, ὑπερέβη τὸ ζεῦγος τοῦ Φαρισαίου, μολονότι εἶχε καὶ τὸν ἡνίοχον κακόν. Διότι τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸν τελώνην; Ἐπειδὴ ὅμως συνέτριψε τὴν ψυχήν του καὶ ἀπεκάλεσε τὸν ἑαυτόν του ἁμαρτωλόν, ὅπως καὶ ἦτο, 301 A ὑπερέβη τὸν Φαρισαῖον, ὁ ὁποῖος εἶχε νὰ ἀναφέρῃ καὶ νηστείας καὶ δεκάτας καὶ ἦτο καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. Διὰ ποῖον λόγον συνέβη αὐτό; Διότι καίτοι ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πλεονεξίαν καὶ ἁρπαγήν, εἶχε ριζωμένην εἰς τὴν ψυχήν του τὴν κενοδοξίαν καὶ ἀλαζονείαν, ποὺ εἶναι μητέρα ὅλων τῶν κακῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος παρακαλεῖ καὶ λέγει: «Ἂς ἐξετάζῃ καλὰ ὁ καθένας τὰ ἔργα του, ἂν εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τότε, ὅταν θὰ εὕρῃ τὰ πράγματα θεάρεστα, θὰ ἔχῃ τὸν λόγον τῆς καυχήσεώς του, ἀποβλέπων εἰς τὸν ἑαυτόν του μόνον καὶ ὄχι εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἄλλου».[3] Ἐκεῖνος ὅμως ἐπρόβαλεν ὡς κατήγορος ὅλης τῆς οἰκουμένης καὶ ἰσχυρίσθη, ὅτι εἶναι καλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἐν τούτοις καὶ ἀπὸ δέκα μόνον ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ πέντε, καὶ ἀπὸ δύο, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἕνα, ἂν ἐθεώρει ἀνώτερον τὸν ἑαυτόν του, πάλιν δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτόν. B Αὐτὸς ὅμως τώρα ὄχι μόνον ἐπρόβαλε τὸν ἑαυ-

1. Φιλιπ. 1, 18.
2. Τὸ δέκατον τοῦ εἰσοδήματος, ἀφιερούμενον εἰς τὸν Θεόν.
3. Γαλ. 6, 4.

τόν του ἐπάνω ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ καὶ κατηγόρησε τοὺς πάντας. Διὰ τοῦτο ἔμεινεν ὀπίσω εἰς τὸν δρόμον. Καὶ ὅπως ἕνα πλοῖον ποὺ διῆλθεν ἄπειρα κύματα καὶ διέφυγε πολλὰς τρικυμίας, προσαράζει εἰς κάποιον σκόπελον εἰς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος καὶ ἔτσι χάνει ὅλον τὸν θησαυρὸν ποὺ περιέχει, ἔτσι καὶ αὐτὸς ὁ Φαρισαῖος, ἀφοῦ ὑπέμεινε τοὺς κόπους τῆς νηστείας καὶ ὅλης τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ἐπειδὴ δὲν ἦτο κύριος τῆς γλώσσης του, εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα ὑπέστη τὸ ναυάγιον. Διότι τὸ νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὴν προσευχήν, ἀπ' τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ εἶχε κέρδος, μὲ τόσην βλάβην, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρά, ὅτι ἐναυάγησεν εἰς τὸν λιμένα.

C Ἔχοντες αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοί μου, ἀκόμη καὶ ἂν ἀνέλθωμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, νὰ θεωρῶμεν τὸν ἑαυτόν μας ὡς τὸν ἔσχατον ὅλων, ἀφοῦ εἴδαμεν, ὅτι ἡ ἀλαζονεία δύναται νὰ κατακρημνίσῃ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς οὐρανοὺς ὅποιον δὲν ἐπαγρυπνεῖ, καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη δύναται καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἄβυσσον τῶν ἁμαρτημάτων νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸν ποὺ γνωρίζει νὰ εἶναι μετριόφρων. Διότι αὐτὴ ἔστησε τὸν Τελώνην πρὸ τοῦ Φαρισαίου. Ἐνῷ ἐκείνη, ἐννοῶ τὴν ἀλαζονείαν, καὶ ἡ ὑπερηφάνεια, ὑπερέβη ἀκόμη καὶ ἀσώματον δύναμιν, τὸν διάβολον. Ἡ ταπεινοφροσύνη ὅμως καὶ ἡ ἐπίγνωσις τῶν ἁμαρτημάτων εἰσήγαγε τὸν λῃστὴν εἰς τὸν παράδεισον πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους. Ἐὰν δὲ αὐτοὶ ποὺ ὁμολογοῦν τὰ ἁμαρτήματά των ἀποκτοῦν τόσην παρρησίαν, D τότε αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν συνείδησιν ὅτι ἔπραξαν πολλὰ ἀγαθά, ταπεινώνουν ὅμως τὴν ψυχήν των, πόσους στεφάνους δὲν θὰ ἐπιτύχουν; Διότι ἡ ἁμαρτία, ὅταν εἶναι συνδυασμένη μὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, τρέχει μὲ τόσην εὐκολίαν, ὥστε νὰ ὑπερβῇ καὶ νὰ προφθάσῃ τὴν δικαιοσύνην, ποὺ εἶναι συνδυασμένη μὲ ἀλαζονείαν. Ἂν τώρα τὴν συνδέσῃς μὲ δικαιοσύνην, καὶ ποῦ δὲν θὰ φθάσῃ; Πόσους οὐρανοὺς δὲν θὰ διαβῇ; Ὁπωσδήποτε θὰ σταθῇ δίπλα εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, μεταξὺ τῶν ἀγγέλων, μὲ μεγάλην παρρησίαν. Ἐὰν πάλιν ἡ ἀλαζονεία, ὅταν συζευχθῇ μὲ τὴν δικαιοσύνην, μὲ τὴν ἰδικήν της ὑπερβολικὴν κακίαν καὶ τὸ βάρος της δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν παρρησίαν της, E τότε ἂν εἶναι καὶ μὲ τὴν ἁμαρτίαν συνδεδεμένη εἰς ποίαν κόλασιν δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ κρημνίσῃ αὐτὸν ποὺ τὴν ἔχει;

Αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι διὰ νὰ παραμελῶμεν τὴν δικαιοσύνην, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἀλαζονείαν. Ὄχι διὰ νὰ ἁμαρτάνωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ εἴμεθα ταπεινόφρονες.

Διότι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Καὶ ἂν οἰκοδομήσης ἐπάνω ἀναρίθμητα ἄλλα ἀγαθά, ἐλεημοσύνην, προσευχάς, νηστείαν, καὶ ἂν οἰκοδομήσης ὅλην τὴν ἀρετὴν χωρὶς ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ θεμελιώσης ἐπάνω εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, θὰ τὰ οἰκοδομήσης ὅλα ἀσκόπως καὶ ματαίως καὶ θὰ καταπέσουν εὐκόλως, 302 A ὅπως ἡ οἰκοδομὴ ποὺ ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἄμμου. Διότι δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπ' τὰ ἰδικά μας κατορθώματα, ποὺ νὰ μὴ ἔχη ἀνάγκην ἀπὸ αὐτήν. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ δύναται νὰ σταθῆ χωρὶς αὐτήν. Ἀλλὰ εἴτε ἡ σωφροσύνη, εἴτε ἡ παρθενία, εἴτε ἡ καταφρόνησις τῶν χρημάτων, εἴτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ὅλα εἶναι ἀκάθαρτα καὶ μιαρὰ καὶ βδελυρά, ὅταν λείπη ἡ ταπεινοφροσύνη. Παντοῦ λοιπὸν ἂς παραλαμβάνωμεν αὐτὴν εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰ ἔργα, εἰς τὰς σκέψεις μας καὶ νὰ οἰκοδομῶμεν αὐτὰ μὲ αὐτήν.

Ἀλλὰ διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐλέχθησαν ἀρκετά, πάντως ὄχι ἀντάξια πρὸς τὴν ἀρετὴν αὐτήν. Διότι κανεὶς δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ τὴν ὑμνήση ὅσον τῆς ἀξίζει. B Ἦσαν ὅμως ἀρκετὰ διὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἰδικῆς σας ἀγάπης. Διότι γνωρίζω καλῶς, ὅτι καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ποὺ ἐλέχθησαν, θὰ τὴν ἐπιδιώξετε μὲ μεγάλην προθυμίαν. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀνάγκη καὶ τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν, ποὺ ἀνεγνώσθη σήμερον, καὶ ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι παρέχει εἰς πολλοὺς πρόφασιν ἀδιαφορίας, νὰ τὴν καταστήσωμεν φανερὰν καὶ σαφῆ, ὥστε μερικοὶ νὰ μὴ ἀντλοῦν ἀπὸ αὐτὴν κάποιαν ψυχρὰν δικαιολογίαν καὶ νὰ ἀμελοῦν διὰ τὴν σωτηρίαν των, δι' αὐτὸ ἂς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς αὐτὴν τὴν ρῆσιν. Ποία εἶναι λοιπὸν ἡ ρῆσις; «Εἴτε ὑποκριτικῶς καὶ μὲ προσχήματα, εἴτε εἰλικρινῶς καὶ μὲ εὐθύτητα ὁ Χριστὸς κηρύττεται». Αὐτὴν τὴν περικοπὴν μερικοὶ τὴν λαμβάνουν καὶ τὴν περιφέρουν ὅπως εἶναι, χωρὶς νὰ ἀναγιγνώσκουν τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἑπόμενα. Ἀλλὰ ἀφοῦ τὴν ἀπέκοψαν ἀπὸ τὴν συνέχειαν μὲ τὰ ἄλλα μέλη, C τὴν προβάλλουν εἰς τοὺς ἀμελεστέρους διὰ νὰ καταστρέψουν τὴν ψυχήν των. Μερικοὶ δηλαδὴ ποὺ ἐπεχείρουν νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ πίστιν, ὅταν ἔβλεπον ἔπειτα, ὅτι ἐφοβοῦντο καὶ ἔτρεμον, διότι τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο ἀκίνδυνον, καὶ ἤθελον νὰ διαλύσουν τὸν φόβον των, ἐπικαλοῦνται αὐτὴν τὴν ἀποστολικὴν ρῆσιν καὶ λέγουν: Ὁ Παῦλος τὸ ἐπέτρεψεν αὐτό, ὅταν εἶπεν: «Εἴτε ὑποκριτικῶς καὶ μὲ προσχήματα, εἴτε εἰλικρινῶς καὶ εὐθέως ἂς κηρύττεται τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ». Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀκριβῆ αὐτά, δὲν εἶναι. Διότι κατὰ πρῶτον δὲν εἶπεν «ἂς κηρύττεται», ἀλλὰ εἶπε

«κηρύττεται». Ὑπάρχει δὲ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. D Διότι ἂν ἔλεγε «ἂς κηρύττεται» θὰ ἐσήμαινε, ὅτι ἐνομοθέτει. Τώρα ὅμως ποὺ εἶπε «κηρύττεται» ἁπλῶς ἀναφέρει αὐτὸ ποὺ συμβαίνει. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος δὲν νομοθετεῖ νὰ ὑπάρχουν αἱρέσεις, ἀλλὰ ἀποτρέπει ὅλους ὅσοι προσέχουν εἰς τὰ λεγόμενά του, ἄκουσε τί λέγει: «Ἐὰν κανεὶς κηρύττη εἰς σᾶς ἄλλο Εὐαγγέλιον, διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο, ποὺ σᾶς ἐκηρύξαμε, ἂς εἶναι ἀνάθεμα καὶ χωρισμένος ἀπὸ τὸν Χριστόν, εἴτε ἐγὼ εἶμαι αὐτὸς εἴτε ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ».[4] Καὶ δὲν θὰ ἀνεθεμάτιζε καὶ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸν ἄγγελον, ἐὰν ἐγνώριζεν ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο χωρὶς κίνδυνον. Καὶ πάλιν λέγει: «Διότι σᾶς ἀγαπῶ μὲ ζηλοτυπίαν σὰν ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἀγαπᾶ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι σᾶς ἠρραβώνισα πρὸς ἕνα ἄνδρα, τὸν Χριστόν, διὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω παρθένον ἁγνὴν πρὸς αὐτόν. Φοβοῦμαι ὅμως μήπως, ὅπως τὸ φίδι ἐξηπάτησεν ἄλλοτε μὲ τὴν πανουργίαν του τὴν Εὔαν, ἔτσι διαφθαροῦν αἱ σκέψεις σας καὶ χάσετε τὴν ἁπλότητα, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν πρὸς τὸν νυμφίον μας Χριστόν».[5] E Ἰδοὺ καὶ ἁπλότητα ἔθεσε καὶ συγγνώμην δὲν παρεχώρησε. Διότι ἐὰν ὑπῆρχε συγγνώμη, δὲν θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπῆρχε κίνδυνος, δὲν θὰ εἶχε φοβηθῆ ὁ Παῦλος. Οὔτε καὶ ὁ Χριστὸς θὰ διέτασσε νὰ κατακαοῦν τὰ ζιζάνια, ἐὰν τὸ πρᾶγμα ἦτο ἀδιάφορον, νὰ προσέχης καὶ εἰς τοῦτον καὶ εἰς ἐκεῖνον καὶ εἰς ἄλλον, καὶ γενικῶς εἰς ὅλους.

Τί ἐννοεῖ λοιπὸν μὲ αὐτὰ ποὺ λέγει; Θέλω νὰ σᾶς διηγηθῶ ὅλην τὴν ἱστορίαν ἀπὸ ὀλίγον παραπάνω. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκετο ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφεν αὐτά. Ὑπὸ ποίας συνθήκας λοιπὸν διετέλει τότε; Εὑρίσκετο εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ εἰς τὰς ἁλύσους καὶ εἰς ἀφορήτους κινδύνους. 303 A Ἀπὸ ποῦ φαίνεται αὐτό; Ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἐπιστολήν. Διότι λέγει ἀνωτέρω: «Θέλω δὲ νὰ γνωρίζετε, ἀδελφοί, ὅτι ἐκεῖνα τὰ δυσάρεστα, ποὺ μοῦ συνέβησαν, μᾶλλον συνετέλεσαν εἰς πρόοδον τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Οὕτως ὥστε ἔγινε φανερὸν μεταξὺ ὅλης τῆς φρουρᾶς τῶν πραιτωριανῶν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους κύκλους τῶν κατοίκων τῆς Ρώμης, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως καὶ τῆς σχέσεώς μου μὲ τὸν Χριστὸν ἐρρίφθην εἰς τὴν φυλακὴν δεμένος. Καὶ οἱ πε-

4. Γαλ. 1, 8.
5. Β' Κορινθ. 11, 2-3

ρισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐνισχύθησαν εἰς τὴν πίστιν των πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἀπέκτησαν θάρρος ἀπὸ τὰ δεσμά καὶ τὴν φυλάκισίν μου, ὥστε νὰ ἔχουν τώρα περισσοτέραν τόλμην, διὰ νὰ κηρύττουν ἄφοβα τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου».[6] Αὐτὸς ποὺ τὸν εἶχε ρίψει τότε εἰς τὴν φυλακὴν ἦτο ὁ Νέρων. Ὅπως δηλαδὴ ἕνας ληστὴς ποὺ εἰσέρχεται εἰς ξένην οἰκίαν, ἐνῷ ὅλοι κοιμῶνται, καὶ ἀφαιρεῖ τὰ πάντα, ὅταν ἴδῃ κανένα νὰ ἀνάψῃ λύχνον, καὶ τὸ φῶς τὸ σβήνει καὶ τὸν λυχνοῦχον τὸν φονεύει, **B** διὰ νὰ δύναται μὲ ἄνεσιν νὰ ἀφαιρῇ καὶ νὰ ἁρπάζῃ τὰ πράγματα τῶν ἄλλων, ἔτσι καὶ ὁ Νέρων, ὁ τότε αὐτοκράτωρ, ὡσὰν νὰ ἦτο κανένας ληστὴς καὶ τοιχωρύχος, ἐνῷ ὅλοι εἶχαν πέσει εἰς βαθὺν καὶ ἀναίσθητον ὕπνον, καθὼς ἥρπαζε τὰ πάντα, εἰσήρχετο εἰς τοὺς συζυγικοὺς κοιτῶνας, ἀνέτρεπεν οἰκίαν καὶ ἐπεδείκνυε κάθε εἶδος κακίας, ὅταν εἶδε τὸν Παῦλον ποὺ ἥναψε λύχνον εἰς τὴν οἰκουμένην, τὸν λόγον δηλαδὴ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἐπέκρινε τὴν κακίαν του, ἔσπευδε καὶ τὸ κήρυγμα νὰ σβήσῃ καὶ τὸν διδάσκαλον νὰ φονεύσῃ, διὰ νὰ δύναται νὰ πράττῃ τὰ πάντα ἐλευθέρως. Καὶ ἀφοῦ ἔδεσεν ἐκεῖνον τὸν ἅγιον, τὸν ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακήν. **C** Τότε λοιπὸν τὰ ἔγραφεν αὐτὰ ὁ μακάριος Παῦλος. Καὶ ποῖος δὲν θὰ ἐκπλαγῇ; Ποῖος δὲν θὰ θαυμάσῃ; Ἢ μᾶλλον ποῖος δὲν θὰ μείνῃ κατάπληκτος καὶ ἔκθαμβος, ὅπως ἀξίζει, μπροστὰ εἰς τὴν γενναίαν ἐκείνην ψυχὴν καὶ τὴν οὐρανομήκη, διότι ἐνῷ ἦτο δεμένος καὶ κλεισμένος εἰς τὴν φυλακήν, ἀπὸ τόσην μεγάλην ἀπόστασιν ἔγραφε πρὸς τοὺς Φιλιππησίους. Γνωρίζετε ἀσφαλῶς πόσον ἀπέχει ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ἀλλὰ οὔτε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, οὔτε τὸ πλῆθος τοῦ χρόνου, οὔτε ἡ ταραχώδης κατάστασις, οὔτε ὁ κίνδυνος καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα δεινά, οὔτε ἄλλο τίποτε ἀπέβαλε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν μνήμην τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς εἶχεν εἰς τὴν ψυχήν του. **D** Καὶ δὲν ἦσαν τόσον δεμέναι μὲ τὰς ἁλύσεις αἱ χεῖρες του, ὅσον ἦτο ἡ ψυχή του συνδεδεμένη μὲ τὸν πόθον τῶν μαθητῶν καὶ ἦτο προσηλωμένη εἰς αὐτούς. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἐδήλωνεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς ἐπιστολῆς του, ὅταν ἔλεγε: «Ἐπειδὴ σᾶς ἔχω εἰς τὴν καρδίαν μου καὶ σᾶς ἀγαπῶ πολύ. Σᾶς ἀγαπῶ δὲ πολύ, διότι καὶ εἰς τὰ δεσμά μου καὶ εἰς τὴν ἀπολογίαν μου καὶ εἰς τὴν ἐπιβεβαίωσιν τοῦ κηρύγματός μου εἶσθε ὅλοι συμμέτοχοι μαζί μου».[7] Καὶ

6. Φιλιπ. 1, 12 - 14.
7. Φιλιπ. 1, 7.

ὅπως ὁ βασιλεὺς ποὺ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὴν πρωΐαν καὶ ἀφοῦ ἐκάθισεν εἰς τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα δέχεται ἀπὸ παντοῦ ἀναριθμήτους ἐπιστολάς, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος καθήμενος εἰς τὴν φυλακήν, ὡσὰν εἰς βασιλικὸν ἀνάκτορον, πολὺ περισσότερα γράμματα καὶ ἐδέχετο καὶ ἔστελλε, καθὼς ὅλα τὰ ἔθνη ἀνέφερον εἰς τὴν σοφίαν ἐκείνου δι' ὅλα τὰ ζητήματά των. **E** Καὶ ἐρρύθμιζε τόσον περισσοτέρας ὑποθέσεις ἀπὸ ἕνα βασιλέα, ὅσον ἐκεῖνος ἦτο ἐμπιστευμένος μεγαλυτέραν ἐξουσίαν. Διότι ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς χεῖρας του ὄχι μόνον τοὺς κατοίκους τῆς χώρας τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς βαρβάρους καὶ ὅλην τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν.

Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ἐδήλωνεν, ὅταν ἔλεγεν εἰς τοὺς Ρωμαίους: «Δὲν θέλω δὲ νὰ ἀγνοῆτε σεῖς, ἀδελφοί, ὅτι πολλὰς φορὰς ἔβαλα εἰς τὸν νοῦν μου νὰ ἔλθω πρὸς σᾶς καὶ ἠμποδίσθην ἕως τώρα. Ἐπεθύμουν νὰ ἔλθω διὰ νὰ ἐπιτύχω καὶ μεταξύ σας κάποιον καρπόν, καθὼς ἐπέτυχα καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ εἰς Ἕλληνας καὶ εἰς βαρβάρους, καὶ εἰς σοφοὺς καὶ εἰς ἀμαθεῖς εἶμαι ὀφειλέτης καὶ ἔχω ὑποχρέωσιν νὰ τοὺς κηρύξω τὸ Εὐαγγέλιον».[8] 304 **A** Κάθε ἡμέραν λοιπὸν ἐφρόντιζε πότε διὰ τοὺς Κορινθίους, πότε διὰ τοὺς Μακεδόνας, πῶς περνοῦν οἱ Φιλιππήσιοι, πῶς οἱ Καππαδόκες, πῶς οἱ Γαλάται, πῶς οἱ Ἀθηναῖοι, πῶς οἱ κάτοικοι τοῦ Πόντου, πῶς περνοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὅμως, ἂν καὶ ἦτο διαπιστευμένος δι' ὁλόκληρον τὴν ὑφήλιον, δὲν ἐφρόντιζε μόνον διὰ λαοὺς ὁλοκλήρους, ἀλλὰ καὶ δι' ἕνα χωριστὸν ἄτομον. Καὶ πότε ἔστελλεν ἐπιστολὴν διὰ τὸν Ὀνήσιμον, πότε δι' ἐκεῖνον μεταξὺ τῶν Κορινθίων ποὺ εἶχεν ἐκτραπῆ εἰς πορνείας. Καὶ δὲν ἐξήταζε τοῦτο, ὅτι αὐτὸς ποὺ ἡμάρτησε καὶ ἐχρειάζετο προστασίαν ἦτο ἕνας, ἀλλὰ ἐσκέπτετο, ὅτι αὐτὸς ἦτο ἄνθρωπος, ἄνθρωπος, τὸ πολυτιμότερον πλάσμα τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Πατὴρ δὲν ἐλυπήθη νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὸν τὸν Μονογενῆ.

B Καὶ μὴ μοῦ εἴπῃς τὰ γνωστά, ὅτι δηλαδὴ ὁ δεῖνα εἶναι δραπέτης, καὶ ληστὴς καὶ κλέπτης καὶ γεμᾶτος ἀπὸ ἀναρίθμητα κακὰ ἢ ὅτι εἶναι πτωχὸς καὶ παραπεταμένος καὶ εὐτελὴς καὶ ἀνάξιος λόγου. Σκέψου, ὅτι καὶ δι' αὐτὸν ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὸ σοῦ εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ δικαιολογήσῃ κάθε φροντίδα. Σκέψου ποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον τόσον πολὺ ἐτίμησεν ὁ Χριστός, ὥστε νὰ μὴ λυπηθῇ οὔτε τὸ ἰδικόν του αἷμα. Διότι, ἐὰν

8. Ρωμ. 1, 13 - 14.

ἕνας βασιλεὺς ἐπροτίμησε νὰ θυσιασθῇ χάριν ἑνὸς κάποιου, δὲν θὰ ἐζητοῦμεν ἄλλην ἀπόδειξιν, C ὅτι ἐκεῖνος ἦτο κάποιος μεγάλος καὶ περισπούδαστος εἰς τὸν βασιλέα. Ἐγὼ τοὐλάχιστον δὲν νομίζω. Διότι ἤρκει ὁ θάνατός του νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην του δι' αὐτόν. Τώρα ὅμως ὄχι ἄνθρωπος, ὄχι ἄγγελος, ὄχι ἀρχάγγελος, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ Κύριος τῶν Οὐρανῶν, αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ περιεβλήθη σάρκα καὶ ἐθυσιάσθη ὑπὲρ ἡμῶν. Δὲν θὰ κάμωμεν λοιπὸν καὶ δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὰ πάντα, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ποὺ τόσον ἐτιμήθησαν νὰ ἀπολαύσουν ὅλην μας τὴν φροντίδα; Καὶ ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχωμεν; Ποίαν συγγνώμην; Τοῦτο ἀκριβῶς ἐδείκνυε καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγε: «Πρόσεχε νὰ μὴ παρασύρῃς μὲ τὸ φαγητόν σου εἰς τὴν ἀπώλειαν ἐκεῖνον, διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ὁποίου ἀπέθανεν ὁ Χριστός».[9] D Διὰ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐντραποῦν, αὐτοὺς ποὺ καταφρόνουν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀδιαφόρουν διὰ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ νὰ τοὺς διεγείρῃ τὸν ζῆλον καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ φροντίσουν διὰ τοὺς πλησίον, ἐπρόβαλεν ἀντὶ ὅλων τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου.

Καθήμενος λοιπὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἔγραφεν ἀπὸ τόσην ἀπόστασιν πρὸς τοὺς Φιλιππησίους. Τέτοια εἶναι ἡ θεία ἀγάπη. Δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τίποτε τὸ ἀνθρώπινον, διότι ἔχει τὴν ρίζαν της καὶ τὴν ἀνταμοιβήν της ἐπάνω εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ τί λέγει; «Θέλω νὰ γνωρίζετε σεῖς, ἀδελφοί μου». Εἶδες φροντίδα διὰ τοὺς μαθητάς; Εἶδες κηδεμονίαν διδασκάλου; Ἄκουσε τώρα καὶ τὴν φιλοστοργίαν τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν διδάσκαλον, E διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι αὐτὸ ἦτο ἐκεῖνο ποὺ καθίστα ἰσχυροὺς καὶ ἀκαταμαχήτους ἐκείνους, ὁ στενὸς σύνδεσμος μεταξύ των. Διότι ἐὰν «ἀδελφός, ὅταν μὲ ἀγάπην βοηθῆται ἀπὸ τὸν ἀδελφόν, εἶναι ὡσὰν ὠχυρωμένη καὶ ἀπόρθητος πόλις»,[10] πολὺ περισσότερον τόσοι ἄνθρωποι συνδεδεμένοι μὲ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης, δύνανται νὰ ἀποκρούσουν οἱανδήποτε ἐπιβουλὴν τοῦ πονηροῦ δαίμονος. Ὅτι δὲ ὁ Παῦλος ἦτο συνδεδεμένος μὲ τοὺς μαθητάς, δὲν χρειάζεται πλέον οὔτε ἀπόδειξις, οὔτε λόγος, ἀφοῦ καὶ δεμένος ἐμερίμνα δι' αὐτοὺς καὶ κάθε ἡμέραν ἀπέθνησκε χάριν αὐτῶν φλεγόμενος ἀπὸ τὸν πόθον των.

303 A Ὅτι ὅμως καὶ οἱ μαθηταὶ ἦσαν συνδεδεμένοι μὲ τὸν Παῦλον μὲ κάθε προθυμίαν, καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες,

9. Ρωμ. 14, 15.
10. Παροιμ. 18, 19.

ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες, ἄκουσε τί λέγει διὰ τὴν Φοίβην. «Σᾶς συνιστῶ δὲ τὴν Φοίβην, τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφήν μας, ἡ ὁποία εἶναι διακόνισσα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Κεγχρεῶν. Σᾶς τὴν συνιστῶ δὲ διὰ νὰ τὴν δεχθῆτε, ὅπως ὁ Κύριος ἐπιβάλλει, καθὼς πρέπει νὰ ὑποδέχεται κανεὶς Χριστιανούς, καὶ νὰ σταθῆτε κοντά της πρὸς ὑποστήριξίν της καὶ βοήθειάν της εἰς ὅ,τι σᾶς χρειασθῇ. Διότι καὶ αὐτὴ ἔγινε προστάτις πολλῶν Χριστιανῶν καὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου».[11] Ἀλλὰ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν μέχρι προστασίας ἐπιβεβαίωσε τὸ ἐνδιαφέρον της. Ἀλλὰ ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας ἐβάδισαν χάριν τοῦ Παύλου καὶ ἕως τὸν θάνατον. Καὶ γράφει δι' αὐτοὺς τὰ ἑξῆς: B «Σᾶς χαιρετοῦν ἐγκαρδίως ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ σώσουν τὴν ζωήν μου ἔβαλαν τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ σφαγοῦν. Ἐπίσης γράφει εἰς τοὺς ἰδίους καὶ διὰ κάποιον ἄλλον καὶ λέγει ὅτι «διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ἐπλησίασε μέχρι θανάτου καὶ ἐξέθεσεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὴν ζωήν του, διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἠμπορούσατε νὰ κάμετε σεῖς. Διότι εἰς καιρὸν ποὺ δὲν ἠμπορούσατε νὰ μὲ ὑπηρετήσετε, σᾶς ἀντιπροσώπευσε καὶ ἐξ ὀνόματός σας ἔφερεν εἰς τὴν Ρώμην τὸ δῶρον, τὸ ὁποῖον ἦτο θυσία ἱερὰ πρὸς τὸν Θεόν».[12] Εἶδες πῶς ἠγάπων τὸν διδάσκαλον; Πῶς ἐσκέπτοντο περισσότερον καὶ ἀπὸ τὴν ζωήν των τὴν ἄνεσιν ἐκείνου; Διὰ τοῦτο κανεὶς δὲν τοὺς ἐνίκησε τότε. Σᾶς τὰ λέγω αὐτὰ ὄχι διὰ νὰ ἀκούωμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μιμούμεθα. Καὶ ὁ λόγος μας δὲν ἀπευθύνεται μόνον πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, διὰ νὰ δεικνύουν οἱ μαθηταὶ μεγάλην φροντίδα διὰ τοὺς διδασκάλους C καὶ οἱ διδάσκαλοι νὰ δεικνύουν τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Παῦλον φιλοστοργίαν πρὸς τοὺς ὑποτακτικούς των, ὄχι μόνον αὐτοὺς ποὺ εἶναι παρόντες, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ εὑρίσκονται μακράν.

Καὶ πράγματι, ὁ Παῦλος κατοικῶν ὅλην τὴν οἰκουμένην ὡσὰν νὰ ἦτο μία οἰκία, τόσον πολὺ ἐφρόντιζε διὰ τὴν σωτηρίαν ὅλων, ὥστε ἄφησε τὰ δεσμὰ καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὰς πληγὰς καὶ τὰς στενοχωρίας καὶ ἐσκέπτετο καὶ ἠρώτα κάθε ἡμέραν διὰ νὰ μάθῃ εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκοντο οἱ μαθηταί του. Καὶ πολλὰς φορὰς δι' αὐτὸ μόνον ἔστειλε πότε τὸν Τιμόθεον, πότε τὸν Τυχικόν. Καὶ δι' ἐκεῖνον λέγει: D «Σᾶς τὸν ἔστειλα, διὰ νὰ μάθῃ τὴν κατάστασίν σας

11. Ρωμ. 16, 1-2
12. Φιλιπ. 2, 30.

καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὰς καρδίας σας».[13] Διὰ τὸν Τιμόθεον δὲ λέγει: «Τὸν ἔστειλα πρὸς σᾶς διότι δὲν ἠμποροῦσα πλέον νὰ ὑποφέρω τὰς φροντίδας καὶ τοὺς φόβους ποὺ εἶχα διὰ σᾶς, καὶ νὰ πληροφορηθῶ μήπως σᾶς ἐπείραξε καὶ σᾶς ἐκλόνισεν αὐτὸς ποὺ πειράζει τοὺς ἀνθρώπους».[14] Καὶ τὸν Τίτον πάλιν ἀλλοῦ, καὶ ἄλλον εἰς ἄλλο μέρος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ ἴδιος ἐξ αἰτίας τῆς φυλακίσεως πολλὰς φοράς, περιωρισμένος εἰς ἕνα τόπον, δὲν ἠδύνατο νὰ συναναστραφῇ μὲ τὰ σπλάγχνα του, ἐπικοινώνει μὲ αὐτοὺς διὰ μέσου τῶν μαθητῶν του.

Καὶ τότε λοιπόν, φυλακισμένος, γράφει πρὸς τοὺς Φιλιππησίους καὶ τοὺς λέγει: «Θέλω νὰ γνωρίζετε, ἀδελφοί μου» ἀποκαλῶν τοὺς μαθητάς του ἀδελφούς. Τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀγάπη. Ἀπορρίπτει κάθε ἀνισότητα καὶ δὲν γνωρίζει ὑπεροχὴν καὶ ἀξίαν, E ἀλλὰ καὶ ἂν κανεὶς εἶναι ὑψηλότερος ἀπὸ ὅλους, κατέρχεται πρὸς τὸν ταπεινότερον ὅλων. Πρᾶγμα ποὺ ἔκαμνε καὶ ὁ Παῦλος. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμεν τί θέλει νὰ γνωρίζουν αὐτοί: «ὅτι ἐκεῖνα τὰ δυσάρεστα ποὺ μοῦ συνέβησαν, μᾶλλον συνετέλεσαν εἰς πρόοδον τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου».[15] Ἀλλὰ εἰπέ μου πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον συνέβη αὐτό; Μήπως ἠλευθερώθης ἀπὸ τὰ δεσμά; Μήπως ἀπέθεσες τὴν ἅλυσιν καὶ κηρύττεις ἐλευθέρως τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὴν πόλιν; Ἆρά γε εἰσῆλθες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀφοῦ ἐξεφώνησες πολλοὺς καὶ μεγάλους λόγους διὰ τὴν πίστιν ἀπῆλθες κερδίσας πολλοὺς μαθητάς; Ἆρά γε ἀνέστησες νεκροὺς καὶ ἐθαυμάσθης. Μήπως ἐκαθάρισες λεπροὺς καὶ ἐξεπλάγησαν ὅλοι; 306 A Μήπως ἐξεδίωξες δαίμονας καὶ ἀνυψώθης; Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά, λέγει. Τότε, εἰπέ μου, πῶς συνετελέσθη ἡ πρόοδος τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου; «Οὕτως ὥστε», λέγει, «ἔγινε φανερὸν μεταξὺ ὅλης τῆς φρουρᾶς τῶν πραιτωριανῶν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους κύκλους τῶν κατοίκων τῆς Ρώμης, ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς πίστεως καὶ τῆς σχέσεώς μου μὲ τὸν Χριστὸν ἐρρίφθην εἰς τὴν φυλακὴν δεμένος».[16] Τί λέγεις; Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἡ πρόοδος τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτὸ εἶναι ἡ διάδοσις καὶ ἡ ἐνίσχυσις τοῦ κηρύγματος, τὸ γεγονὸς δηλαδὴ ὅτι ὅλοι ἔμαθον, ὅτι εἶσαι δεμένος; Ναί, λέγει.

13. Ἐφεσ. 6, 22.
14. Α' Θεσσαλ. 3, 5.
15. Φιλιπ. 1, 12.
16. Φιλιπ. 1, 13.

Ἄκουσε λοιπὸν τὰ ἑξῆς, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὰ δεσμά, ὄχι μόνον δὲν ὑπῆρξαν κώλυμα, ἀλλὰ ἔγιναν αἰτία μεγαλυτέρας παρρησίας «ὥστε οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐνισχύθησαν εἰς τὴν πίστιν των πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἀπέκτησαν θάρρος ἀπὸ τὰ δεσμὰ καὶ τὴν φυλάκισίν μου, διὰ νὰ ἔχουν τώρα περισσοτέραν τόλμην εἰς τὸ νὰ κηρύττουν ἄφοβα τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου».[17] Τί λέγεις, ὦ Παῦλε; B Δὲν ἐπροκάλεσαν ἀγωνίαν τὰ δεσμὰ καὶ ἡ φυλακή σου, ἀλλὰ θάρρος; Ὄχι φόβον, ἀλλὰ πόθον; Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν λογικήν. Τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ. Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν συνέβαιναν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας ποὺ διέπουν τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ἔγιναν καθ' ὑπέρβασιν τῶν φυσικῶν νόμων καὶ ἦσαν κατορθώματα τῆς θείας χάριτος. Διὰ τοῦτο αὐτὸ ποὺ εἰς τοὺς ἄλλους προεκάλει ἀγωνίαν, εἰς ἐκεῖνον παρεῖχε θάρρος. Καὶ πράγματι, ἐὰν συλλάβῃ κανεὶς τὸν στρατηγὸν καὶ τὸν ἐγκλείσῃ εἰς τὴν φυλακὴν καὶ κοινολογήσῃ τὸ πρᾶγμα, δύναται νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν ὅλον τὸν στρατόν. Καὶ ἐὰν κανεὶς ἀπαγάγῃ ἀπὸ τὸ ποίμνιον τὸν ποιμένα, μὲ μεγάλην ἄνεσιν πλέον ἀπάγει τὰ πρόβατα. Μὲ τὸν Παῦλον ὅμως δὲν συνέβαινεν ἔτσι, ἀλλὰ ἐντελῶς ἀντιθέτως. C Ὁ στρατηγὸς ἦτο δεμένος καὶ οἱ στρατιῶται ἐγίνοντο προθυμότεροι καὶ ἐπετίθεντο ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μὲ μεγαλυτέραν αὐτοπεποίθησιν. Ὁ ποιμὴν ἦτο ἔγκλειστος καὶ τὰ πρόβατα δὲν κατηναλίσκοντο, δὲν ἐσκορπίζοντο.

Ποῖος εἶδε, ποῖος ἤκουσεν, ὅτι ἀπὸ τὰ δεινὰ τῶν διδασκάλων οἱ μαθηταὶ λαμβάνουν μεγαλυτέραν παρηγορίαν; Πῶς δὲν ἐφοβήθησαν; Πῶς δὲν εἶπαν εἰς τὸν Παῦλον «Ἰατρέ, θεράπευσε τὸν ἑαυτόν σου;».[18] Ἀπάλλαξε τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τὰ πολύπλοκα δεινά, καὶ τότε θὰ φέρῃς καὶ εἰς ἡμᾶς ἄπειρα ἀγαθά. Πῶς δὲν τοῦ εἶπαν αὐτό; Πῶς; Δὲν τὸ εἶπαν, διότι ἦσαν διαπαιδαγωγημένοι ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅτι αὐτὰ δὲν ἐγίνοντο ἀπὸ ἀδυναμίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάνευσιν τοῦ Χριστοῦ, D διὰ νὰ λάμπῃ περισσότερον ἡ ἀλήθεια, καθὼς θὰ χαλυβδώνεται εἰς τὰ δεσμὰ καὶ τὰς φυλακὰς καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὰς στενοχωρίας καὶ θὰ ἀποκτᾷ μεγαλυτέρας διαστάσεις. Ἔτσι ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ τελειοῦται μέσα εἰς τὴν ἀδυναμίαν. Ἐὰν πράγματι τὰ δεσμὰ ἔκαμπτον τὸν Παῦλον καὶ τὸν καθίστων δειλότερον, ἢ αὐτὸν ἢ τοὺς ἰδικούς του, τότε

17. Φιλιπ. 1, 14.
18. Λουκ. 4, 23.

ἔπρεπε νὰ ἀποροῦμεν. Ἐὰν ὅμως τοὺς κατέστησε περισσότερον θαρραλέους καὶ τοὺς ὡδήγησεν εἰς μεγαλυτέραν δόξαν, πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα καὶ νὰ θαυμάζωμεν, πῶς ἀπὸ μίαν κατάστασιν ποὺ ἐνέχει ἀτιμίαν, προεκαλεῖτο δόξα εἰς τὸν μαθητήν, ἀπὸ μίαν κατάστασιν ποὺ σκορπᾷ τὴν δειλίαν, προήρχετο θάρρος καὶ παρηγορία εἰς ὅλους ἐκείνους. E Καὶ ποῖος δὲν τὸν ἐτρόμαζε τότε, ποὺ τὸν ἔβλεπε δεμένον μὲ ἁλυσίδας; Τότε περισσότερον ἐδραπέτευον οἱ δαίμονες, ὅταν τὸν ἔβλεπον νὰ μένῃ εἰς τὴν φυλακήν. Διότι τὸ βασιλικὸν διάδημα δὲν καθιστᾷ τόσον λαμπρὰν τὴν κεφαλήν, ὅσον ἡ ἅλυσις καθίστα λαμπρὰς τὰς χεῖρας ἐκείνου, ὄχι ἀπὸ τὴν φύσιν της, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χάριν ποὺ ἐπηύθιζεν εἰς αὐτάς.

Δι' αὐτὸ ἐγίνετο μεγάλη παρηγορία εἰς τοὺς μαθητάς. Καὶ πράγματι, ἔβλεπον τὸ μὲν σῶμα νὰ εἶναι δεμένον, τὴν δὲ γλῶσσαν νὰ μὴ εἶναι δεμένη. 307 A Τὰς μὲν χεῖρας νὰ εἶναι σφιγμέναι, τὸν δὲ λόγον νὰ εἶναι ἐλεύθερος καὶ νὰ διατρέχῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην ταχύτερον καὶ ἀπὸ τὴν ἡλιακὴν ἀκτῖνα. Καὶ τοῦτο ἀπετέλει δι' αὐτοὺς παρηγορίαν, διότι ἐμάνθανον δι' ἔργων, ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα δὲν εἶναι δεινόν. Διότι ὅταν ἡ ψυχὴ ἀληθῶς χαλυβδωθῇ ἀπὸ τὸν θεῖον πόθον καὶ ἔρωτα, δὲν βλέπει τίποτε ἀπὸ τὰ παρόντα. Ἀλλὰ ὅπως οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ μανίαν τολμοῦν καὶ ρίπτονται καὶ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν σίδηρον καὶ εἰς τὰ θηρία καὶ εἰς τὸ πέλαγος καὶ παντοῦ, ἔτσι καὶ αὐτοί, κατεχόμενοι ἀπὸ μίαν θαυμασίαν καὶ πνευματικωτάτην μανίαν, μανίαν προερχομένην ἀπὸ σωφροσύνην, κατεγέλων ὅλα ὅσα ἔβλεπον. Δι' αὐτό, καθὼς ἔβλεπον δεμένον τὸν διδάσκαλον, μᾶλλον ἐσκίρτων, μᾶλλον ἐχαίροντο, δίδοντες μὲ ἔργα τὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἐχθρούς, B ὅτι ἀπὸ παντοῦ εἶναι ἀνίκητοι καὶ ἀνυπότακτοι.

Τότε λοιπόν, ποὺ τὰ πράγματα εὑρίσκοντο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Παύλου ποὺ ἤθελον νὰ κινήσουν ἐντονώτερον τὸν πόλεμον ἐναντίον του καὶ νὰ ἐξάψουν περισσότερον τὸ μῖσος τοῦ τυράννου ἐναντίον του, προσεποιοῦντο καὶ αὐτοί, ὅτι κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐκήρυττον πράγματι τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιᾶ πίστιν διὰ νὰ λάβῃ μεγαλυτέραν διάδοσιν τὸ δόγμα. Καὶ τὸ ἔκαμνον αὐτό, ὄχι διότι ἤθελον νὰ σπείρουν τὴν πίστιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃ ὁ Νέρων ὅτι τὸ κήρυγμα λαμβάνει μεγαλυτέρας διαστάσεις καὶ τὸ δόγμα παρουσιάζει ἔξαρσιν καὶ ἐξοντώσῃ ταχύτερον τὸν Παῦλον. C Ἦσαν λοιπὸν δύο διδασκαλεῖα, ἕνα τῶν μαθητῶν τοῦ Παύλου, καὶ ἕνα

ἄλλο τῶν ἐχθρῶν τοῦ Παύλου. Καὶ οἱ μὲν μαθηταί του ἐκήρυττον τὸ Εὐαγγέλιον ἀπὸ ἀληθῆ πίστιν, ἐνῷ οἱ ἐχθροί του ἀπὸ ἀνταγωνισμὸν καὶ μῖσος πρὸς τὸν Παῦλον. Καὶ αὐτὰ ὑπεδήλωνεν ὅταν ἔλεγε: «Μερικοὶ μὲν κηρύττουν τὸν Χριστὸν καὶ ἕνεκα φθόνου πρὸς ἐμέ, ἐπειδὴ δὲν ἀνέχονται τὴν ἐπιρροήν μου»[19] ἐννοῶν ἀκριβῶς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς. «Μερικοὶ πάλιν κηρύττουν ἀπὸ ἀγαθὴν καρδίαν καὶ πρόθεσιν»[20] ἔλεγεν, ἐννοῶν ἐδῶ τοὺς μαθητάς του. Ἔπειτα ὁμιλεῖ πάλιν δι' ἐκείνους: «Ἄλλοι μὲν ἀπὸ φατριασμὸν καὶ κομματισμὸν κηρύττουν τὸν Χριστόν, ὄχι εἰλικρινῶς καὶ μὲ ἁγνὰ ἐλατήρια, ἀλλὰ διότι φαντάζονται, ὅτι θὰ προσθέσουν θλῖψιν καὶ μεγαλυτέρους κινδύνους εἰς τὴν φυλάκισίν μου».[21] Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐχθροί. Ἔπειτα «ἄλλοι κηρύττουν ἀπὸ ἀγάπην». Αὐτὸ πάλιν τὸ λέγει διὰ τοὺς ἀδελφούς του. Καὶ συνεχίζει: «Ἐπειδὴ γνωρίζουν καλά, ὅτι ἔχω προορισμὸν καὶ ἀποστολὴν νὰ ἀπολογοῦμαι καὶ ὑπερασπίζω τὸ Εὐαγγέλιον. Ἰδοὺ λοιπὸν διατί σᾶς εἶπα, ὅτι αἱ θλίψεις ποὺ περνῶ, συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Εὐαγγελίου. Διότι τί πρόκειται νὰ συμβῇ; Τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τοῦ ὅτι μὲ κάθε τρόπον, εἴτε ὑποκριτικῶς καὶ μὲ προσχήματα, εἴτε εἰλικρινῶς καὶ μὲ εὐθύτητα ὁ Χριστὸς κηρύττεται».[22] D Ὥστε ματαίως καὶ ἀβασίμως λαμβάνεται ἡ φράσις αὐτή, ὅτι ἀφορᾷ τὰς αἱρέσεις. Διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἐκήρυττον τότε, δὲν ἐκήρυττον δόγμα παρεφθαρμένον, ἀλλὰ πίστιν ὑγιᾶ καὶ ὀρθήν. Διότι ἐὰν ἐκήρυττον δόγμα διεφθαρμένον καὶ ἐδίδασκον ἄλλα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος, δὲν ἐπρόκειτο νὰ προωθηθοῦν οἱ σκοποί των. Ποῖοι δὲ ἦσαν οἱ σκοποί των; Νὰ λάβῃ ἡ πίστις μεγάλην ἀνάπτυξιν καὶ νὰ γίνουν πολλοὶ μαθηταὶ τοῦ Παύλου, καὶ ἔτσι νὰ διεγείρουν τὸν Νέρωνα εἰς μεγαλύτερον διωγμόν. Ἐὰν δὲ ἐκήρυττον ἄλλα δόγματα, δὲν θὰ ἔκαμναν πολλοὺς μαθητὰς τοῦ Παύλου. E Καὶ ἂν δὲν ἔκαμνον, δὲν θὰ ἐξηρέθιζαν τὸν τύραννον. Δὲν ἐννοεῖ λοιπόν, ὅτι εἰσῆγον διεφθαρμένα δόγματα, ἀλλὰ ὅτι τὸ κίνητρον ποὺ τοὺς ὤθει νὰ κηρύττουν ἦτο διεφθαρμένον. Καὶ εἶναι ἄλλο νὰ λέγῃς, ὅτι δὲν εἶναι ὑγιὴς ἡ αἰτία τοῦ κηρύγματος καὶ ἄλλο, ὅτι δὲν εἶναι ὑγιὲς τὸ ἴδιον τὸ κήρυγμα. Διότι τὸ κήρυγμα δὲν γίνεται ὑγιές, ὅταν τὰ δόγματα εἶναι γεμᾶτα πλάνην. Ἡ αἰτία πάλιν δὲν

---

19. Φιλιπ. 1, 15.
20. Ἔνθ' ἀνωτ.
21. Φιλιπ. 1, 16.
22. Φιλιπ. 1, 17 - 18.

γίνεται ὑγιής, ὅταν τὸ μὲν κήρυγμα εἶναι ὑγιές, αὐτοὶ δὲ ποὺ τὸ κηρύττουν, δὲν τὸ κηρύττουν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἢ ἀπὸ μῖσος ἢ ἀπὸ εὔνοιαν πρὸς ἄλλους.

308 A Δὲν λέγει λοιπὸν τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ εἰσῆγον αἱρέσεις, ἀλλὰ ὅτι ἐκήρυττον αὐτὸ ποὺ ἐκήρυττον, ὄχι ἀπὸ ὀρθὴν αἰτίαν οὔτε ἀπὸ εὐλάβειαν. Διότι δὲν τὸ ἔκαμναν αὐτὸ διὰ νὰ διαδώσουν τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ πολεμήσουν καὶ νὰ ρίψουν αὐτὸν εἰς μεγαλύτερον κίνδυνον. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς κατηγορεῖ. Καὶ κοίταξε μὲ πόσην ἀκρίβειαν τὸ διατυπώνει. «Διότι φαντάζονται ὅτι θὰ προσθέσουν θλῖψιν καὶ μεγαλυτέρους κινδύνους εἰς τὴν φυλάκισίν μου». Δὲν εἶπεν «ὅτι προσθέτουν», ἀλλὰ «φαντάζονται ὅτι προσθέτουν», δηλαδὴ νομίζουν, δεικνύων ἔτσι ὅτι, ἂν καὶ ἐκεῖνοι νομίζουν ὅτι τοῦ προσθέτουν θλίψεις, αὐτὸς δὲν αἰσθάνεται ἔτσι, ἀλλὰ καὶ χαίρει διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ κηρύγματος. Προσέθεσε λοιπὸν ἐν συνεχείᾳ: B «Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ χαίρω καὶ θὰ χαίρω».[23] Ἐὰν τὰ δόγματα περιεῖχον πλάνην καὶ ἐκεῖνοι εἰσῆγον αἱρέσεις, δὲν ἠδύνατο ὁ Παῦλος νὰ χαίρῃ. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ δόγμα παρέμενεν ὑγιὲς καὶ ἀνόθευτον, διὰ τοῦτο λέγει «χαίρω καὶ θὰ χαίρω». Καὶ τί, ἂν ἐκεῖνοι καταστρέφουν τὸν ἑαυτόν των καὶ τὸ κάμνουν ἀπὸ μῖσος; Ὅμως καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των δυναμώνουν τὴν ὑπόθεσίν μου. Εἶδες πόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Παύλου; Εἶδες πῶς δὲν συλλαμβάνεται ἀπὸ καμμίαν παγίδα τοῦ διαβόλου; Καὶ ὄχι μόνον δὲν συλλαμβάνεται, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς ἰδίας του παγίδας τὸν ὑποτάσσει. Διότι εἶναι μεγάλη ἡ κακουργία τοῦ διαβόλου καὶ ἡ πονηρία τῶν ὑπηρετῶν του. Ἐφ' ὅσον μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ὁμοφροσύνης, ἤθελον νὰ σβήσουν τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ C «ὁ Θεὸς ποὺ πιάνει σφικτοδεμένους αὐτοὺς ποὺ κάνουν τὸν σοφὸν καὶ τοὺς ἐξευτελίζει μὲ τὴν ἰδία τους τὴν σοφιστικὴν ἐξυπνάδα καὶ δεξιότητα»,[24] δὲν ἐπέτρεπε νὰ συμβῇ αὐτό. Αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπεδήλωνεν ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγε: «Τὸ νὰ παραμείνω ὅμως μὲ τὸ σῶμα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν εἶναι ἀναγκαιότερον διὰ τὴν πνευματικήν σας ὠφέλειαν. Καὶ μὲ πεποίθησιν γνωρίζω τοῦτο, ὅτι θὰ μείνω εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ θὰ συμπαραμείνω μὲ ὅλους σας».[25] Ἐκεῖνοι ἐπιθυμοῦν νὰ μὲ ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωὴν

23. Φιλιπ. 1, 18.
24. Α' Κορινθ. 3, 19.
25. Φιλιπ. 1, 24-25.

καὶ δι' αὐτὸ ὑπομένουν τὰ πάντα. Ὁ Θεὸς ὅμως δὲν τὸ ἐπιτρέπει πρὸς χάριν σας.

Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ νὰ τὰ μνημονεύετε μὲ ἀκρίβειαν, διὰ νὰ δύνασθε νὰ διορθώνετε μὲ κάθε σοφίαν αὐτοὺς ποὺ κακοποιοῦν τὰς Γραφὰς μὲ ἀπερισκεψίαν καὶ καταστρέφουν τοὺς πλησίον. Θὰ δυνηθῶμεν δὲ καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ ἀνωτέρω καὶ ἄλλους νὰ διορθώνωμεν, D ἂν καταφεύγωμεν πάντοτε εἰς προσευχὰς καὶ παρακαλῶμεν τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐχάρισε τὸν λόγον τῆς σοφίας, νὰ μᾶς χαρίσῃ καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς ἀκροάσεως καὶ ἀκριβῆ καὶ ἀκατάβλητον φρούρησιν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς παρακαταθήκης. Διότι ὅσα πολλὰς φορὰς δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν προσωπικήν μας προσπάθειαν, αὐτὰ θὰ δυνηθῶμεν εὐκόλως νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὰς προσευχάς, ἐννοῶ μὲ διαρκεῖς προσευχάς. Διότι πρέπει νὰ προσευχώμεθα διαρκῶς καὶ ἀκαταπαύστως ὅλοι, καὶ αὐτὸς ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν θλῖψιν, καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν ἄνεσίν του, καὶ αὐτὸς ποὺ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰ δεινά, καὶ αὐτὸς ποὺ εὑρίσκεται μέσα εἰς τὰ ἀγαθά του. Αὐτὸς μὲν ποὺ ἔχει τὴν ἄνεσίν του καὶ τὰ πολλὰ ἀγαθά, νὰ προσεύχεται διὰ νὰ μείνουν αὐτὰ ἀμετακίνητα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ποτὲ νὰ μὴ μεταπέσουν. E Αὐτὸς ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν θλῖψιν καὶ εἰς τὰ πολλὰ δεινά, νὰ προσεύχεται νὰ ἐπέλθῃ εἰς αὐτὸν κάποια μεταβολὴ πρὸς τὸ καλὸν καὶ νὰ εὑρεθῇ εἰς τὴν γαλήνην τῆς παρηγορίας. Εἶσαι εἰς τὴν γαλήνην; Λοιπὸν παρακάλεσε τὸν Θεὸν νὰ μείνῃ σταθερὰ καὶ ἀσφαλὴς αὐτὴ ἡ γαλήνη. Εἶδες τρικυμία ποὺ ἐσηκώθη; Παρακάλεσε ἐντόνως τὸν Θεὸν νὰ παραμερίσῃ τὴν τρικυμίαν καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴν νὰ φέρῃ τὴν γαλήνην. Εἰσηκούσθης; Εὐχαρίστησε τὸν Θεὸν δι' αὐτό, διότι δηλαδὴ εἰσηκούσθης. Δὲν εἰσηκούσθης; Παράμεινε ἕως ὅτου ἀκουσθῇς. 309 A Καὶ ἂν καμμίαν φορὰν ὁ Θεὸς ἀναβάλῃ τὴν δόσιν, τὸ κάμνει ὄχι διότι σὲ μισεῖ ἢ σὲ ἀποστρέφεται, ἀλλὰ διότι μὲ τὴν ἀναβολὴν τῆς δόσεως θέλει νὰ σὲ κρατᾷ διαρκῶς πλησίον του, ὅπως κάνουν καὶ οἱ φιλόστοργοι πατέρες. Καὶ πράγματι ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ἀμελεστέρους υἱούς των μεθοδεύουν τὴν παραμονὴν των πλησίον των μὲ τὸ τέχνασμα τῆς ἀναβολῆς τῆς δόσεως.

Δὲν σοῦ χρειάζονται μεσῖται διὰ τὸν Θεόν, οὔτε μεγάλη περιπλάνησις, οὔτε νὰ κολακεύσῃς ἄλλους. Ἀλλὰ καὶ ἂν εἶσαι ἔρημος, καὶ ἂν εἶσαι ἀπροστάτευτος, ὅταν ὁ ἴδιος παρακαλέσῃς τὸν Θεόν, θὰ ἐπιτύχῃς ὁπωσδήποτε. Ὅταν παρακαλῆται διὰ μέσου ἄλλων ὑπὲρ ἡμῶν, δὲν συ-

νηθίζει καὶ τόσον νὰ ἐπινεύῃ, ὅσον ὅταν τὸν παρακαλοῦμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, καὶ ἂς εἴμαστε γεμᾶτοι ἀπὸ ἀναρίθμητα κακά. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἂν συγκρουσθῶμεν ἀπείρους φοράς, B ὅταν ὅμως καὶ τὴν πρωΐαν καὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὴν ἑσπέραν ἐμφανιζώμεθα εἰς αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐνοχληθῆ μαζί μας, μὲ τὴν διαρκῆ θέαν καὶ συνάντησιν εὐκόλως διαλύομεν τὴν ἔχθραν. Ἐὰν αὐτὸ συμβαίνῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ συμβῇ μὲ τὸν Θεόν.

Ἀλλὰ εἶσαι ἀνάξιος; Γίνε μὲ τὴν προσήλωσίν σου εἰς αὐτὸν ἄξιος. Διότι καὶ ὁ ἀνάξιος εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄξιος μὲ τὴν προσήλωσιν καὶ ὁ Θεὸς ἐπινεύει, ὅταν παρακαλῆται μᾶλλον ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, παρὰ διὰ μέσου ἄλλων, καὶ πολλὰς φορὰς ἀναβάλλει τὴν δόσιν, ὄχι διότι θέλει νὰ μᾶς ἐμβάλῃ εἰς ἀμφιβολίαν, οὔτε νὰ μᾶς ἐξαποστείλῃ μὲ κενὰς χεῖρας, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ αἴτιος μεγαλυτέρων ἀγαθῶν δι' ἡμᾶς. C Αὐτὰ τὰ τρία θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς τὰ κάμω φανερὰ μὲ τὴν παραβολὴν ποὺ ἀνεγνώσθη σήμερον. Προσῆλθε, λέγει, εἰς τὸν Χριστὸν ἡ Χαναναία καὶ τὸν παρεκάλει διὰ τὴν θυγατέρα της ποὺ κατείχετο ἀπὸ δαιμόνιον. Καὶ ἐφώναζε ἐπιμόνως καὶ δυνατά. «Κύριε, ἐλέησόν με. Ἡ θυγατέρα μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ ὑποφέρει φρικτά».[26] Ἰδοὺ λοιπόν, μία ξένη γυναῖκα, ἀλλόφυλος καὶ βάρβαρος, ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτείαν τῶν Ἰουδαίων. Καὶ τί ἄλλο ἦτο παρὰ ἕνα σκυλί, ἀναξία νὰ λάβῃ αὐτὸ ποὺ ἐζήτει; «Δὲν εἶναι σωστό», λέγει, «νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὰ σκυλάκια».[27] Ἀλλ' ὅμως μὲ τὴν ἐπιμονήν της ἔγινεν ἀξία. Διότι δὲν τὴν εἰσήγαγε μόνον εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν παιδιῶν, D ἐνῷ ἦτο σκυλί, ἀλλὰ καὶ τὴν προέπεμψε μὲ πολλὰ ἐγκώμια καὶ τῆς εἶπε: «Ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη. Ἂς γίνῃ εἰς σὲ ὅπως θέλεις».[28] Ὅταν λέγῃ ὁ Χριστὸς «ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη», μὴ ζητῇς καμμίαν ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς μεγαλοψυχίας του ἀπέναντι εἰς τὴν γυναῖκα. Εἶδες πῶς μὲ τὴν ἐπιμονήν της ἡ γυναῖκα αὐτὴ ἔγινεν ἀξία, ἐνῷ πρῶτα ἦτο ἀναξία;

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ ὅτι, ὅταν παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν μόνοι μας παρὰ διὰ μέσου ἄλλου ἐπιτυγχάνομεν καλύτερον; Ἔκραξεν ἐκείνη καὶ οἱ μαθηταὶ προσέτρεξαν καὶ εἶ-

26. Ματθ. 15, 22.
27. Ματθ. 15, 26.
28. Ματθ. 15, 28.

παν: «Ἄφησέ την νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ ὀπίσω μας καὶ θὰ μαζευθῇ λαὸς πολύς».[29] Καὶ πρὸς μὲν ἐκείνους εἶπε: «Δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν πατέρα μου, E παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους».[30] Ὅταν ὅμως ἐκείνη ἐπλησίασε μόνη της καὶ ἐπέμενε μὲ τὰς φωνάς της καὶ ἔλεγε «ναί, Κύριε, καὶ τὰ σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψίχουλα, ποὺ πίπτουν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν κυρίων των»,[31] τότε ὁ Χριστὸς ἔδωσε τὴν χάριν καὶ τῆς λέγει: «Ἂς γίνῃ ὅπως σὺ θέλεις». Εἶδες πῶς, ὅταν μὲν παρεκάλουν ἐκεῖνοι, ἠρνήθη. Ὅταν ὅμως ἐφώναξεν ἡ ἰδία αὐτὴ ποὺ εἶχεν ἀνάγκην τῆς δωρεᾶς, τότε ἐπένευσεν; Εἰς ἐκείνους μὲν λέγει «δὲν ἀπεστάλην ἀπὸ τὸν πατέρα μου παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους», εἰς αὐτὴν δὲ εἶπε «ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη, ἂς γίνῃ ὅπως σὺ θέλεις». Εἰς τὴν ἀρχὴν πάλιν, ὅταν ὑπεβλήθη τὸ αἴτημα, δὲν ἀπήντησε τίποτε. 310 A Ὅταν ὅμως ἡ γυναῖκα προσῆλθε καὶ μία καὶ δύο καὶ τρεῖς φοράς, τότε τῆς ἔκαμε τὴν χάριν, διὰ νὰ μᾶς πείσῃ τελικῶς, ὅτι ἀνέβαλε τὴν δόσιν, ὄχι διὰ νὰ τὴν ἀπορρίψῃ ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ εἰς ὅλους ἡμᾶς τὴν ὑπομονὴν τῆς γυναικός. Διότι ἐὰν ἀνέβαλλε διὰ νὰ τὴν ἀρνηθῇ, δὲν θὰ τὴν ἔδιδε εἰς τὸ τέλος. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπέριμενε νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς ὅλους τὴν φιλοσοφίαν τῆς γυναικὸς αὐτῆς, δι' αὐτὸ ἐσιώπα. Διότι ἐὰν τῆς ἔκαμνεν ἀμέσως τὴν χάριν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχήν, δὲν θὰ εἴχαμε γνωρίσει τὴν ἀνδρείαν τῆς γυναικός. «Ἄφησέ την νὰ φύγῃ, διότι φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας καὶ ἀπὸ τὰς φωνάς της θὰ μαζευθῇ λαὸς πολύς», λέγουν οἱ μαθηταί. Τί λέγει ὅμως ὁ Χριστός; Σεῖς ἀκούετε τὴν φωνήν, ἐγὼ ὅμως βλέπω τὴν ψυχήν της. Γνωρίζω τί πρόκειται νὰ εἴπῃ. B Καὶ δὲν θέλω τὸν θησαυρὸν ποὺ εἶναι κρυμμένος εἰς τὴν ψυχήν της, νὰ τὸν ἀφήσω νὰ διαφύγῃ, ἀλλὰ ἀναμένω καὶ σιωπῶ, διὰ νὰ τὸν ἀποκαλύψω καὶ τὸν καταθέσω ἐνώπιόν σας, καὶ τὸν καταστήσω γνωστὸν εἰς ὅλους.

Τώρα λοιπὸν ποὺ ἐμάθαμε ὅλα αὐτά, καὶ ὅταν εὑρισκώμεθα μέσα εἰς τὰ ἁμαρτήματα καὶ εἴμεθα ἀνάξιοι νὰ λάβωμεν τὴν χάριν, νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα, γνωρίζοντες ὅτι μὲ τὴν ἐπιμονὴν τῆς ψυχῆς θὰ δυνηθῶμεν νὰ γίνωμεν ἄξιοι νὰ ζητήσωμεν. Καὶ ἂν εἴμεθα ἀπροστάτευτοι καὶ ἔρημοι, νὰ μὴ ἀπελπιζώμεθα γνωρίζοντες, ὅτι εἶναι μεγάλη προ-

29. Ματθ. 15, 23.
30. Ματθ. 15, 24.
31. Ματθ. 15, 27.

στασία τὸ νὰ προσέλθη κανεὶς μόνος του εἰς τὸν Θεὸν μὲ μεγάλην προθυμίαν. Καὶ ἂν βραδύνη καὶ ἀναβάλλη τὴν δόσιν, νὰ μὴ ἀπελπισθῶμεν καὶ σταματήσωμεν, **C** ἀφοῦ ἐμάθαμε, ὅτι ἡ βραδύτης καὶ ἡ ἀναβολὴ εἶναι ἀπόδειξις τῆς προνοίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Ἂν πείσωμεν τὸν ἑαυτόν μας δι' αὐτὰ ὅλα καὶ προσέλθωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν μὲ ψυχὴν συντετριμμένην καὶ θερμὴν καὶ ἄγρυπνον διάθεσιν, τέτοιαν, ὡσὰν αὐτὴν μὲ τὴν ὁποίαν προσῆλθεν ἡ Χαναναία, καὶ σκύλοι ἂν εἴμεθα καὶ ἂν ἔχωμεν πράξει ὁ,τιδήποτε τὸ φοβερόν, καὶ τὰ ἰδικά μας κακὰ θὰ ἀποκρούσωμεν καὶ θὰ ἀποκτήσωμεν τόσην παρρησίαν, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ προστατεύσωμεν καὶ ἄλλους. Μὲ τὸν τρόπον ποὺ αὐτὴ ἡ Χαναναία ὄχι μόνον ἔλαβε τόσην παρρησίαν καὶ ἄπειρα ἐγκώμια, ἀλλὰ κατώρθωσε καὶ τὴν θυγατέρα της νὰ τὴν ἀποσπάση ἀπὸ τὰ ἀφόρητα δεινά. **D** Διότι τίποτε, τίποτε δὲν εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ πυρωμένην καὶ γνησίαν προσευχήν. Αὐτὴ διαλύει καὶ τὰ παρόντα δεινὰ καὶ μᾶς ἐξαρπάζει καὶ ἀπὸ τὰς κολάσεις, ποὺ ἐπακολουθοῦν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν. Διὰ νὰ διέλθωμεν λοιπὸν καὶ τὸν παρόντα βίον μὲ εὐκολίαν, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν νὰ ἀπέλθωμεν μὲ παρρησίαν, μὲ μεγάλον ζῆλον ἂς ἐπιτελῶμεν διαρκῶς τὸ καθῆκον τῆς προσευχῆς. Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ νὰ τρέφωμεν καλὰς ἐλπίδας. Τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ τὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα, τιμὴ καὶ δύναμις ἀνήκουν εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ

Α΄ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΣΧΟΛΙΑΣΑΝΤΟΣ ΔΙ' ΟΛΙΓΩΝ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ: «ΟΥΔΕΠΟΤΕ Ο ΥΙΟΣ ΠΡΑΤΤΕΙ ΤΙ ΕΞ ΙΔΙΑΣ ΠΡΟΑΙΡΕΣΕΩΣ, ΕΑΝ ΔΕΝ ΙΔΗ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΝΑ ΤΟ ΠΡΑΞΗ».[1]

Ποία βία καὶ ποία τυραννία! Ἐνῶ ὁ προλαλήσας διδάσκαλος εἶχε γεμάτην τὴν φιάλην, μᾶς ἔδωσε νὰ γευθῶμεν τὸ ποτὸν μόνον μὲ τὴν ἄκρην τῶν χειλέων. Αὐτὸ τὸ ἔκαμεν ὄχι ἀπὸ ἔνδειαν διδασκαλίας, διότι ἀναβρύζει περισσότερον καὶ ἀπὸ πηγήν, ἀλλὰ ὅπως τολμῶ νὰ εἰπῶ, διὰ νὰ φανερώση τὴν τυραννικότητα τῆς ἀγάπης σας· ποὺ ἠθελήσατε νὰ ἐπιδαψιλεύσετε εἰς τὴν ταπεινότητά μου. Ἐσιώπησε, λοιπόν, καὶ ἔκλεισε τὸν λόγον του, θέλων νὰ σᾶς κάμη τὴν χάριν καὶ νὰ μὲ καταστήση ὁλοκληρωτικῶς ὑπεύθυνον τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ χρέους. **B** Ἀφοῦ λοιπὸν μᾶς παρεχώρησε τὸν λόγον καὶ βλέπω καὶ σᾶς νὰ κρέμεσθε ἀπὸ τὴν γλῶσσαν μου, εἶναι ἀνάγκη νὰ καταπιασθῶ μὲ τὸν ἀγῶνα. Βοηθήσατέ με, ὡστόσον, καὶ δώσατε ἕνα χέρι, κεντῶντες τὴν γλῶσσαν μου μὲ τὰς εὐχάς σας καὶ μὲ τὴν σύνεσιν τῆς ἀκροάσεως, κάμνοντες εὔκολον τὴν διδασκαλίαν, ἐπειδὴ καὶ ὁ προφήτης δὲν ζητεῖ μόνον ἕνα θαυμάσιον σύμβουλον, ἀλλὰ καὶ ἕνα συνετὸν ἀκροατήν. Σήμερον δὲν πρόκειται ν' ἀντιμετωπίσωμεν ἕνα τυχόντα ἀγῶνα καὶ ἔχομεν ἀνάγκην πολλῶν εὐχῶν καὶ πολλῆς ἀγρυπνίας τοῦ ἀκροατηρίου, πολλὴν ἐπιμέλειαν δὲ πρέπει νὰ ἐπιδείξη ὁ λέγων **C** διὰ νὰ διατυπώση μὲ ἀκρίβειαν τὰ λεγόμενα καὶ νὰ τὰ χαράξη ἀσφαλῶς εἰς τὴν διάνοιαν ὅλων ὅσοι μὲ ἀγαπᾶτε. Δὲν θέλω μόνον ν' ἀκούσετε, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπαιδευθῆτε ὄχι μόνον νὰ μάθετε, ἀλλὰ νὰ γίνετε καὶ διδάσκαλοι. Ὄχι μόνον σεῖς νὰ τὰ δέχεσθε, ἀλλὰ νὰ τὰ διαβάζετε καὶ εἰς ἄλλους. Ἔτσι θὰ εἶναι λαμπρότερον τὸ θέαμα καὶ περισσοτέρα ἡ σύναξις ὅταν σεῖς, μὲ ὅσα ἀκούετε, θὰ ἠμπορέσετε νὰ προσελκύσετε καὶ ἄλλους.

1. Ἰωάν. ε΄, 19.

Κατὰ τὴν προηγουμένην συνάντησιν μας ἔφερα πρὸς ἀνάπτυξιν τὴν εὐαγγελικὴν ρῆσιν ποὺ λέγει: «Ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται ἕως τώρα καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι»,[2] ἀποδεικνύων ἔτσι τὴν ἰσότητα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν γεννήτορα, τὴν ὁποίαν καὶ προηγουμένως συνεπέρανεν ὁ εὐαγγελιστὴς λέγων: D «Διὰ τοῦτο τὸν κατεδίωκαν περισσότερον, ὄχι μόνον διότι κατέλυσε τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ διότι ἔλεγεν ἰδικόν του πατέρα τὸν Θεόν, ποιῶν ἑαυτὸν ἴσον πρὸς αὐτὸν» καὶ ἔτσι ἐτελείωσα τὸν λόγον μου. Σήμερον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐλέγξω ὅσα ἀντιτείνουν οἱ αἱρετικοὶ εἰς αὐτά. Ἂν καὶ ἀγωνιζώμεθα εἰς φιλικὸν περιβάλλον, ὡστόσον χρειάζεται νὰ χρησιμοποιῶμεν 256 A τόσην ἀκριβολογίαν, ὥστε ὁ λόγος νὰ εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως καθαρὸς καὶ στερεός, ἀκόμη καὶ ἂν ἐκφωνηθῇ ἀνάμεσα εἰς ἐχθρούς. Ἰσχύει αὐτὸ ποὺ προηγουμένως εἶπον, ὅτι δὲν θέλω μόνον νὰ μὲ ἀκούετε, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπαιδεύετε ἄλλους. Διὰ τοῦτο ἐφρόντισα νὰ σᾶς ἐφοδιάσω μὲ πνευματικὰ ὅπλα, ὥστε νὰ μὴ φανῇ πουθενὰ ἕνα γυμνὸν μέλος σας, μήτε νὰ δεχθῆτε ἕνα καίριον τραῦμα. Ὁ λόγος μου ἔχει τὴν σημασίαν ὅπλου, ποὺ προστατεύει ὅλους μαζὶ τοὺς ἰδικούς μας καὶ πλήττει τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ δὲν πλήττει ἁπλῶς τὸν ἀντίπαλον διὰ νὰ τὸν ἐξοντώσῃ, ἀλλὰ διὰ ν' ἀναστήσῃ νεκρούς. Αὐτὸ εἶναι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μάχης καὶ στήνει τρόπαιον διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀντιπάλου. B Καὶ διὰ νὰ γίνῃ αὐτό, βοηθήσατε τὴν σκέψιν μου, ἀποβάλλοντες κάθε βιωτικὴν φροντίδα καὶ κεντρίσατε τὸν λογισμόν μου, χαρίζοντές μου ἄγρυπνον τὸ ὄμμα σας. Μήτε ὁ πλούσιος νὰ χαυνώνεται ἀπὸ ραθυμίαν, μήτε ὁ πτωχὸς νὰ πιέζεται ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς φτώχειας. Ἀποβάλατε ὅλην αὐτὴν τὴν ἀνωμαλίαν τῆς ζωῆς καὶ ὁ καθένας σας ἂς γίνῃ ἕνας προσεκτικὸς ἀκροατής, διότι ὅσα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν ἐδῶ δὲν εἶναι τὰ τυχόντα. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, σᾶς παραγγέλλω συνεχῶς αὐτά, ἐπειδὴ γνωρίζω τὸ βάθος εἰς τὸ ὁποῖον θὰ βαδίσωμεν. Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῇς ἀκούων βάθος. Ὅταν μᾶς χειραγωγῇ τὸ Πνεῦμα, δὲν εἶναι ζοφερὰ τὰ ὕδατα καὶ ἡ εὐκολία θὰ εἶναι πολλή, μόνον ὅταν βαδίσετε τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν ἐγὼ ὑποδεικνύω. Καὶ μὴ θορυβηθῆτε, οὔτε νὰ ταραχθῆτε. C Τὰ ὅσα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν σήμερον εἶναι δυνατὸν νὰ ταράξουν κατ' ἀρχὰς ἕνα ἀπρόσεκτον ἀκροατήριον καὶ νὰ τὸ ἐμβάλουν εἰς ἀπορίας, ἀλλὰ ὅταν ἴδῃ τὸ τέλος καὶ δεχθῇ τὴν προσήκουσαν λύσιν, θὰ ἀπολαύσῃ

2. Ἰωάν. 5, 17.

λευκὴν γαλήνην καὶ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὁδηγήσῃ πρὸς ἐλλιμενισμὸν τὴν ψυχήν του εἰς γαλήνιον λιμένα.

Διὰ νὰ γίνουν, λοιπόν, ὅλα αὐτά, μὴ θορυβηθῆτε, οὔτε νὰ ταραχθῆτε, ἀλλὰ ἀκολουθῆτε τὴν ὁδὸν μὲ πᾶσαν μακροθυμίαν καὶ καρτερίαν, τὴν ὁποίαν ὑποδεικνύει ἡ διδασκαλία τοῦ λόγου. Ποῖαι λοιπὸν εἶναι αἱ ἀντιρρήσεις ποὺ μᾶς προβάλλουν οἱ αἱρετικοί; Ὁ Υἱὸς δὲν ἠμπορεῖ τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ, λέγει ἡ Γραφή, ἐὰν δὲν ἴδῃ πρῶτον τὸν Πατέρα νὰ τὸ κάμῃ. Παρ' ὅλον ποὺ αὐτὰ τὰ λέγει ἡ Γραφὴ D διὰ ποῖον λόγον αὐτοὶ τὰ ἀντικρούουν; Δὲν τὰ λέγει ἔτσι ἡ Γραφή, λέγουν. Τί θέλουν νὰ εἰποῦν καὶ νὰ κάμουν μὲ αὐτό; Βλέπεις πῶς ἀνέτρεψε, λέγουν, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν ὑποψίαν αὐτὴν τῆς ἰσότητος; Ἐπειδή, λέγουν, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τὸ ὑπωπτεύοντο αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐξισώνεται μὲ τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο καὶ ἀντέτεινε λέγων: Δὲν ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Υἱός.

Μήπως ὅμως δὲν εἶπα ἀδίκως ὅτι σᾶς ταράττουν οἱ λόγοι καὶ ὅταν κάτι τέτοιον λέγεται ἐκ προοιμίου διὰ νὰ διαταράξῃ τὸ ἀκροατήριον; Περιμένετε ὅμως διὰ νὰ τοὺς ἴδῆτε νὰ ἐξοντώνωνται μὲ τὰ ἰδικά των ὅπλα. Δὲν εἶναι μάλιστα ὑποψία τῶν Ἰουδαίων τὸ λεγόμενον, E τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὴν προηγουμένην μας ὁμιλίαν τὸ ἀπεδείξαμεν μὲ πᾶσαν σαφήνειαν. Διὰ νὰ μὴ ἐπανερχώμεθα καὶ πάλιν θὰ παραπέμψωμεν ἐκεῖ τὸν ἀκροατὴν καὶ θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀνασκευάσωμεν αὐτὸ ποὺ ἀντιτείνουν τώρα, ἀποδεικνύοντες ὅτι χωρὶς νὰ ἀνατρέπῃ τὴν ὑποψίαν ἐκείνην τὰ λέγει ὅλα αὐτὰ καὶ μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν γνωρίζει καὶ βεβαιώνει τόσον τὴν κοινότητα πρὸς τὸν γεννήτορα, 257 A παρέχων ταυτοχρόνως εἰς ἡμᾶς ἀπόδειξιν πολλῆς γνησιότητος, συναφείας καὶ ὁμονοίας. Ἔτσι ἑρμηνεύω ἐγὼ τὸ ρηθὲν καὶ ἐπὶ πλέον θεωρῶ τὴν ρῆσιν αὐτὴν ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τοῦ ὁμοουσίου πρὸς αὐτόν. Μὴ ταράττεσθε λοιπὸν ἀπὸ τὰς γνώμας τῶν αἱρετικῶν. Οὔτε τὰ ξίφη τὰ ζωγραφισμένα εἰς τοὺς τοίχους, οὔτε τὰ δόρατα, οὔτε αἱ λόγχαι εἶναι δυνατὸν νὰ φοβίσουν ἕνα ὀξυδερκῆ ἐχθρόν. Ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι, σκιὰ εἶναι ἡ εἰκὼν καὶ ὄχι πραγματικὴ ἀλήθεια. B Τέτοιοι εἶναι οἱ λογισμοὶ τῶν αἱρετικῶν, τοὺς ὁποίους, προκειμένου νὰ τοὺς ξετινάξωμεν, ἂς κοιτάξωμεν ἀπὸ κοντὰ τὴν ρῆσιν αὐτήν, ἐπαναλαμβάνοντες αὐτὴν συνεχῶς καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐρωτήσωμεν πρῶτον πῶς θέλουν νὰ τὴν ἑρμηνεύσουν. Δὲν φθάνει βεβαίως ἡ ἀνάγνωσις. Ἐὰν ἔφθανε μόνον αὐτή, διὰ ποῖον λόγον τότε ὁ Φίλιππος ἔλεγε πρὸς τὸν εὐνοῦχον· «Καταλα-

βαίνεις τάχα αὐτὰ ποὺ διαβάζεις;».[3] Ἑπομένως, ἀναγιγνώσκων αὐτός, οὐδὲν ἀντελαμβάνετο τῶν γεγραμμένων καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε: «Σὲ παρακαλῶ, περὶ τίνος ὁμιλεῖ ὁ προφήτης; Διὰ τὸν ἑαυτόν του ἢ περὶ ἄλλου;».[4] Ἂν ἔφθανεν ἡ ἀνάγνωσις, πῶς οἱ Ἰουδαῖοι ἀναγιγνώσκοντες τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τὰ περὶ τῆς C γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ περὶ τῶν σημείων καὶ θαυμάτων, περὶ τοῦ τόπου, τοῦ καιροῦ, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως καὶ τῆς καθέδρας ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς καθόδου τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν ἀποστόλων καὶ τὴν ἐκβολὴν ἐκ τῆς συναγωγῆς καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς Ἐκκλησίας, οὐδέποτε ἐπίστευσαν μέχρι σήμερον; Δὲν φθάνει ἑπομένως ἡ ἀνάγνωσις ἂν δὲν συνεπικουρῇ καὶ ἡ γνῶσις. Ὅπως ὅταν κανεὶς τρέφεται καὶ δὲν χωνεύῃ δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ ζήσῃ, ἔτσι καὶ ἂν ἕνας διαβάζῃ καὶ δὲν καταλαβαίνῃ τίποτε ἀπὸ τὰ γραφόμενα, δὲν θὰ κατακτήσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ἑπομένως μὴ μοῦ ἀναφέρετε μόνον τὴν ῥῆσιν τὴν εὐαγγελικήν, ἀλλὰ καὶ ἑρμηνεύσατέ την μου. D Αὐτὸ τὸ ἀπαιτῶ ἀπὸ τοὺς αἱρετικοὺς προκειμένου, ὅταν καταλύσω τὰ σαθρὰ ἐπιχειρήματά των, νὰ καταθέσω τὸ θεμέλιον τῆς ἀληθείας. Ἔτσι κάμνουν καὶ οἱ οἰκοδόμοι, οἱ ὁποῖοι δὲν τοποθετοῦν ἀπ' εὐθείας τὸ θεμέλιον τῶν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ πρῶτα καταστρέφουν τὰ πεπαλαιωμένα θεμέλια, προκειμένου νὰ οἰκοδομήσουν μὲ ἀσφάλειαν. Ἂς τοὺς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς. Εἰπέ μας, λοιπόν, δὲν ἠμπορεῖ ὁ Υἱὸς νὰ κάμῃ τίποτε, καθόλου ἀπὸ ἰδικήν του πρωτοβουλίαν; Οὐδέποτε εἶπεν ὅτι ἀνθρώπους μὲν δύναται νὰ πλάσῃ, ἀγγέλους δὲ ὄχι. Οὔτε ἀγγέλους ἠμπορεῖ, οὔτε ἀρχαγγέλους. Εἶπε λοιπόν, οὐδέν. Μήπως ἡ φράσις εἶναι δηλωτικὴ ἀδυναμίας; Ἂν δὲν ἠμπορῇ, κατὰ τὴν E ἰδικήν σου ὑπόνοιαν, δὲν γίνεται οὔτε μὲ βίαν, οὔτε λόγῳ ἀνάγκης. Ἐὰν οὐδὲν πράττῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ μόνον ὅσα βλέπει νὰ πράττῃ ὁ Πατήρ, ἰδοὺ καὶ διδασκαλία ἐκ τῶν ὑστέρων, ὅτι τὰ πάντα εἶναι ξένα πρὸς τὴν ἀείζωον καὶ μὴ καταστρεφομένην οὐσίαν ἐκείνην, τὴν ἀνομολόγητον, ἄρρητον καὶ ἀκατάληπτον. Καὶ τί λέγω περὶ Χριστοῦ; Οὔτε δι' ἐμὲ τὸν μικρὸν καὶ εὐτελῆ, τὸν πλασμένον ἀπὸ χῶμα εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω κάτι ἀφ' ἑαυτοῦ, οὔτε περὶ σοῦ, οὔτε περὶ ἄλλου τινὸς ἀνθρώπου.

3. Πράξ. 8, 30.
4. Πράξ. 8, 34.

Ἂν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, ἡ γέεννα, ἡ κόλασις καὶ ἡ τιμωρία ἢ οἱ στέφανοι, τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ ἀγαθὰ εἶναι συμπτωματικά. 258 A Οὔτε τὰ κακὰ θὰ ὑποστῶμεν ἁμαρτάνοντες, οὔτε τὰ ἀγαθὰ θ' ἀπολαύσωμεν ἀγωνιζόμενοι, ἂν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ κάμωμεν κάτι ἀφ' ἑαυτῶν. Τὰ ἔπαθλα δὲν ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰς πράξεις, ἀλλὰ μὲ τὰς πεποιθήσεις. Κάτι τέτοιον λέγω. Ὅταν κάποιος πράττει αὐτοβούλως τὸ καλόν, τότε στεφανοῦται καὶ ἀνακηρύσσεται καὶ ὄχι ἁπλῶς ὅταν τὸ κάμῃ, ἀλλὰ μὲ πεποίθησιν καὶ ἐκλογήν. Καὶ διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀληθινὰ «ὑπάρχουν εὐνοῦχοι, λέγει ἡ Γραφή, οἱ ὁποῖοι εὐνουχίσθησαν παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπάρχουν εὐνοῦχοι ποὺ αὐτοευνουχίσθησαν διὰ νὰ κερδίσουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».[5] B Εὐνούχους ἐννοεῖ ἐδῶ ὄχι αὐτοὺς ποὺ ἔκοψαν τὰ γεννητικά των μόρια, ἀλλ' αὐτοὺς ποὺ ἀπέκοψαν τὸν πονηρὸν λογισμόν, τὸν γεμᾶτον ἀσέλγειαν, ὄχι μὲ σιδηρᾶν μάχαιραν, ἀλλὰ μὲ σκέψιν καὶ θεοσέβειαν, μεταχειρισθέντες πρὸς τοῦτο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Ἰδοὺ δύο περιπτώσεις εὐνούχων, αὐτοὶ ποὺ τοὺς ἔκοψαν οἱ ἄνθρωποι τὰ γεννητικὰ μόρια καὶ αὐτοὶ ποὺ μὲ τὴν εὐλάβειαν ἀπέκοψαν τὸν πονηρὸν λογισμόν. Ἂν καὶ διαφορετικὰ εὐνουχίσθησαν καὶ οἱ δύο ἀπέχουν ἀπὸ τὸ νὰ συνευρίσκωνται μὲ γυναῖκες. Συνέδεσε τὰς δύο περιπτώσεις ὄχι διότι πιστεύω, ὅτι ἔτσι εἶναι, ἀλλά, ἐπειδὴ ὁμοιάζει ἡ φύσις τοῦ προβλήματος καὶ τῶν δύο. Οὔτε ὁ εὐνοῦχος ἠμπορεῖ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ γυναῖκα, οὔτε ὁ μοναχὸς ποὺ αὐτοευνουχίσθη. C Ἡ πρᾶξις ὁμοιάζει, ἀλλὰ δὲν καταλήγει εἰς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα. Διὰ τοῦτο περὶ τῶν πρώτων μὲν λέγων ὅτι εὐνουχίσθησαν ἀπὸ ἀνθρώπους δὲν τοὺς ἀπονέμω ἔπαθλον διότι ἐκ φύσεως εἶναι τὸ ἐλάττωμα καὶ ὄχι ἀπὸ ἄσκησιν. Φέρων εἰς τὸ μέσον αὐτούς, τοὺς ἐστεφάνωσεν μὲ τὴν βασιλείαν, λέγων: Διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἂν καὶ οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δεύτερος συνευρίσκεται μετὰ γυναικός. Ὁ πρῶτος ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν κατάστασίν του, ἐνῷ ὁ δεύτερος τὸ κατώρθωσε μὲ τὴν θέλησίν του καὶ μόνος του τὸ προητοίμασε καὶ τὸ ἐπραγμάτωσεν. D Λοιπόν, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι μόνοι των ἠμποροῦν νὰ τὰ πράξουν αὐτὰ καὶ νὰ τὰ πραγματώσουν καὶ νὰ τὰ φιλοσοφήσουν καὶ νὰ τὰ εἰποῦν καὶ ἄπειρα ἄλλα νὰ κάμουν καὶ ὁ Δεσπότης τῶν ἀγγέλων δὲν θὰ ἠμπορέσῃ, οὔτε μέγα, οὔτε μικρὸν νὰ κάμῃ ἀφ' ἑαυτοῦ; Ποῖος θὰ ἀνεχθῇ τέτοιες ἀπόψεις; Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον ποὺ

5. Ματθ. 19, 12

λέγει: «Είς ένα μεγάλο σπίτι δέν ύπάρχουν μόνον χρυσά καί άργυρά σκεύη, άλλά καί ξύλινα καί όστράκινα, άλλα πολύτιμα καί άλλα εύτελή. Έάν τις καθαρίση τόν έαυτόν του άπό τά εύτελή, θά είναι πολύτιμον σκεύος ήγιασμένον άπό τόν Δεσπότην».

Βλέπεις καί τούτους νά διορθώνωνται άφ' έαυτών; Αύτό είναι: E «Έάν τις καθαρίση τόν έαυτόν του». Τί είναι τούτο τό ρητόν; Άν ό λόγος μου άπηυθύνετο πρός τούς ίδικούς μας, θά σάς έδιδα ήδη καί τήν λύσιν. Έπειδή όμως άπευθύνεται καί πρός έχθρούς καί άντιπάλους, είναι άναγκαίον νά καταρρίψω άκόμη τά έπιχειρήματά των. Άς φέρωμεν μπροστά μας καί πάλιν τό ρητόν, ώστε νά τό κάμωμεν πλέον σαφές. Ότι είναι δυνατόν είς ήμάς νά δρώμεν καί νά όμιλώμεν άφ' έαυτών, ό λόγος τό άπέδειξεν ίκανώς. Άν αύτό δέν ήτο γεγονός, δέν θά έλαμβάναμεν στέφανον όταν έπραγματώναμεν κατορθώματα. Έρωτώμεν καί πάλιν τόν αίρετικόν τί σημαίνει. 259 A «Έάν δέν ίδη τόν Πατέρα νά πράττη, δέν δύναται νά κάμη τίποτε άφ' έαυτού;». Μέ τό ρητόν, λέγω, καί όχι τήν έρμηνείαν του ή καλύτερα ούτε μέ τό ρητόν, άλλά μέ τήν διεστραμμένην έρμηνείαν του άπό τούς αίρετικούς άναγκαίως είσάγεται κάποια διπλή ύπόστασις. Πώς καί μέ ποίον τρόπον; «Έάν δέν ίδη τόν Πατέρα νά πράττη, λέγει, δέν ήμπορεί νά δράση». Άνάγκη λοιπόν πάσα, νά είναι άλλα τά έργα τού Πατρός καί άλλα τού Υίού, τά όποία ό δεύτερος έπραξε βλέπων τά τού Πατρός έργα. Έάν δέν τόν βλέπη νά πράττη, δέν δρά, λέγουν. Άλλά διά νά τά ίδη, πρέπει νά προϋπάρξουν τά έργα τού Πατρός. Λοιπόν, είπέ μου: B Ένα ήλιον βλέπομεν, δέν ήμπορείς νά μού δείξης δύο ώστε νά θεωρήσω τόν ένα τού Πατρός καί τόν άλλον τού Υίού. Καί μήπως έχομεν σελήνας δύο καί γήν καί θάλασσαν; Τό ίδιον δέν συμβαίνει καί μέ όλα τά άλλα; Δέν έχεις όμως τίποτε ν' άντιτείνης. Ένας είναι ό ήλιος. Πώς λοιπόν άν δέν βλέπη τόν Πατέρα νά πράττη, αύτός δέν δύναται νά πράξη; Ποίου έργου θέλεις τόν ήλιον; Τού Πατρός; Πού είναι λοιπόν ό ήλιος τού Υίού; Μήπως τόν θέλεις τού Υίού; Πού είναι λοιπόν ό ήλιος τού Πατρός, τόν όποίον ίδών ό Υίός, έπλασεν άλλον παρόμοιον; Πώς τότε θά σταθή έκείνο τό «Τά πάντα έγένοντο δι' αύτού καί χωρίς αύτόν ούδέν;».[6] Άν λοιπόν τά πάντα έγένοντο δι' αύτού, ποίος ό λόγος αύτής τής διαιρέσεως; Βλέπεις τούς συλλογισμούς; C Πώς

6. Ίωάν. 1, 3.

αύτοδιαψεύδονται οί αίρετικοί καί πώς αύτοαναιρείται τό ψεύδος; Ίδού, φέρων τήν έρμηνείαν των είς τό προσκήνιον, άπέδειξα ότι αύτοκαταλύεται.

Έγώ θά έρωτούσα εύχαρίστως καί τούτο: Ποίος άνέλαβε τήν άνθρωπίνην σάρκα καί έβλάστησεν είς παρθενικήν μήτραν; Ό Πατήρ ή ό Υίός, είπέ μου. Δέν είναι πασίγνωστον ότι ό μονογενής Υίός τού Θεού; Έτσι λέγει καί ό Παύλος: «Τούτο νά κατανοήσετε μέσα σας, όπως καί ό Ίησούς Χριστός, ό όποίος ύπάρχων έν μορφή Θεού, δέν έθεώρησεν άπαραίτητον νά είναι ίσος μέ τόν Θεόν, άλλά άνενέωσε τόν έαυτόν του λαβών μορφήν δούλου τού Θεού».[7] Καί «Έξαπέστειλεν ό Θεός τόν Υίόν αύτού τόν μονογενή, τόν γεννηθέντα ύπό γυναικός, τόν γεννηθέντα κατά τόν νόμον».[8] Καί κάθε Γραφή, είτε Παλαιά, είτε Καινή, D είναι γεμάτη άπό αύτάς τάς μαρτυρίας. Καί τά πράγματα βοούν ότι ό μονογενής έσαρκώθη, όχι ό Πατήρ. Λοιπόν, ποίον έκ τών δύο, ό Υίός έσαρκώθη άφού είδε τόν Πατέρα σαρκωθέντα, ή έσαρκώθη μή ίδών αύτόν; Δέν ήμπορεί βεβαίως νά κάμη τίποτε άφ' έαυτού, έάν δέν ίδη τόν Πατέρα νά τό κάμη. Πότε θά ίδω νά τό κάμη τούτο ό Πατήρ; Δέν ήμπορείς νά μού άπαντήσης. Καί μή νομίσης ότι αύτό πού έγινεν είναι μικρόν. Τό κεφάλαιον τής σωτηρίας μας είναι ή σάρκωσις τού μονογενούς, E ή συγκατάβασίς του. Πρίν νά γίνη άνθρωπος, ή κακία έτυράννει καί τά πάντα έσκέπαζε βαθυτάτη νύκτα καί παντού ύπήρχον βωμοί καί ναοί διά τά είδωλα καί κνίσαι καί καπνός θυσιών καί χείμαρροι αίμάτων, όχι μόνον άπό πρόβατα καί βόδια, άλλά καί άπό άνθρωποθυσίας. «Έθυσίαζαν είς τά δαιμόνια καί τούς υίούς καί τάς θυγατέρας των»[9] καί αύτά τά έκαμε καί ό λαός πού είχε προφήτας, ό μετέχων τού νόμου τού Μωϋσέως, 260 A ό άπολαύσας τήν έποπτείαν τού Θεού, αύτός πού έτράφη μέ τόσα θαύματα. Άν οί Ίουδαίοι λοιπόν ήσαν τέτοιοι, σκέψου τά ύπόλοιπα μέλη τής οίκουμένης πώς διεβίουν, βακχευόμενα ύπό τών δαιμόνων, τυραννούμενα ύπό τής κακίας, ύποκύπτοντα είς όλα τά πάθη, λατρεύοντα ξύλα, προσκυνούντα λίθους, όρη, βουνά, καί χαράδρας καί δένδρα καί λίμνας καί πηγάς καί ποταμούς. Τί χρειάζεται νά είπώ τά άλλα; Άπό τά κακά τής Ίουδαίας άντιλαμβάνομαι τήν ύπερβολήν τού κακού είς τούς

7. Φιλιπ. 2, 5 - 7.
8. Γαλ. 4, 4.
9. Ψαλμ. 105, 37.

ἄλλους τόπους. «Οἱ ἵπποι ἔγιναν θηλυμανεῖς καὶ ὁ καθένας ἐχρεμέτιζε διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ B πλησίον. Ὁ βοῦς ἐγνώρισε τὸν ἰδιοκτήτην του καὶ ὁ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου του. Ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ δὲν μὲ κατάλαβε».[10] «Σκυλιὰ βουβά, ποὺ δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑλακτοῦν. Ἔλαβες τὴν ὄψιν πόρνης καὶ ἔγινες ἀναίσχυντος πρὸς πάντας».[11] «Δὲν ὑπάρχει ὁ προσερχόμενος, δὲν ὑπάρχει ὁ ἀναζητῶν τὸν Θεόν, πάντες παρεξέκλιναν καὶ ἐξηχρειώθησαν».[12] Καὶ ἄλλος λέγει: «Μάτην ὁ ἀργυροκόπος κόπτει τὸν ἄργυρον, αἱ πονηρίαι των δὲν ἐτάκησαν».[13] Ἄλλος πάλιν λέγει: «Κατάρα καὶ ψεῦδος καὶ κλοπὴ καὶ φόνος καὶ μοιχεία εἶναι σκορπισμένα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τὰ αἵματα ἀναμιγνύονται μὲ τὰ αἵματα».[14] Ἄλλος πάλιν: «Ἂν ἀλλάξῃ ὁ Αἰθίοψ τὸ δέρμα του καὶ ἡ λεοπάρδαλις τὰ στολίδια της C τότε καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς θὰ ἠμπορέσῃ ν' ἀποκτήσῃ εὐθυκρισίαν, ἀφοῦ ἔμαθε τὸ κακόν».[15] Ἄλλος πάλιν: «Ἀλοίμονον, ψυχή, ποὺ τὴν ἔχασεν εὐλαβὴς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὸ κατορθώνει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δὲν ὑπάρχει. Ὅλοι δικάζουν αἱματηρῶς».[16] Καὶ ὁ Θεός: «Μισῶ καὶ ἀπεχθάνομαι τὰς ἑορτάς σας καὶ δὲν θέλω νὰ ὀσφρανθῶ θυσίας εἰς τὰς πανηγύρεις σας».[17] Ὁ Ἠλίας: «Κατέσκαψαν τὰ θυσιαστήριά σου, καὶ ἐφόνευσαν τοὺς προφήτας σου. Ὑπελείφθην μόνος ἐγὼ καὶ ζητοῦν τὴν ζωήν μου».[18] Πάλιν ὁ Θεός: «Ἐγκατέλειψα τὸν οἶκον μου, ἀφῆκα τὴν κληρονομίαν μου, ἔδωσα τὴν ἀγαπημένην ψυχήν μου εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν της».[19] D Ὁ Δαυῒδ ἐπίσης λέγει: «Ἐθυσίασαν τοὺς υἱούς των καὶ τὰς θυγατέρας των εἰς τοὺς δαίμονας καὶ ἔχυναν αἷμα ἀθῷον, αἷμα τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων των».[20]

Εἶδες τὴν τυραννίαν τῆς κακίας; Οἱ ἵπποι ἔγιναν κύνες, πλέον ἄλογοι καὶ ἀπὸ τοὺς ὄνους καὶ πλέον ἀναίσθητοι ἀπὸ τὰ βόδια καὶ τὰ ἔβαλαν καὶ μὲ τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν. Ἀλλὰ μετὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ Χριστοῦ τί λέγει ἡ Γρα-

10. Ἱερ. 5, 8.
11. Ἡσ. 1, 3.
12. Ἡσ. 56, 10.
13. Ἱερ. 3, 3
14. Ψαλμ. 13, 2 - 3
15. Ἱερ. 13, 23.
16. Μιχ. 7, 2.
17. Ἀμὼς 5, 21.
18. Βασιλ. 19, 10.
19. Ἱερ. 12, 7
20. Ψαλμ. 105, 37 - 38.

φή; «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».[21] Καὶ πρὸ τούτου ἔλεγεν ἡ Γραφή: «Πορεύου, ὀκνηρέ, πρὸς τὸν μύρμηκα».[22] Ἀργότερα ἠξιώθημεν καὶ υἱοθεσίας καὶ ἀπεγράφημεν εἰς τὸν οὐρανὸν E καὶ χορεύομεν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ ἐπικοινωνοῦμεν μαζί των μὲ τὴν μελῳδίαν καὶ καθιερώσαμεν ἅμιλλαν πρὸς τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις. Καὶ μετεκινήθησαν τὰ βουνὰ καὶ κατεσκάφησαν οἱ ναοὶ καὶ ὁ λίθος ἐφάνη λίθος καὶ τὸ ξύλον ξύλον, τὰ δένδρα δένδρα καὶ αἱ πηγαὶ πηγαί».[23] Ἐπειδὴ ὅμως ἔλαμψεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἔδειξε τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν πρὶν ἐπεκάλυπταν ἡ νὺξ τῆς πλάνης καὶ τὸ βαθὺ σκότος τῆς ἀγνοίας, τὸ ὁποῖον συνέχεε τὴν ὅρασιν ὅσων ἐξηπατῶντο. Ἀλλὰ ὅταν ἡ ἀκτὶς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης διεσκόρπισε τὴν πυκνὴν νεφέλην τῆς πλάνης, ἔλαμψε παντοῦ τὸ φῶς καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ἡ σταθερὰ μεσημβρία. 261 A Καὶ οἱ Πέρσαι ποὺ ἐνυμφεύοντο τὰς μητέρας των, τώρα ἀσκοῦν τὴν παρθενίαν. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀγνοοῦσαν τοὺς υἱούς των καὶ τοὺς ἔσφαζον, ἔγιναν ἀπὸ τὸν καθένα πιὸ ἥμεροι καὶ πιὸ πρᾶοι. Οἱ λύκοι προσεχώρησαν εἰς τὴν ἡμερότητα τῶν προβάτων καί, ἂν θέλῃς, καὶ οἱ χειρότεροι ἀπὸ τοὺς λύκους. Ὁ λύκος δὲν ἀγνοεῖ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἀναγνωρίζει τὸ νεογνόν του, ἐνῷ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν ἀγριώτεροι τῶν λύκων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν σάρκωσιν τοῦ μονογενοῦς καὶ τὴν θείαν οἰκονομίαν, ἄφησαν τὴν θηριωδίαν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν ἔμφυτον εὐγένειάν των, ἢ καλύτερα ἐπλησίασαν ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν τοὺς ἀγγέλους. B Καὶ πρὸ τούτου αἱ πόλεις ἦσαν γεμᾶται ἀσέβειαν, ἐνῷ σήμερον καὶ ἡ ἔρημος εἶναι θεοσεβὴς καὶ ὑπάρχουν καλύβαι μοναχῶν εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς χαράδρας, ποὺ μιμοῦνται τὴν πολιτείαν ἀγγέλων καὶ ἔχουν ἀποτάξει τὸν παρόντα κοσμικὸν βίον. Τί χρειάζεται νὰ τὰ εἴπωμεν μὲ λόγια ὅταν τὰ πράγματα βοοῦν καὶ τὰ ἀγαθὰ λάμπουν ἡλίου φαεινότερα, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μετὰ τὰς ὠδῖνας τῆς Παρθένου τὰς θαυμαστὰς ἐκείνας καὶ πνευματικάς, τὴν θείαν οἰκονομίαν καὶ τὴν σάρκωσιν, διεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην; Ὅμως ἕνα τόσον μέγα κατόρθωμα τὸ ἔκαμεν ἀφ' ἑαυτοῦ. Καὶ ὁ Παῦλος βροντοφωνάζει: «Αὐτὸς ποὺ ὑπάρχει ἐν μορφῇ Θεοῦ δὲν θεωρεῖ ὡς λείαν τὸ νὰ εἶναι ἴσος μὲ τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἀνανέωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀφοῦ ἔλαβε μορφὴν δούλου».[24] C

21. Ματθ. 6, 9.
22. Παροιμ. 6, 6.
23. Μαλ. 1, 2
24. Φιλιπ. 2, 6 - 7.

Ἀκούεις, αἱρετικέ, ἀνενέωσε τὸν ἑαυτόν του. Καὶ πάλιν λέγει ἀλλοῦ: «Καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ἠγάπησε καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτόν του ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, ὡς λιβανωτὸν εὐωδίας».[25] Ἐσταυρώθη ἐπίσης καὶ ἐσφάγη μὲ τὴν θέλησίν του καὶ δι' αὐτὸ ἔλεγεν: «Ἐξουσίαν ἔχω νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν μου καὶ ἐξουσίαν ἔχω νὰ τὴν ἀναλάβω καὶ πάλιν. Οὐδεὶς ἠμπορεῖ νὰ μοῦ τὴν πάρη. Ἐγὼ τὴν διαθέτω κατὰ τὴν θέλησίν μου».[26] Τί λέγεις ἐδῶ, αἱρετικέ, ποῖος διετύπωσε τὴν ρῆσιν τὴν εὐαγγελικὴν τὴν λέγουσαν «τίποτε δὲν δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Υἱός;». Νά ποῖος τὸ λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος ποὺ τὴν διαθέτω μὲ τὴν θέλησίν μου καὶ τὴν ἀναλαμβάνω καὶ πάλιν μὲ τὴν θέλησίν μου». Δὲν εἶναι ἀσήμαντη ἡ φρᾶσις, ἀλλὰ πάρα πολὺ βαρυσήμαντη. D Διὰ τὸν Πατέρα ἐλέχθη ὅτι ἔχει ἐξουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου. Βλέπεις λοιπὸν πῶς πιάσθηκες εἰς τὸ δίκτυ; Τί ἔχεις νὰ ἀντιτείνης εἰς αὐτὴν τὴν ρῆσιν; «Ἐγὼ διαθέτω τὴν ζωήν μου οἰκειοθελῶς καὶ οἰκειοθελῶς τὴν λαμβάνω ὀπίσω». Πῶς, λοιπόν, εἶπες ὅτι οὐδὲν ποιεῖ οἰκειοθελῶς; Ἀλλ' ὅπως εἶπα, ἂν ὁ λόγος μας ἀπευθύνεται πρὸς αἱρετικούς, τοὺς ἀφήνω εἰς τὴν ἀπορίαν των καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐδέσμευσα, ἐξέφυγα, λαμβάνων ἀρκετὴν νίκην καὶ λαμπρὸν τρόπαιον, παρέχων μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς ἀνοησίας των. E Ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θέλω ν' ἀποστομώσω μόνον τοὺς ἀντιπάλους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐκπαιδεύσω ὅσους εἶναι μαζί μας καὶ νὰ σωφρονήσω τὰ μέλη μας, δὲν θὰ κλείσω ἐδῶ τὸν λόγον μου, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ προχωρήσω παρακάτω καὶ νὰ ἀποδείξω καὶ πάλιν ἐν τῇ πράξει, ἐλέγχων τὴν ἀναίσχυντον ἀντιλογίαν των. Τί λέγουν, δηλαδή; «Ὁ Πατὴρ δὲν κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πάντας ὁ Υἱός».[27]

Ἐρωτῶ τώρα τὸν αἱρετικόν: ἂν ὁ Πατὴρ δὲν κρίνη κανένα, ἀλλὰ κρίνει ὁ Υἱός, πῶς κρίνει; 262 A Ἂν δὲν ἠμπορῇ νὰ κάμῃ τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν δὲν βλάπτῃ καθόλου τὸν Πατέρα ὅταν ὁ τελευταῖος πράττη καὶ αὐτὸς ὁ τελευταῖος δὲν κρίνει καὶ κρίνει τοὺς πάντας ὁ Υἱός, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ πράξῃ αὐτὸ ποὺ ἀγνοεῖ; Καὶ δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὸ ἀγνοήσῃς αὐτό, διότι δὲν εἶναι ἀσήμαντον, ἀλλὰ ἔχει μεγίστην σημασίαν. Προσπάθει νὰ καταλάβῃς πόσον μέγα εἶναι νὰ φέρῃς εἰς τὸ μέσον κατὰ

25. Ἐφεσ. 5, 2.
26. Ἰωάν. 10, 18.
27. Ἰωάν. 5, 22.

τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως τοὺς ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀδὰμ γεννηθέντας ποὺ δὲν ἠκολούθησαν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν εἰδωλολάτρας, Ἰουδαίους, αἱρετικοὺς καὶ νὰ φέρῃς εἰς τὸ φῶς ὅλα τὰ ἀπόκρυφά των, τὰς πράξεις των, τὰ λεγόμενά των, τοὺς δόλους, τὰς ἐπιβουλάς των, τὰ ἀπόκρυφα τῆς διανοίας των, ἐνῷ δὲν ὑπάρχουν οὔτε μαρτυρίαι, B οὔτε ἔλεγχοι, οὔτε τεκμήρια, οὔτε ἀποδείξεις, οὔτε κάτι ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἀλλὰ μόνον ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ τοὺς ἐλέγξῃ. Αὐτὸς μόνον κάμνει ἕνα τόσον μέγα κατόρθωμα, χωρὶς νὰ ἴδῃ πρότερον τὸν Πατέρα νὰ τὸ πράττῃ καὶ ἔτσι νὰ τὸν μιμηθῇ. Ὁ Πατὴρ δὲν κρίνει κανένα. Ἰδέ τον καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις νὰ ἐργάζεται διὰ τὰ πάντα ὑπευθύνως καὶ εἰς τὰ θαύματα καὶ εἰς τὰς νομοθεσίας καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, λέγουν, ἔμελλε νὰ δώσῃ τὴν καινὴν διαθήκην. «Ἠκούσατε ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶπον, οὐ φονεύσῃς. Ὅποιος φονεύσῃ θὰ εἶναι ἔνοχος C κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Καὶ ὅποιος εἴπῃ «μωρὲ» θὰ εἶναι ἔνοχος ἄξιος τῆς γεέννης τοῦ πυρός. Ἐγὼ σᾶς λέγω ὅτι ὅποιος ὀργίζεται κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του εἶναι ἔνοχος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ἠκούσατε ὅτι ἐλέχθη ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ σᾶς λέγω νὰ μὴ ἀντισταθῆτε εἰς τὸ πονηρὸν καὶ ἂν κανεὶς σὲ ραπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἄλλην».[28] Τί σημαίνει τοῦτο; Αὐτὸς ποὺ δὲν κάμνει τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ, διορθώνει ἐδῶ καὶ τὸν Πατέρα καὶ βελτιώνει τὴν νομοθεσίαν; Ὅταν λέγω διορθώνει, μὴ ὑποπτευθῇς τίποτε τὸ βλάσφημον, ὅτι δηλαδὴ ὁ Πατὴρ εἶναι πιὸ ἀδύνατος. Καὶ ἡ νομοθεσία εἶναι ἀνεπαρκής, D ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν εὐθύνεται ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτοὶ ποὺ ἀπεδέχθησαν τὸν νόμον. Ἀλλὰ καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι τοῦ μονογενοῦς καὶ ἡ Καινὴ τοῦ Πατρός. Πῶς λοιπόν, εἰπέ μου, δὲν κάμνει τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ ὅταν προσθέτῃ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην αὐτὸς ὁ ὁποῖος τοσαύτην ἐπιδεικνύει ἐξουσίαν; Τί ἀσθενέστερον, λοιπόν, ὑπάρχει τῶν αἱρετικῶν;

Οἱ Ἰουδαῖοι ἐξεπλήσσοντο διότι τοὺς ἐδίδασκεν αὐτὰ «ὡς ἔχων ἐξουσίαν καὶ ὄχι ὡς οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι».[29] Οἱ Ἰουδαῖοι τοῦ ἀναγνωρίζουν ἐξουσίαν καὶ ταυτοχρόνως λέγουν ὅτι οὐδὲν δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ. Καὶ δὲν εἶπον ὅτι δὲν εἶχεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ὅτι εἶχεν ἐξουσίαν. Ἡ ἐξουσία δὲν τοῦ ἐδόθη κατόπιν, ἀλλὰ ἐγεννήθη μετ' ἐξου-

28. Ματθ. 5, 21 - 22 καὶ 5, 38.
29. Ματθ. 7, 28.

σίας, χωρίς νά χρειάζεται οὐδεμίαν ἐνίσχυσιν. E Δι' ὃ καί ὅταν ἠρωτήθη περί βασιλείας ἔλεγεν «Ἐγώ ἐγεννήθην εἰς αὐτήν».[30] Τοῦ ἔφεραν τότε ἕνα παραλυτικόν καί, λέγει ἡ Γραφή, ἐπειδή ἐθεράπευσεν τά ἁμαρτήματά του: «Διά νά ἴδητε ὅτι καί ὁ Υἱός ἔχει ἐξουσίαν νά συγχωρῇ τάς ἁμαρτίας ἐπί τῆς γῆς, λέγει εἰς αὐτόν: Ἆρον τήν κλίνην σου καί ὕπαγε εἰς τόν οἶκον σου». Ὁ ὄχλος ἔλεγεν ὅτι ἐπειδή ἔχει ἐξουσίαν κάμνει τά πάντα, ἐνῷ αὐτός ὅτι ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσίαν νά συγχωρῇ τάς ἁμαρτίας ἐπί τῆς γῆς. 263 A «Ἐξουσίαν ἔχω νά θυσιάσω τήν ζωήν μου καί ἐξουσίαν ἔχω νά τήν ἀποσύρω».[31] Νομοθετεῖ μέ ἐξουσίαν, συγχωρεῖ τά ἁμαρτήματα μέ ἐξουσίαν, ἔχει ἐξουσίαν ζωῆς καί θανάτου. Πῶς λέγεις ὅτι οὐδέν ποιεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ; Ποῖον γεγονός εἶναι σαφέστερον ἀπό αὐτήν τήν νίκην;

Ἄν θέλετε λοιπόν, τώρα πού ἀπηλλάγημεν ἀπό τούς αἱρετικούς, ἄς δώσωμεν τέλος εἰς τόν λόγον μας, ἀφοῦ πρῶτα σᾶς διδάξω ὅτι τό «δέν ἠμπορεῖ», λεγόμενον εἰς περίπτωσιν Θεοῦ, εἶναι ἀπόδειξις ὄχι ἀσθενείας, ἀλλά δυνάμεως. Ἄν καί τό λεγόμενον εἶναι νεωτεριστικόν, ἐν τούτοις θά παράσχωμεν σαφῆ τήν ἀπόδειξιν. B Ἐάν εἴπω ὅτι ὁ Θεός δέν ἠμπορεῖ νά ἁμαρτήσῃ, δέν τόν κατηγορῶ δι' ἀδυναμίαν, ἀλλά ἀντιθέτως διακηρύττω τήν μεγάλην του δύναμιν. Ἐάν εἴπω ὅτι δέν ἠμπορεῖ νά ψευσθῇ ὁ Θεός, ἀποδεικνύω καί πάλιν τό ἴδιον. Ὅπως ἔλεγε καί ὁ Παῦλος: «Ἄν ὑπομένωμεν, θά συμβασιλεύσωμεν. Ἄν ἀπιστήσωμεν, ἐκεῖνος μένει πιστός. Δέν ἠμπορεῖ νά ἀρνηθῇ τόν ἑαυτόν του».[32] Βλέπεις ὅτι τό «δέν ἠμπορεῖ» εἶναι σημεῖον δυνάμεως; Καί τί λέγω, μόνον τοῦ Θεοῦ; Ἐξασκῶ τήν ρητορικήν μου καί ἐπί τῶν ὑλῶν τούτων τῶν αἰσθητῶν. Ἐάν εἴπω ὅτι ὁ ἀδάμας δέν ἠμπορεῖ νά διασπασθῇ, μέ τό «δέν ἠμπορεῖ» τί ὑποδηλώνω, ἀδυναμίαν του ἤ τεραστίαν δύναμίν του; C Ὅταν λοιπόν ἀκούσῃς ὅτι δέν ἠμπορεῖ νά ἁμαρτήσῃ ὁ Θεός καί ὅτι δέν ἠμπορεῖ νά ψευσθῇ, οὔτε δύναται νά ἀρνηθῇ τόν ἑαυτόν του, μή νομίσῃς ὅτι μαρτυρεῖς ἀδυναμίαν μέ τό «δέν ἠμπορεῖ», ἀλλά πολύ μεγάλην δύναμιν. Διότι ἡ οὐσία του εἶναι ἀνεπίδεκτος πάσης πονηρίας, ἀπροσπέλαστος, καθαρή, ἀνωτέρα. Ἀφοῦ τοῦτο διευκρινίσθη, ἄς ὁδηγήσωμεν τήν ἐξάσκησιν τῆς ρητορικῆς μας εἰς τό προκείμενον. Δέν ἠμπορεῖ ὁ Υἱός νά κάμῃ τίποτε ἀφ' ἑαυτοῦ. Τί σημαίνει λοιπόν τό «ἀφ' ἑαυτοῦ;». Ἄν τό μάθετε αὐτό μέ ἀκρίβειαν, τότε θά καταλάβετε τήν μεγάλην συγγένειάν του D πρός τόν γεννήτορα, τό ἀπαράλλακτον τῆς οὐσίας, τό ὅτι εἶναι ἀπό τήν ἰδίαν οὐσίαν ἀπό τήν ὁποίαν εἶναι καί ὁ Πατήρ. Τί σημαίνει λοιπόν τό «δέν ἠμπορεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ;». Τό ὅτι κάμνει κάτι παρόμοιον πρός τόν Πατέρα καί δέν ἠμπορεῖ νά κάμῃ κάτι ξένον καί ξεχωριστόν ἀπό τόν Πατέρα, κάτι τό ἀλλοτριωμένον, οὐδέ ἄλλο τι ἀπό ὅ,τι κάμνει ὁ Πατήρ. Αὐτά πού κάμνει ἐκεῖνος τά ἴδια κάμνει καί ὁ Υἱός. Λοιπόν, τό «ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν ἠμπορεῖ νά κάμῃ» δέν εἶναι ἀναίρεσις τῆς ἐλευθερίας του, οὔτε ἀφανισμός τῆς ἐξουσίας του, ἀλλά ἀπόδειξις ὁμονοίας καί μαρτυρία συμφωνίας καί ἀκριβοῦς προσεγγίσεως καί σημεῖον ὅτι ὁμοιάζουν ἀπαραλλάκτως. E Ἐπειδή κατέλυσε τό Σάββατον, ἐνεκάλουν τόν Ἰησοῦν ἐπί παρανομίᾳ λέγοντες: Ἄλλα διέταξεν ὁ Θεός καί ἄλλα κάμνεις ἐσύ. Καί αὐτός, ἀποστομώνων τήν ἀναισχυντίαν των, λέγει: «Δέν ἔκαμα τίποτε ἄλλο ἀπό αὐτό πού ἔκαμε καί ὁ Πατήρ καί δέν εἶμαι οὔτε ἀντίθετός του, οὔτε πολέμιος». Καί ἄν δέν εἶπεν ἔτσι ἀκριβῶς, διετύπωσε δέ τόν λόγον του ἀνθρωπινώτερον καί πιό χονδροειδῆ, ἔχε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι ὡμίλει πρός Ἰουδαίους, πού τόν ἐθεώρουν ἀντίθετον. Διά τοῦτο καί τό διετύπωσε ταχέως, διά νά μή ὑποπτευθῇ οὐδείς οὐδέν τοιοῦτον πρᾶγμα. «Τά ἔργα πού ἐκεῖνος κάμνει, τά ἴδια ἀκριβῶς κάμνει καί ὁ Υἱός».[33] 264 A Ἄν δέ οὐδέν κάμνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, πῶς κάμνει τό ἴδιον; Δέν εἶναι μέγα τό νά θαυματουργήσῃ. Τό ἴδιον ἔκαμαν καί οἱ ἀπόστολοι, νεκρούς ἤγειρον, λεπρούς ἐκαθάριζαν, ἀλλά ὄχι ὁ μ ο ί ω ς ὡς ὁ Υἱός. Πῶς τότε τά ἔκαμναν ἐκεῖνοι; «Τί θαυμάζετε καί διατί ἀτενίζετε εἰς ἡμᾶς ὡσάν μέ ἰδικήν μας δύναμιν ἤ λόγῳ τῆς εὐσεβείας μας νά ἔχωμεν κατορθώσει τό νά περιπατῇ οὗτος».[34] Μέ ποῖον τρόπον ὁ Ἰησοῦς θαυματουργεῖ; Καί διά νά πεισθῆτε ὅτι «ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσίαν νά συγχωρῇ τάς ἁμαρτίας ἐπί τῆς γῆς καί νά ἀνιστᾷ ἐπίσης τούς νεκρούς»,[35] «ὅπως ὁ Πατήρ ἐγείρει τούς νεκρούς καί τούς δίδει ζωήν, ἔτσι καί ὁ Υἱός δίδει ζωήν εἰς ὅσους θέλει».[36] Ἄν καί θά ἦτο ἀρκετόν τό «ἔτσι», ἀλλά ἐπιθυμῶν ἐξ ὑπαρχῆς νά ἀναστείλῃ τήν ἀναισχυντίαν αὐτῶν πού ἐπιθυμοῦν νά φιλονεικοῦν, πρόσθεσε καί τό «θέ-

30. Ἰωάν. 18, 37.
31. Ἰωάν. 10, 18.
32. Β' Τιμ. 2, 12 - 13.

33. Ἰωάν. 5, 19.
34. Πράξ. 3, 12.
35. Μάρκ. 2, 10.
36. Λουκ. 5, 24 Ἰωάν. 5, 21.

λει», B πού φανερώνει όλην την ἐξουσίαν του. Διὰ τοῦτο λέγει τὸ χωρίον «Τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος πράττει, ὅλα ἐγίνοντο δι' αὐτοῦ καὶ χωρὶς αὐτὸν οὐδέν».[37] Βλέπεις πῶς συγκεντρώνει τὸν λόγον εἰς μίαν ἀκριβῆ ἑνότητα, συνάφειαν καὶ ἐγγύτητα, ὄχι μὲ πλατυασμούς, ἀλλὰ «αὐτὰ» καὶ «ὁμοίως» λέγων ὡς Πατήρ; Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ λόγου δίδει τὸ σχῆμα καὶ μὲ πολλὴν ἀσφάλειαν χρησιμοποιεῖ τὸ ρητόν. Δὲν εἶπεν ἐὰν κάτι δὲν διδάσκεται ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ μὴ τὸ προσεγγίσῃ ὡς μαθητεύων, οὔτε εἶπεν ἂν δὲν προστάξῃ κάτι, διὰ νὰ μὴ τὸν θεωρήσῃς ὡς δοῦλον, ἀλλὰ εἶπεν «ἂν δὲν βλέπῃ κάτι πού νὰ τὸ κάμνῃ ὁ Πατήρ». Καὶ τοῦτο εἶναι πολὺ κοντινὸν πρὸς τὸν Πατέρα, ἔτσι ὅπως ἔχει εἰπωθῇ. Ἐὰν ἠμπορῇ νὰ βλέπῃ ἐργαζόμενον τὸν Πατέρα καὶ γνωρίσῃ πῶς ἐργάζεται, τότε εἶναι ἀπὸ τὴν ἰδίαν μὲ αὐτὸν οὐσίαν. Πολλάκις καὶ ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ γνωρίσῃ μὲ ἀκρίβειαν τὴν οὐσίαν, οὔτε νὰ τὴν γνωρίσῃ σαφῶς, ἐὰν δὲν ἀνήκῃ εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν. Ἄγγελον, ὁ ὁποῖος παρίσταται μὲ γυμνὴν τὴν οὐσίαν του, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἴδῃ ἄνθρωπος ἀκόμη καὶ ὁ λίαν ἐνάρετος Δανιήλ. Διὰ τοῦτο ἔθεσεν ὡς ἐξαίρετον γνώρισμα τῆς φύσεώς του τοῦτο: «Τὸν Θεὸν οὐδεὶς ποτὲ εἶδε. D Ὁ μονογενὴς Υἱὸς πού εὑρίσκεται εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Πατρός, αὐτὸς μόνον τὸν εἶδεν».[38] Καὶ ἀλλοῦ: «Οὐδέποτε εἶδε τὶς τὸν Πατέρα, ἐκτὸς ἂν ἀνῆκεν εἰς τὸν ἴδιον τὸν Θεόν. Αὐτὸς μόνον εἶδε τὸν Πατέρα».[39] Ἂν καὶ πολλοὶ ἄλλοι τὸν εἶδον, ὅπως οἱ προφῆται, οἱ πατριάρχαι, οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄγγελοι, ἀλλὰ ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς λεπτομεροῦς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἂς μὴ τὸ λέγωμεν λοιπὸν αὐτό, ὅτι βλέπων τὸν Πατέρα πράττει ὁ Υἱός. Τότε τὸ «τὰ πάντα ἐγένοντο δι' αὐτοῦ, καὶ χωρὶς αὐτὸν οὐδέν»[40] πῶς θὰ εὐσταθήσῃ; Ὅπως ἐπίσης καὶ τὸ «τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα αὐτὸς πράττει πῶς τὰ πράττει ἀφοῦ πρῶτα ἴδῃ τὸν Πατέρα νὰ τὰ πράττῃ;».[41] E Εἶναι ἀνάγκη σύμφωνα μὲ τὸ λεχθὲν ὑπὸ σοῦ, ὅταν βλέπῃ καὶ τὸν Πατέρα νὰ κάμῃ κάτι ἄλλο, νὰ τὸ κάμῃ καὶ αὐτὸς καθ' ὅμοιον τρόπον, πρᾶγμα πού εἶναι δεῖγμα μεγάλης παραφροσύνης καὶ ἠλιθιότητος.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ μακρύνωμεν τὸν λόγον ἐλέγχοντες

37. Ἰωάν. 1, 3.
38. Ἰωάν. 1, 18.
39. Ἰωάν. 6, 46.
40. Ἰωάν. 1, 3.
41. Ἰωάν. 5, 19.

τὰ ἀδύνατα καὶ ἄτοπα αὐτὰ σημεῖα, θὰ ἐρωτήσωμεν μόνον τοῦτο: ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀπηυθύνετο πρὸς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον τὸν Ἰησοῦν ἀντίθεον καὶ ἐχθρὸν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου καὶ ἔβγαζον τὸ συμπέρασμά των ἐκ τῶν γεγονότων 263 A δι' αὐτὸ καὶ ἐκεῖνος ἔδωσε ἀνθρωπινώτερον σχῆμα εἰς τὸν λόγον του καὶ πλέον χονδροειδές, ἀφήνων εἰς τὸν συνετὸν ἀκροατὴν νὰ καταλάβῃ τὴν θεοπρεπῆ του ἔννοιαν καὶ διορθώνων αὐτοὺς πού δυσκόλως ἠννόουν. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπε: «Τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα κάμνει ἐκεῖνος, τὰ ἴδια κάμνει καὶ ὁ Υἱός».[42] Δὲν περιμένει νὰ ἴδῃ ἐργαζόμενον τὸν Πατέρα διὰ νὰ πράξῃ ἐν συνεχείᾳ, οὔτε χρειάζεται μαθητείαν, ἀλλὰ βλέπει τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρός, τὴν ὁποίαν γνωρίζει καλῶς. «Ὅπως μὲ γνωρίζει ὁ Πατήρ, λέγει, καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα». Τὰ πάντα πράττει καὶ πραγματώνει κατ' ἐξουσιοδότησιν, τὴν ὁποίαν διαθέτει, μὲ σύνεσιν καὶ σοφίαν B πού τοῦ ἔχει παραχωρηθῆ, καὶ δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ μανθάνῃ οὔτε νὰ βλέπῃ. Πῶς εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι ἡ μορφή του εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ γεννήτορός του καὶ ὅτι κάμνει τὰ πάντα παρομοίως μὲ ἐκεῖνον καὶ μὲ τὴν αὐτὴν δύναμιν; Ὁμιλῶν περὶ δυνάμεως συνεπέρανε τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν».[43] Λοιπόν, γνωρίζοντες πάντα ταῦτα, ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν ὅσα ἐλέχθησαν, ἂς περιφρονήσωμεν τὰς ὁμάδας τῶν αἱρετικῶν καὶ ἂς βαδίζωμεν συνεχῶς ἐπὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ἂς ἐπιδείξωμεν βίον ἀκριβῆ καὶ πολιτείαν σύμφωνον μὲ τὰ δόγματα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ C μέλλοντα ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον, μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκουν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

42. Ἰωάν. 10, 15.
43. Ἰωάν. 10, 30.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ. «ΑΥΤΟ ΔΕ ΑΣ ΓΝΩΡΙΖΕΤΕ, ΟΤΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΘΑ ΥΠΑΡΞΟΥΝ ΔΥΣΚΟΛΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ».[1]

A Ἀσθενὴς εἶμαι καὶ πτωχὸς καὶ ἄπειρος ἀπὸ διδακτικοὺς λόγους. Ἀλλὰ ὅταν ἰδῶ τὴν σύναξίν σας ξεχνῶ τὴν ἀσθένειαν, ἀγνοῶ τὴν φτώχειαν, δὲν γνωρίζω τὴν ἀπειρίαν. Τέτοια εἶναι ἡ τυραννία τῆς ἀγάπης σας. Δι' αὐτό, προθυμότερον καὶ ἀπὸ τοὺς πλουσίους, σᾶς παραθέτω τὸ τραπέζι τῆς φτώχειας μου. Διὰ τοῦτο αἴτιοι εἶσθε σεῖς καὶ ἡ μεγαλοψυχία σας, ποὺ μὲ τὴν προθυμίαν σας νὰ ἀκροᾶσθε, δίδετε θάρρος σὲ ὅσους ἔχουν χαμένον τὸ ἠθικόν των, **B** ἀφοσιώνεσθε εἰς τὸ ἀκρόαμα καὶ κρέμεσθε ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ ὁμιλητοῦ. Ἔτσι καὶ τὰ νεογνὰ τῶν χελιδόνων, ὅταν ἰδοῦν νὰ πετᾷ κοντά των ἡ μητέρα, σκύβουν ἔξω ἀπὸ τὴν φωλεάν των καὶ κρεμοῦν τὸν λαιμόν των, διὰ νὰ δεχθοῦν ἀπὸ ἐκείνην τὴν τροφήν. Καὶ σεῖς, κοιτάζοντας μὲ πολλὴν προθυμίαν τὸν ὁμιλητήν, **279 A** δέχεσθε τὴν ὁμιλίαν ποὺ σᾶς μεταφέρει διὰ τῆς γλώσσης του, καὶ πρὶν αἱ λέξεις ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ στόμα μου, τὸ μυαλό σας τὰς ἁρπάζει. Ποῖος λοιπὸν δὲν θὰ μᾶς θεωρήσῃ εὐτυχεῖς, καὶ σᾶς καὶ ἐμέ, ἀφοῦ δὲν ὁμιλῶμεν «σὲ ὦτα μὴ ἀκουόντων;».[2] Κοινὸς ὁ κόπος, κοινὸς καὶ ὁ στέφανος, κοινὸν τὸ κέρδος, κοινὸς καὶ ὁ μισθός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐμακάρισε τοὺς μαθητὰς λέγων: «Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί σας διότι βλέπουν καὶ τὰ ὦτα σας διότι ἀκούουν».[3] Ἀφήσατέ με τὰ λόγια αὐτὰ νὰ τὰ εἰπῶ καὶ πρὸς σᾶς, ἀφοῦ ἐπιδεικνύετε τὴν ἰδίαν προθυμίαν. Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί σας διότι βλέπουν **B** καὶ τὰ ὦτα σας διότι ἀκούουν. Τὸ ὅτι ὅμως ἀκούουν τὰ ὦτα σας εἶναι φανερόν. Θὰ προσπαθήσω ὅμως ν' ἀποδείξω ὅτι καὶ οἱ ὀφθαλμοί σας βλέπουν, ὅπως ἔβλεπον τότε οἱ μαθηταί, διὰ νὰ μὴ ἀνήκῃ ἐξ ἡμισείας ὁ μακαρισμός, ἀλλὰ ὁλόκληρος εἰς σᾶς. Τί ἔβλεπον τότε οἱ μαθηταί; Νεκροὺς νὰ ἀνίστανται, τυφλοὺς νὰ ἀναβλέπουν, λεπροὺς νὰ καθαρίζωνται,

1. Β' Τιμ. 3, 1.
2. Σοφ. Σειρ. 25, 12.
3. Ματθ. 13, 16.

δαίμονας νὰ ἐκδιώκωνται, χωλοὺς νὰ βαδίζουν, καὶ κάθε διαμαρτίαν τῆς φύσεως νὰ ἐπανορθοῦται. Αὐτὰ βλέπετε καὶ σεῖς τώρα, ἂν καὶ ὄχι μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς πίστεως. **C** Αὐτὰ εἶναι τὰ ὁρώμενα ὑπὸ τῆς πίστεως: βλέπει ὅσα δὲν φαίνονται καὶ κατανοεῖ καὶ ὅσα οὐδέποτε συνέβησαν. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν ὅτι πίστις σημαίνει τὸ νὰ βλέπῃ καὶ νὰ ἐλέγχῃ κανεὶς τὸ ἀόρατον; Ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Πίστις εἶναι τὸ νὰ πραγματώνωνται ὅσα ἐλπίζομεν καὶ νὰ ἐλέγχωμεν τὰ ἀόρατα».[4] Καὶ τὸ θαυμαστὸν εἶναι ὅτι τὰ μάτια τῆς σαρκὸς βλέπουν τὰ ὁρατὰ καὶ δὲν βλέπουν τὰ ἀόρατα, ἐνῷ τὰ μάτια τῆς πίστεως ἀντιθέτως, ὅλα τὰ ὁρατὰ δὲν τὰ βλέπουν, ἐνῷ βλέπουν τὰ ἀόρατα. Καὶ ὅτι δὲν βλέπουν τὰ βλεπόμενα καὶ βλέπουν τὰ ἀόρατα, τὸ ἐφανέρωσεν ὁ Παῦλος λέγων τὰ ἑξῆς: **D** «Ἡ στιγμιαία ἐλαφρότης τῆς θλίψεως ἀπὸ ὑπερβολῆς εἰς ὑπερβολὴν μᾶς ἐπιφυλάσσει αἰώνιον βάρος δόξης, ἐπειδὴ δὲν παρατηροῦμεν τὰ ὁρατά, ἀλλὰ τὰ ἀόρατα».[5] Ἀλλὰ πῶς θὰ ἴδῃ κανεὶς τὰ ἀόρατα; Πῶς ἀλλιῶς παρὰ μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως; Ἔτσι καὶ ἀλλοῦ λέγει: «Μὲ τὴν πίστιν νοοῦμεν πῶς οἱ αἰῶνες κατηρτίσθησαν».[6] Πῶς; Δὲν τὸ γνωρίζομεν. Λέγουν ὅτι ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ βλεπόμενα δὲν ἔχουν ἀντιστοιχίαν μὲ τὰ φαινόμενα. Θέλετε νὰ φέρω καὶ ἄλλην μαρτυρίαν ὅτι τὰ μάτια τῆς πίστεως βλέπουν τὰ ἀόρατα; Γράφων κάποτε ὁ Παῦλος πρὸς Γαλάτας ἔλεγε: «Ποὺ ὀφθαλμοφανῶς **E** ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσταυρωμένος εἰς σᾶς».[7]

Τί λέγεις, μακάριε Παῦλε; Τὸν εἶδον οἱ Γαλάται νὰ σταυρώνεται εἰς τὴν Γαλατίαν; Δὲν παραδεχόμεθα ὅλοι ὅτι εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἐν μέσῃ Ἰουδαίᾳ ἔλαβον χώραν τὰ πάθη; Πῶς λοιπὸν τὸν εἶδον νὰ σταυρώνεται οἱ Γαλάται; Μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως καὶ ὄχι τῆς σαρκός. Εἶδες πῶς τὰ μάτια τῆς πίστεως βλέπουν τὰ ἀόρατα; Ἀπὸ τόσην ἀπόστασιν καὶ μετὰ τόσον χρόνον εἶδον τὸν Χριστὸν νὰ σταυρώνεται. Ἔτσι καὶ σεῖς βλέπετε τοὺς νεκροὺς ν' ἀνίστανται. Ἔτσι σήμερον εἴδατε τὸν λεπρὸν νὰ καθαρίζεται, ἔτσι εἴδατε τὸν παραλυτικὸν νὰ σηκώνεται, περισσότερον καλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς παρόντας Ἰουδαίους. **280 A** Διότι ἐκεῖνοι, ἂν καὶ παρόντες, δὲν παρεδέχθησαν τὸ θαῦ-

4. Ἑβρ. 11, 1.
5. Β' Κορινθ. 4, 17.
6. Ἑβρ. 11, 3.
7. Γαλ. 3, 1.

μα, ἐνῷ σεῖς ἀπόντες παρεδέχθητε τὴν πίστιν. Ὥστε δικαίως σᾶς εἶπα ὅτι «μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί σας ἀφοῦ βλέπουν».

Ἂν καὶ ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς θέλεις νὰ μάθης ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πίστεως βλέπουν τὰ ἀόρατα καὶ περιφρονοῦν τὰ βλεπόμενα, ἄλλωστε δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ ἰδῇ κανεὶς τὰ μὴ βλεπόμενα ἂν δὲν καταφρονήση τὰ ἄλλα, ἄκουσε τὸν Παῦλον ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος εἶδε μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως νὰ γεννᾶται ὁ υἱός του ὁ Ἰσαὰκ καὶ ἔτσι ἀπεδέχθη τὴν ἐπαγγελίαν. Τί λέγει ἡ Γραφή; «Μὴ ἀσθενήσας κατὰ τὴν πίστιν B δὲν ἠσθάνθη τὸ σῶμα του νεκρωμένον».[8] Μεγάλη ἡ δύναμις τῆς πίστεως. Ὅσον εἶναι οἱ λογισμοὶ τῶν ἀνθρώπων δειλοὶ καὶ ἀδύνατοι, τόσον ἡ πίστις εἶναι ἰσχυρὰ καὶ δυνατή. Δὲν ἠσθάνθη νεκρωμένον τὸ σῶμα του. Εἶδες πῶς ἐγκατέλειψε τὰ ὁρατά, πῶς δὲν ἀπέβλεψεν εἰς τὸ γῆρας, παρ' ὅλον ποὺ εὑρίσκετο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του; Ἀλλὰ ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια τῆς πίστεως καὶ ὄχι τοῦ σώματος. Δι' αὐτὸ δὲν εἶδε τὸ γῆρας, οὔτε τὴν νέκρωσιν τῆς Σάρρας, δὲν κατενόησε «τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας τῆς Σάρρας».[9] Ἐδῶ ὑπαινίσσεται εἰς ἡμᾶς τὴν στείρωσιν, διότι ἡ ἀδυναμία ἦτο διπλῆ καὶ λόγῳ ἡλικίας καὶ λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῆς φύσεως. C Δὲν ἦτο μόνον τὸ σῶμα ἄχρηστον λόγῳ ἡλικίας προκειμένου νὰ τεκνοποιήση, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μήτρα εἶχε νεκρωθῆ καὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως πρὶν ἀκόμη ἐπέλθη τὸ γῆρας ἦτο ἄχρηστον λόγῳ στειρώσεως. Εἶδες πόσα ἐμπόδια; Τὸ γῆρας τοῦ ἀνδρός, τὸ γῆρας τῆς γυναικός, ἡ στείρωσις χειροτέρα τοῦ γήρατος, αὐτὸ δὰ καὶ ἂν ἦτο κώλυμα παιδογονίας. Ἀλλ' ὅμως ὅλα αὐτὰ τὰ παρεῖδε καὶ σήκωσε τὰ μάτια τῆς πίστεως εἰς τὸν οὐρανόν, ἔχων ὡς μεγίστην ἀπόδειξιν τῶν ὑπεσχημένων τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχεθέντος. Διὰ τοῦτο «Εἰς τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ δὲν ἐδίστασεν ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, D ἀλλὰ ἐνεδυναμώθη μὲ τὴν πίστιν του». Ἡ πίστις εἶναι ἕνα δυνατὸ ραβδὶ καὶ ἕνα ἀσφαλὲς λιμάνι, ποὺ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν λογισμῶν καὶ ἀναπαύει τὴν ψυχήν μας ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ. Μακάρια εἶναι τὰ μάτια σας, ἀφοῦ βλέπουν.

Εἶναι ἀνάγκη πάντως νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἰδίαν φράσιν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἔβλεπον τὰ τότε γινόμενα, ἀλλὰ μὴ μακαρίζῃς αὐτὴν τὴν ἐξωτερικὴν ὅρασιν. Δὲν εἶναι αὐτὴ

8. Ρωμ. 4, 15.
9. Ρωμ. 4, 19.

ποὺ βλέπει τὰ θαύματα, ἀλλὰ ἡ ἐσωτερική. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶδον τυφλὸν καὶ ἔλεγον: «Αὐτὸς εἶναι, δὲν εἶναι αὐτός; Ἂς φωνάξωμεν τοὺς γονεῖς του».[10] Ἀκούεις ἀμφιβολίας. Βλέπεις ὅτι δὲν φθάνει ἡ ὅρασις τοῦ σώματος διὰ νὰ ἴδωμεν τὸ θαῦμα; Οἱ παρόντες θεαταὶ ἔλεγον: E «Αὐτὸς εἶναι, δὲν εἶναι αὐτός», ἐνῷ ἡμεῖς οἱ μὴ παρόντες δὲν λέγομεν: «Αὐτὸς νὰ εἶναι ἢ ὄχι», ἀλλὰ λέγομεν: «Αὐτὸς εἶναι». Ἔμαθες λοιπὸν ὅτι δὲν βλάπτει καθόλου ἡ ἀπουσία ὅταν ὑπάρχουν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πίστεως καὶ ὅτι σὲ τίποτε δὲν ὠφελεῖ ἡ παρουσία ὅταν δὲν ὑπάρχουν τὰ μάτια τῆς πίστεως; Σὲ τί ὠφέλησε τοὺς Ἰουδαίους τὸ νὰ ἴδουν; Σὲ τίποτε. Ἡμεῖς εἴδομεν καθαρώτερα ἀπὸ αὐτούς.

Ἐπειδὴ τὰ μάτια μας βλέπουν τὸ ἀντικείμενον καὶ τὰ αὐτιά μας ἀκούουν τοὺς ἤχους, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐμακάρισεν, ἔλα τώρα νὰ παραθέσωμεν τὰ μαργαριτάρια τῶν Γραφῶν. 281 A Ὅπως ὁ Χριστὸς δὲν ἐπέλυσε τὰ ζητήματα τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐπέτεινε τὴν ἀσάφειαν, ἐπειδὴ δὲν ἐπρόσεχαν, ἔτσι καὶ διὰ σᾶς, ἐπειδὴ προσέχετε, εἶναι ἀνάγκη νὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὰ κεκρυμμένα. Προσῆλθον οἱ μαθηταὶ καὶ ἐθαύμαζαν λέγοντες: «Διατί ὁμιλεῖς εἰς αὐτοὺς μὲ παραβολάς;».[11] Καὶ ἐκεῖνος εἶπε: «Ἐπειδὴ παρ' ὅλον ποὺ ἔχουν μάτια δὲν βλέπουν». Λοιπόν, ἐπειδὴ ἐσεῖς εἴδατε χωρὶς νὰ ἴδῆτε, εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ σᾶς ὁμιλήσω ἐν παραβολαῖς. Καὶ ἐπειδὴ ἔχουν αὐτιὰ καὶ δὲν ἀκούουν καὶ σεῖς μὴ ἀκούσαντες ἠκούσατε τώρα ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅ,τι τότε ἠκούσατε, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ μὴ σᾶς στερήσω τὸ τραπέζι αὐτό. B Καὶ ὁ Χριστὸς ἐμακάρισεν αὐτοὺς ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ ὅσον ἐκείνους: «Εἶδες, λέγει, καὶ ἐπίστευσες. Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες».[12] Μὴ γίνεσθε, λοιπόν, ὀκνηροὶ ἔναντι τῆς ἀρετῆς, διότι δὲν ἐγεννήθητε κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, ἀλλὰ ζῆτε εἰς τὴν ἐποχήν μας. Ἂν τὸ ἐπιθυμῇς, δὲν θὰ ζημιωθῇς. Πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔζησαν τότε, δὲν ὠφελήθησαν ἐπειδὴ δὲν τὸ ἠθέλησαν.

Τί εἶναι, λοιπόν, τὸ ἀναγνωσθὲν σήμερον ἐδάφιον; «Νὰ ξέρετε ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας θὰ ἐνσκήψουν δύσκολαι περιστάσεις;».[13] Ὁ Παῦλος γράφει πρὸς τὸν Τιμόθεον C καὶ ἡ ἀπειλὴ εἶναι φοβερά. Ἀλλὰ ἂς ξυπνήσωμεν.

10. Ἰωάν. 9, 8 καὶ 9, 18.
11. Ματθ. 13, 10 καὶ 13.
12. Ἰωάν. 20, 29.
13. Β' Τιμ. 3, 1.

Ὑπαινίσσεται τοὺς ἰδικούς μας καιροὺς καὶ τοὺς κατοπινοὺς καὶ τοὺς περὶ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου. «Νὰ ξέρετε ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας θὰ ἐνσκήψουν χαλεποὶ καιροί». Λίγα τὰ λόγια, μεγάλη ἡ δύναμίς των. Ὅπως τὰ ἀρώματα τὰ ὁποῖα δὲν διακρίνονται διὰ τὴν ποσότητά των, ἀλλὰ διὰ τὴν εὐωδίαν των, ἔτσι καὶ αἱ ἅγιαι Γραφαὶ διακρίνονται ὄχι διὰ τὸ πλῆθος τῶν φράσεων, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ περιεχομένου, τὸ ὁποῖον μᾶς παρέχει ὅλην τὴν ὠφέλειαν. Ἀκόμη καὶ ἡ φύσις τοῦ λιβανιοῦ εἶναι εὐώδης καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ ὅταν τὸ ρίψῃς εἰς τὴν φωτιὰν D τότε ἀποδίδει ὅλην τὴν ἡδύτητά του. Ἂν πάρῃ κανεὶς τὴν ψυχήν σας καὶ τὴν ρίψῃ εἰς τὸ θυμιατήριον, θὰ γεμίσῃ ὅλο τὸ σπίτι εὐωδίαν. «Νὰ ξέρετε πῶς κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας θὰ ἐνσκήψουν καιροὶ δύσκολοι». Τί σὲ ἐνδιαφέρει σὲ προσωπικῶς, μακάριε Παῦλε, τί ἐνδιαφέρει τὸν Τιμόθεον, τί ἐνδιαφέρει τοὺς τότε ἀκροατάς; Σὲ πολὺ ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἔμελλον νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ ὑπάγουν μακριὰ ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα δεινὰ καὶ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους. E Ἀλλά, λέγει, δὲν βλέπω μόνον τὰ παρόντα. Προβλέπω καὶ τὰ μέλλοντα. Δὲν φείδομαι τοῦ παρόντος ποιμνίου, ἀλλὰ ἀγωνιῶ καὶ φοβοῦμαι καὶ διὰ τὸ μελλοντικόν. Ἡμεῖς μόλις ποὺ προνοοῦμεν ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν μας ἀνθρώπων, ἐνῷ ἐκεῖνος φροντίζει ἐπιμελῶς καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ποὺ ἀκόμη δὲν ἐγεννήθησαν. Ἔτσι καὶ ὁ ἄριστος ποιμὴν δὲν φροντίζει μόνον ὅταν ἴδῃ τοὺς λύκους νὰ ἐπιπίπτουν κατὰ τοῦ ποιμνίου καὶ ὅταν φθάσουν ἐντελῶς κοντὰ εἰς τὰ πρόβατα, ἀλλὰ προνοεῖ καὶ ὅταν οἱ λύκοι εἶναι μακράν. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ἄριστος αὐτὸς ποιμήν, καθήμενος εἰς τὸν ὑψηλὸν τόπον τοῦ προφητικοῦ ἀξιώματος 282 A καὶ μὲ τὰ προφητικά του μάτια ἐπισημαίνων ἀφ' ὑψηλοῦ τὰ ἐπιδρομικὰ θηρία νὰ ὁρμοῦν καὶ νὰ θέλουν νὰ κατακερματίσουν τὸ ποίμνιον, προλέγει καὶ προδιαμαρτύρεται, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ ὥστε νὰ εἶναι προσεκτικοὶ αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐγεννήθησαν ἀκόμη καὶ νὰ προστατεύσῃ μὲ τὴν προφητείαν ὅλον τὸ ποίμνιον. Ἀκόμη, ὅταν ἕνας φιλόστοργος πατέρας ποὺ οἰκοδομεῖ οἰκίαν διὰ τὰ παιδιά του, πολλάκις τὴν οἰκοδομεῖ μεγάλην καὶ λαμπράν, ὄχι διὰ νὰ εἶναι χρήσιμη μόνον εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐγγόνια του καὶ τὰ δισέγγονά του. Ἔτσι καὶ ὁ βασιλεὺς μίαν πόλιν ποὺ τὴν ἀγαπᾷ ἀφοῦ τὴν περιβάλῃ μὲ ἐξωτερικὸν τεῖχος, τὸ κάμνει ἀσφαλές, ἰσχυρὸν καὶ διαρκές, ὄχι μόνον διὰ νὰ κρατήσῃ μόνον ἐπὶ τῆς γενεᾶς του, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι χρήσιμον καὶ δι' ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους, ὄχι μόνον ἱκανὸν

ν' ἀμυνθῇ εἰς τὰς συγχρόνους μηχανάς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς προσβολὰς εἰς τὸ μέλλον. Ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος. Ἐπειδὴ αἱ Γραφαὶ εἶναι τὰ ἀποστολικὰ τείχη τῶν Ἐκκλησιῶν, C ὄχι μόνον τοὺς συγκαιρινούς του, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιγιγνομένους τοὺς ἀσφαλίζει μὲ αὐτάς. Καὶ ἔτσι κατεσκεύασε τόσον ἰσχυρὸν καὶ ἀδιάρρηκτον τὸν περίβολον τοῦτον καὶ τὸν περιέφερεν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην μὲ ἀσφάλειαν, ὥστε καὶ τοὺς συγκαιρινοὺς καὶ τοὺς ἐπιγιγνομένους καὶ τοὺς τωρινοὺς καὶ τοὺς κατοπινοὺς μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἀπήλλαξε ἀπὸ κάθε ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν. Τοιαῦται εἶναι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων, φιλόστοργοι, κηδεμονικαί, ἐπισκιάζουσαι μὲ τὸ φίλτρον τὴν πατρικὴν εὔνοιαν καὶ νικῶσαι τὴν φυσικὴν φιλοστοργίαν, ὑπερβαίνουσαι τὰς ὠδίνας ἐκείνας. Εἶναι γεμᾶται πνεῦμα καὶ θείαν χάριν.

Θέλετε πάλιν νὰ σᾶς ἀποδείξω καὶ δι' ἄλλου τρόπου ὅτι οἱ ἅγιοι δὲν φροντίζουν διὰ τὰ ἰδικά των προβλήματα καὶ δὲν μεριμνοῦν D διὰ τὰ παρόντα μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ μέλλοντα; Λέγει ἡ Γραφὴ ὅτι προσῆλθον εἰς τὸν Ἰησοῦν οἱ μαθηταί, ὅταν ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος, ἄνθρωποι προχωρημένης ἡλικίας καὶ μετ' ὀλίγον χρόνον μέλλοντες νὰ ἐκδημήσουν ἀπὸ τὴν παροῦσαν ζωήν. Τί τὸν ἠρώτησαν; Διὰ ποῖον πρᾶγμα εἶχον ἀγωνίαν; Τί ἐφοβοῦντο; Ὑπὲρ τίνων ἐδημιούργησαν τὴν συνάντησιν μὲ τὸν διδάσκαλον; Μήπως ὑπὲρ τῶν ὅσων ἔζησαν πρὶν ἢ ὑπὲρ τῶν συγκαιρινῶν των; Οὐδαμῶς. Τί εἶπον, ἀφοῦ παρεμέρισαν ὅλα αὐτά; «Ποῖον θὰ εἶναι τὸ σύνθημα τῆς παρουσίας σου κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος;».[14] Εἶδες ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐρωτοῦν διὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος καὶ ὅτι φροντίζουν ὑπὲρ τῶν ἐπιγιγνομένων; E Οἱ ἀπόστολοι δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ ἰδικά των, ἀλλὰ διὰ τὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁμαδικῶς καὶ ὁ καθένας ξεχωριστά.

Ὁ Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τοῦ χοροῦ καὶ τὸ στόμα ὅλων τῶν ἀποστόλων, ἡ κεφαλὴ τῆς ὁμάδος, ὁ προστάτης ὅλης τῆς οἰκουμένης, τὸ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ὁ θερμὸς ἐραστὴς τοῦ Χριστοῦ: «Πέτρε, λέγει ὁ Χριστός, μὲ ἀγαπᾷς περισσότερον ἀπὸ αὐτούς;».[15] Διὰ τοῦτο ἀναφέρω τὰ ἐγκώμια, διὰ νὰ μάθετε ὅτι ὄντως ἀγαπᾷ τὸν Χριστόν. Τὸ φίλτρον τοῦ Δεσπότου φαίνεται κατακάθαρα μόνον εἰς τὴν φροντίδα ὑπὲρ τῶν δούλων του. Αὐτὸ δὲν τὸ λέγω

14. Ματθ. 24, 3.
15. Ἰωάν. 21, 15.

ἐγώ, ἀλλά ὁ ἴδιος ὁ ἀγαπώμενος Δεσπότης. «Ἄν μέ ἀγαπᾷς, λέγει, ποίμαινε τά πρόβατά μου». Ἄς ἴδωμεν ἄν ὄντως ἔχει προστασίαν ποιμένος, ὄντως κηδεμονίαν, 283 A ὄντως ἄν ἀγαπᾷ τά πρόβατα, ἄν ὄντως εἶναι φιλόστοργος διά τό ποίμνιον, διά νά ξεκαθαρίσωμεν ὅτι ἀγαπᾷ καί τόν ποιμένα, διότι, ὡς εἶπεν, αὐτό εἶναι καί ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης του. Ὁ Πέτρος, λοιπόν, ἐγκατέλειψε τά πάντα, τά δίκτυά του, ὅλα τά πράγματά του εἰς τό πλοῖον, τήν θάλασσαν, τήν τέχνην του, τό σπίτι του. Ἄς μή φαντασθῶμεν ὅτι αὐτά ἦσαν ὀλίγα, διότι ἦσαν τά πάντα πού διέθετε καί ἄς ἐπαινέσωμεν τήν προθυμίαν του. Ἐκείνη ἡ γυναῖκα πού κατέθεσε τά δύο δηνάρια, δέν κατέθεσε βεβαίως πολλά χρήματα, ἀλλά ἐπέδειξε πλούσια τήν καλήν της διάθεσιν ὅπως καί ὁ Πέτρος ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τήν φτώχειαν του ἔδειξε μεγάλην εὐπορίαν προθυμίας. B Ὅπως δι' ἕνα ἄλλον ἦσαν τά τσιφλίκια, οἱ δοῦλοι, τά οἰκήματα καί τό χρυσάφι, τό ἴδιον ἦτο διά τόν Πέτρον ἐκεῖνο τό δίκτυον καί ἡ θάλασσα, καί ἡ τέχνη καί τό πλοῖον. Ἄς μή κοιτάξωμεν λοιπόν τό ὅτι ἀφῆκε ὀλίγα, ἀλλά τό ὅτι ἀφῆκε τά πάντα. Αὐτό εἶναι τό ζητούμενον, ὄχι τό ἄν ἀφῆκεν ὀλίγα ἤ πολλά, ἀλλά τό ὅτι εἰσέφερε πολύ περισσότερα ἀπό ὅσα ἠμποροῦσεν. Ἐγκατέλειψε, λοιπόν, τά πάντα καί πατρίδα καί σπίτι καί φίλους καί συγγενεῖς καί αὐτήν τήν ἀσφάλειάν του, ἀφοῦ ἐπολέμησε τόν Ἰουδαϊκόν ὄχλον κατά τόν ἑξῆς τρόπον: «Εἶχον, λέγεται, ἀποφασίσει οἱ Ἰουδαῖοι ὅτι ἄν κανείς πιστεύση εἰς τόν Χριστόν νά ἀποβάλλεται τῆς συναγωγῆς».[16] Ἑπομένως εἶναι φανερόν ὅτι ὁ Πέτρος δέν ἀμφέβαλλε περί τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δέν ἐφοβήθη, C ἀλλά εἶχε πεισθῆ σταθερῶς καί ἀπό τήν στιγμήν πού τό πρᾶγμα ἀπεδείχθη, ἀλλά καί πρίν τό πρᾶγμα ἀποδειχθῆ ἀπό τό στόμα τοῦ Σωτῆρος — ὅτι ὁπωσδήποτε θά τήν κληρονομήση. Ὅταν εἶπεν: «Ἡμεῖς ἀφήκαμεν τά πάντα καί σέ ἠκολουθήσαμεν τί θά γίνη μέ ἡμᾶς;»,[17] ἀπεκρίθη ὁ Χριστός: «Θά καθήσετε ἐπί δώδεκα θρόνων καί θά κρίνετε τάς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ». Ὅλα αὐτά τά συνεκέντρωσα ἐδῶ, διά νά μή εἰπῆτε ὅτι ἐφρόντιζε διά τόν ἑαυτόν του, ὅταν σᾶς τόν ἀποδείξω φροντίζοντα ὑπέρ τῶν συνδούλων. Πῶς θά ἐφρόντιζε διά τόν ἑαυτόν του, D τήν στιγμήν πού ἐπρόκειτο νά βραβευθῆ, ὥστε νά ταχθῆ ἐναντίον τοῦ στεφάνου καί τῶν βραβείων; Τέτοιος ὑπῆρξε καί ὁ

16. Ἰωάν. 9, 22.
17. Ματθ. 19, 27-28.

Πέτρος, πού ἐγκατέλειψε τά πάντα, ὁ πιστεύων εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅταν προσῆλθε κάποτε κάποιος πλούσιος καί εἶπεν εἰς τόν Χριστόν: «Τί νά πράξω διά νά κληρονομήσω τήν αἰώνιον ζωήν;».[18] Ὁ Χριστός τοῦ ἀπεκρίθη: «Ἄν θέλης νά εἶσαι τέλειος, πήγαινε πώλησε τά ὑπάρχοντά σου, μοίρασέ τα εἰς τούς πτωχούς καί ἀκολούθησέ με».[19] Καί ὅταν ἐκεῖνος ἐλυπήθη δι' αὐτό, ὁ Χριστός εἶπεν εἰς τούς μαθητάς του: «Βλέπετε πόσον δύσκολα εἰσέρχονται οἱ πλούσιοι εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, εἶναι πλέον ἄκοπον E νά περάση ἕνα χονδρό σχοινί ἀπό τήν τρύπαν τῆς βελόνης παρά ὁ πλούσιος εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ».[20] Ὁ Πέτρος ὁ ἀκτήμων, ὁ ἐλπίζων εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πού δέν ἐφρόντιζεν ὑπέρ τῆς ἰδικῆς του σωτηρίας, αὐτός πού ἦτο σαφῶς πεπεισμένος ὅτι αἱ τιμαί τόν ἀνέμενον εἰς τόν οὐρανόν, ὅταν ἤκουσεν αὐτά, ἔλεγε: «Ποῖος ἠμπορεῖ νά σωθῇ;».[21] Τί φοβεῖσαι, μακάριε Πέτρε; Τί ἀγωνιᾷς; Τί τρέμεις; Τά πάντα ἐγκατέλειψες, τά πάντα ἀφῆκες. Ὁ λόγος ἀφορᾷ τούς πλουσίους, ἐκείνους ἀφορᾷ ἡ φρᾶσις. Σύ ζῇς ἐν πενίᾳ καί ἀκτημοσύνῃ. Δέν φροντίζω διά τόν ἑαυτόν μου, ἀπαντᾷ, ἀλλά ἀγωνίζομαι διά τό συμφέρον τῶν ἄλλων. Διά τοῦτο, ἔχων πεποίθησιν διά τό ἰδικόν του μέλλον, ὑπέρ τῶν ἄλλων ἀνεκίνησε τό ζήτημα λέγων: «Ποῖος ἠμπορεῖ νά σωθῇ;».

Εἶδες τήν φροντίδα τῶν ἀποστόλων, εἶδες πῶς ἀποτελοῦν ἕνα σῶμα; Εἶδες ὅτι καί ὑπέρ τῶν συγχρόνων του καί ὑπέρ τῶν μελλόντων ἐφρόντισεν ὁ Πέτρος; Ἔτσι καί ὁ Παῦλος καί δι' αὐτό ἔλεγε: «Νά ξεύρετε ὅτι κατά τάς τελευταίας ἡμέρας θά ἐνσκήψουν δύσκολοι περιστάσεις». Καί ἀλλοῦ λέγει ἐπίσης τό ἴδιον. Ἐπρόκειτο πλέον νά ἐγκαταλείψη τήν Ἀσίαν καί νά μεταβῆ εἰς Ρώμην καί ἀπό ἐκεῖ νά μετασταθῆ εἰς τόν οὐρανόν. Ὁ θάνατος τῶν ἁγίων δέν εἶναι θάνατος, B ἀλλά μετάστασις ἀπό τήν γῆν εἰς τόν οὐρανόν, ἀπό τό χειρότερον εἰς τό καλύτερον, ἀπό τήν χορείαν τῶν συνδούλων μετάβασις εἰς τόν Δεσπότην, ἀπό τούς ἀνθρώπους εἰς τούς ἀγγέλους. Ἐπειδή λοιπόν ἐπρόκειτο νά μεταβῆ κοντά εἰς τόν Δεσπότην τοῦ σύμπαντος Θεόν, δι' αὐτό ἐρρύθμισε καλῶς ὅλας τάς ἀτομικάς του

18. Ματθ. 19, 16.
19. Ματθ. 19, 21.
20. Ματθ. 19, 24.
21. Ματθ. 19, 25.

ὑποθέσεις. Κατὰ τὸν χρόνον ποὺ εὑρίσκετο ὁμοῦ μετὰ τῶν μαθητῶν ἐτέλει τὴν διδασκαλίαν του μὲ κάθε ἀκρίβειαν καὶ λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι καθαρὸς ἀπὸ τὸ αἷμα πάντων»[22] καὶ δὲν παρέλειψα τίποτε ἀπὸ ὅσα ἔπρεπε νὰ τηρηθοῦν διὰ τὴν σωτηρίαν. Λοιπόν; Ἐπειδὴ ἐρρύθμισε τὰ ἀτομικά του, ἐπειδὴ δὲν ἔμελλε νὰ κατηγορηθῇ ἀπὸ τὸν Δεσπότην δι' ὅσα συνέβησαν κατὰ τὴν ἐποχήν του, ἐπομένως παρημέλησε καὶ τὰς μετὰ ταῦτα ψυχάς; C Ὄχι, βεβαίως, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβῃ τὰς εὐθύνας καὶ αὐτῶν, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἀφορῶντα αὐτοὺς τοὺς τὰ λέγει μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν καὶ ἂς τὰ διαβάσωμεν τώρα: «Προσέχετε, λέγει, τὸν ἑαυτόν σας καὶ ὅλον τὸ ποίμνιον».[23] Εἶδες πῶς εἶναι συνδεδεμένος μαζί των διὰ τῆς φροντίδος; Ἀπὸ ἡμᾶς ὁ καθένας μεριμνᾷ τὰ ἀτομικά του, ὁ δὲ ἐπικεφαλῆς μεριμνᾷ δι' ὅλα. Διὸ καὶ λέγει περὶ τῶν διδασκάλων: «Ὅποιοι ἀγρυπνοῦν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν μας αὐτοὶ θὰ δώσουν καὶ λόγον».[24] Εἶναι πράγματι φοβερὸν τὸ βάρος νὰ ἔχῃς τὰς εὐθύνας τόσων πολλῶν μαζῶν. Ἔλεγα λοιπὸν ὅτι τοὺς ἐκάλεσε καὶ τοὺς εἶπε: «Προσέχετε τὸν ἑαυτόν σας καὶ ὅλον τὸ ποίμνιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου D τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον σᾶς ἔταξε ποιμένας καὶ ἐπισκόπους».[25]

Τί συνέβη; Ὑπὲρ τίνος πράγματος συμβουλεύεις; Μήπως προβλέπῃς τί τὸ δεινόν; Τίποτε τὸ δύσκολον; Μήπως ἐπικρέμαται κάποιος κίνδυνος, κάποια συμφορά, κάποιος πόλεμος; Εἰπέ μας, διότι ἵστασαι ὑψηλότερον ἀπὸ ἡμᾶς. Δὲν βλέπεις μόνον τὰ παρόντα, ἀλλὰ προβλέπεις καὶ τὰ μέλλοντα. Εἰπέ μας τότε διὰ ποῖον λόγον παραγγέλλεις ὅλα αὐτὰ καὶ μᾶς συμβουλεύεις; «Γνωρίζω, λέγει, ὅτι μετὰ τὴν ἀφιξίν μου θὰ εἰσβάλουν λύκοι σκληροὶ εἰς τὸ ποίμνιον».[26] Βλέπεις αὐτὸ ποὺ ἔλεγα, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἀγωνιᾷ καὶ φροντίζει ὑπὲρ τῶν συγχρόνων του μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπιγιγνομένων; Θὰ εἰσβάλουν λύκοι, E λέγει, ὄχι ἁπλῶς λύκοι, ἀλλὰ λύκοι σκληροί, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. Διπλὸς ὁ πόλεμος: ἀπουσία Παύλου καὶ ἔφοδος λύκων. Οὔτε ὁ διδάσκαλος θὰ παρευρίσκεται, καὶ οἱ καταστροφεῖς θὰ ἐπιδράμουν. Καὶ κοίταξε τὴν κακουργίαν τῶν θηρίων καὶ τὴν ἐφευρετικότητα τῶν πονηρῶν ἀνθρώ-

22. Πράξ. 20, 26.
23. Πράξ. 20, 28.
24. Ἑβρ. 13, 17.
25. Πράξ. 20, 28.
26. Πράξ. 20, 29.

πων. Παρετήρησαν τὴν ἀπουσίαν τοῦ διδασκάλου καὶ τότε ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ποιμνίου.

Λοιπόν; Μᾶς ἀφήνεις ἀπροστατεύτους, προλέγεις τὰ δεινὰ καὶ δὲν ἐπινοεῖς καμμίαν παρηγορίαν; 285 A Ἀλλὰ ἂν κάμῃς τοῦτο, μᾶλλον θὰ αὐξήσῃς τὴν δειλίαν καὶ θὰ λυγίσῃς τὸ ἠθικὸν καὶ θὰ σπάσῃς τὰ νεῦρα, παραλύων τὰ χέρια τοῦ ἀκροατηρίου. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, πρῶτον τοὺς ὑπέμνησε τὸ Πνεῦμα, «τὸ ὁποῖον σᾶς ἀνέδειξε ποιμένας καὶ ἐπισκόπους».[27] Καὶ ἂν φύγῃ, λέγει, ὁ Παῦλος, ὁ Ἰησοῦς θὰ εἶναι παρών. Εἶδες πῶς ἀνεπτέρωσε τὴν ψυχήν των ὑπενθυμίσας τὸν θεῖον διδάσκαλον, χάρις εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε καὶ αὐτὸς τὴν ἰσχύν; Διὰ ποῖον λόγον τότε, τοὺς ἐνέβαλε τὸν φόβον; Διὰ νὰ ἐκτοπίσῃ τὴν ραθυμίαν των. Καὶ τὰ δύο πρέπει νὰ κάμῃ ὅποιος συμβουλεύει, μήτε νὰ ἀφήνῃ νὰ παίρνῃ θάρρος ὁ ἀκροατής, B διὰ νὰ μὴ γίνεται ραθυμότερος, μήτε νὰ τὸν φοβίζῃ πάλιν μόνον διὰ νὰ μὴ ἐμπέσῃ εἰς δειλίαν. Μνημονεύσας λοιπὸν τὸ Πνεῦμα ἀπεδίωξε τὴν δειλίαν καὶ εἰπὼν περὶ λύκων ἐξεδίωξε τὴν ραθυμίαν. Λύκοι σκληροί, ποὺ δὲν φείδονται τὸ ποίμνιον. Προσέχετε τὸν ἑαυτόν σας. Τίποτε δὲν ἐμείωσα καὶ ἐνθυμηθῆτε με. Εἶναι πραγματικῶς μεγίστη ἐνθάρρυνσις νὰ μνημονεύωμεν τὸν Παῦλον. Καὶ δὲν πρόκειται περὶ τῆς μνήμης του, ἀλλὰ περὶ τῶν κατορθωμάτων του. Διότι δὲν λέγει ἁπλῶς τὴν μνήμην του, ἀλλὰ ἐνθυμούμενοι νὰ ζηλώσουν νὰ ἀκούσουν ὅσα αὐτὸς ἐθεσμοθέτησεν. C «Μνημονεύετέ με, διότι ἐπὶ τριετίαν, νύκτα καὶ ἡμέραν, δὲν ἐσταμάτησα μὲ δάκρυα καὶ πολλοὺς ὀδυρμοὺς νὰ νουθετῶ ἕνα ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς».[28] Δὲν θέλω νὰ μὲ ἐνθυμῆσθε ἁπλῶς, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμῆσθε καὶ τὰ χρόνια καὶ τὰς νουθεσίας, καὶ τὰς προσπαθείας καὶ τὰ δάκρυα καὶ ὅλους ἐκείνους τοὺς ὀδυρμούς. Ὅπως ἐπὶ μερικῶν ἀρρώστων, οἱ συγγενεῖς δὲν κατορθώνουν, ἀποτείνοντες εἰς αὐτοὺς πολλοὺς καὶ μακροὺς λόγους, νὰ τοὺς πείσουν νὰ λάβουν τὰς καταλλήλους τροφὰς καὶ φάρμακα καὶ δακρύζουν διὰ νὰ τοὺς κάμψουν, ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος διὰ τοὺς μαθητάς. Ὅταν ἔβλεπεν ὅτι ἠσθένει ὁ λόγος τῆς διδασκαλίας, ἐγκαινίαζε τὴν διὰ δακρύων θεραπείαν.

Ποῖος δὲν θὰ ἐλυπεῖτο τὸν Παῦλον, βλέπων αὐτὸν δακρύοντα καὶ ὀδυρόμενον, ἀκόμη καὶ ἂν ἦτο πλέον ἀναίσθητος καὶ αὐτῶν τῶν λίθων; Εἶδες ὅτι καὶ ἐκεῖ προεῖπε τὰ

27. Πράξ. 20, 28.
28. Πράξ. 20, 31.

μέλλοντα; Καὶ ἐδῶ κάμνει τὸ ἴδιον ὅταν λέγῃ: «Νὰ ξεύρετε ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας θὰ ἐνσκήψουν δύσκολοι περιστάσεις».[29] Διὰ ποῖον λόγον τὸ λέγει εἰς τὸν Τιμόθεον καὶ δὲν λέγει καθαρά: ἄς ἴδουν οἱ ἐπιγιγνόμενοι ὅτι θὰ ἐνσκήψουν δύσκολοι περιστάσεις; Ἀλλὰ γνώριζε ἐσὺ διὰ νὰ ξεύρῃς ὅτι ὁ μαθητής, ὅπως καὶ ὁ διδάσκαλος, φροντίζει διὰ τὰ μέλλοντα. **E** Διότι ἂν δὲν ἐφρόντιζε δὲν θὰ ἀνέθετε τὴν φροντίδα παρομοίως καὶ εἰς τὸν μαθητήν.

Ἔτσι κάμνει καὶ ὁ Χριστός. Ὅταν τὸν ἐπλησίασαν οἱ μαθηταί, θέλοντες νὰ μάθουν τὰ περὶ συντελείας, λέγει πρὸς αὐτούς: «Θὰ ἀκούσετε περὶ πολέμων».[30] Αὐτοὶ ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ν' ἀκούσουν. Τὸ σῶμα τῶν πιστῶν εἶναι ἑνιαῖον. Καὶ ὅπως οἱ τότε ἄνθρωποι ἀκούουν διὰ τὰ μέλλοντα, ἔτσι καὶ ἡμεῖς μαθαίνομεν περὶ ὅσων ἔγιναν τότε. Ὅπως εἶπα, ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνοι εἴμεθα ἑνιαῖον σῶμα, συνδεδεμένοι μὲ ἀκρίβειαν μεταξύ μας, ἂν καὶ ἀνήκωμεν εἰς τὴν ἐσχάτην τάξιν τῶν μελῶν. Τὸ σῶμα τοῦτο δὲν τὸ χωρίζει οὔτε ὁ χρόνος οὔτε ὁ τόπος. Συνδεόμεθα μεταξύ μας ὄχι μὲ νεῦρα, **286 A** ἀλλὰ εἴμεθα περιβεβλημένοι ἀπὸ παντοῦ μὲ δεσμοὺς ἀγάπης. Διὰ τοῦτο καὶ ἐνῷ ὁμιλεῖ μὲ ἐκείνους περὶ ἡμῶν ἀκούομεν καὶ ἡμεῖς ὅ,τι ἀφορᾷ ἐκείνους.

Ἀξίζει νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ τοῦτο, ποῖος δηλαδὴ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ δυσάρεστα, λέγει ἡ Γραφή, ὅτι θὰ συσσωρευθοῦν εἰς τὰ τέλη τῆς παρούσης ζωῆς. Καὶ ἀλλοῦ λέγει: «Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας μερικοὶ θὰ ἀποστατήσουν τῆς πίστεως».[31] Καὶ ἐδῶ λέγει πάλιν: «Κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας θὰ ἐνσκήψουν χαλεποὶ καιροί».[32] Καὶ ὁ Χριστὸς σύμφωνα μὲ ταῦτα ἔλεγε προφητικῶς: «Κατὰ τὴν συντέλειαν μέλλετε ν' ἀκούσετε πολέμους καὶ φήμας **B** πολέμων καὶ πεῖναν καὶ ἀσθενείας».[33] Διὰ ποῖον λόγον συσσωρεύεται κατὰ τὴν συντέλειαν τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν; Μερικοὶ λέγουν ὅτι ἡ φύσις, κουρασμένη καὶ ἀσθενής, ὅπως ἕνα γηρασμένον σῶμα καταλαμβάνεται ἀπὸ νοσήματα, ἔτσι καὶ αὐτή, γηράζουσα, καταλαμβάνεται ἀπὸ πολλὰς συμφοράς. Ἀλλὰ τὸ σῶμα κατὰ φυσικὴν ἀσθένειαν καὶ φυσικὸν νόμον βαδίζει εἰς τὸ γῆρας. Οἱ λοιμοὶ καὶ οἱ πόλεμοι καὶ οἱ σεισμοὶ δὲν συμβαίνουν διότι ἐγήρασεν ἡ φύσις, οὔτε διὰ τὸ γεγονὸς ὅτι γηράζουν τὰ κτίσματα

29. Β' Τιμ. 3, 1.
30. Ματθ. 24, 6.
31. Α' Τιμ. 4, 1.
32. Β' Τιμ. 3, 1.
33. Ματθ. 24, 6-7.

συμβαίνουν καὶ τὰ νοσήματα. Ἡ πεῖνα, αἱ ἀσθένειαι, οἱ σεισμοὶ εἶναι τοπικὰ φαινόμενα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κρίσις τῶν ἀνθρώπων πρόκειται νὰ διαφθαρῇ, **C** ὅλα αὐτὰ εἶναι τιμωρίαι διὰ τὰς ἁμαρτίας μας καὶ φάρμακα ἀνθρωπίνων νοσημάτων. Τότε ἀκριβῶς ἐπιτείνονται τὰ ἀνθρώπινα νοσήματα. Καὶ διὰ ποῖον λόγον; Ἐγὼ πιστεύω, διότι ἀργεῖ τὸ δικαστήριον καὶ αἱ εὐθῦναι εἶναι μελλοντικαὶ καὶ ὁ δικαστὴς δὲν ἦλθεν ἀκόμη καὶ οἱ μέλλοντες νὰ δώσουν λόγον γίνονται ῥαθυμότεροι.

Τὸ ἴδιον λέγει ὁ Χριστὸς καὶ διὰ τὸν πονηρὸν δοῦλον, ὅτι δηλαδὴ διὰ τοῦτο ἔγινε ῥαθυμότερος. Ἀργεῖ ὁ Κύριός μου, λέγει ὁ δοῦλος, διὰ τοῦτο δὲ ἔδερε τοὺς συνδούλους καὶ διετάρασσε τὴν τάξιν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς **D** ὅταν τὸν ἐπλησίασαν οἱ μαθηταὶ διὰ νὰ μάθουν τὴν ἡμέραν τῆς συντελείας δὲν τοὺς ἀπήντησε, θέλων νὰ μᾶς κρατᾷ εἰς ἀγωνίαν συνεχῶς μὲ τὸ ἄδηλον τοῦ μέλλοντος, προκειμένου ὁ καθένας, προσδοκῶν πάντοτε τὸ μέλλον, καὶ ἐλπίζων εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, νὰ γίνῃ ἐπιμελέστερος. Διὰ τοῦτο ὁ Ἐκκλησιαστὴς παραινεῖ: «Μὴ ἀναβάλλῃς νὰ ἐπιστρέψῃς πρὸς τὸν Θεόν, μήτε νὰ περιμένῃς ἡμέραν τὴν ἡμέραν, ὡσὰν κάποτε νὰ πρόκειται νὰ ἀπομακρυνθῇς».[34] Ἄδηλος εἶναι ὁ θάνατος καὶ τοῦτο διὰ νὰ εἶσαι πάντοτε προετοιμασμένος. Ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἔρχεται ὅπως ὁ κλέπτης τὴν νύκτα, ὄχι διὰ νὰ κλέψῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διασφαλίσῃ πληρέστερον. Ὅποιος προβλέπει τὸν κλέπτην περνᾷ ἄγρυπνον νύκτα καί, ἀφοῦ **E** ἀνάψῃ τὸν λύχνον, ξαγρυπνᾷ συνεχῶς. Ἔτσι καὶ σεῖς, ἀφοῦ ἀνάψετε τὸ φῶς τῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθῆς συμπεριφορᾶς, θὰ ἔχετε ἀναμμένας τὰς λαμπάδας σας ἐν διαρκεῖ ἀγρυπνίᾳ. Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζομεν πότε ἔρχεται ὁ νυμφίος, πρέπει νὰ εἴμεθα συνεχῶς ἕτοιμοι καὶ ὅταν ἔλθῃ νὰ μᾶς εὕρῃ ἐγρηγοροῦντας.

Θὰ ἤθελα νὰ ἐπεκτείνω τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ὅσα εἶπα, μόλις καὶ μετὰ βίας τὸ κατώρθωσα, λόγῳ τῆς σωματικῆς μου ἀσθενείας, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἀπεμακρύνθην ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ σᾶς. Ὁ χρόνος ὑπῆρξε μακρὺς δι' ἐμέ, ὄχι λόγῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν, ἀλλὰ λόγῳ μέτρου καὶ διαθέσεως τῆς ψυχῆς. Εἰς τοὺς ἀγαπῶντας καὶ ὁ μικρὸς χρόνος χωρισμοῦ φαίνεται πολὺς καὶ ἀνείπωτος. **287 A** Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ὅταν ἐχωρίσθη δι' ὀλίγων ἀπὸ τοὺς Θεσσαλονικεῖς: «Ἐγώ, ἀδελφοί μου, ἀπωρφανισμένος

34. Ἐκκλ. 5, 8-9.

ἀπὸ σᾶς προσκαίρως, σωματικῶς καὶ ὄχι ψυχικῶς, ἔχω ἐπιθυμήσει νὰ ἰδῶ τὰ πρόσωπά σας».[35] Καὶ ἀφοῦ ὁ Παῦλος, ὁ γνωρίζων περισσότερον παντὸς ἄλλου νὰ φιλοσοφῇ, δὲν ὑπέφερε τὸν μικρὸν χωρισμόν, πῶς ἐγὼ νὰ ὑποφέρω τόσας πολλὰς ἡμέρας; Ἀλλ' ἐκεῖνος μέν...[36] μὴ ἀντέχων ἄλλο, φέρων ἀκόμη τὰ ἀπομεινάρια τῆς ἀρρωστείας, ἔτρεξα κοντά σας, πιστεύων ὅτι τὸ πλέον μέγα φάρμακον ἦτο νὰ γευθῶ τὴν συνάντησιν τῆς ἀγάπης σας. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ τὴν ἀπολαμβάνω συνεχῶς, μὲ τὰς εὐχὰς καὶ τὴν μεσολάβησιν ὅλων τῶν ἁγίων, εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ὁποῖον, ὁμοῦ μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκουν ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

35 Α' Θεσσαλ. 2, 17.
36. Χάσμα τοῦ χειρογράφου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 38

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΑΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΙΟΔΩΡΟΝ
ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΑΣΧΑ
«ΟΦΕΛΟΝ ΑΝΕΙΧΕΣΘΕ ΜΟΥ...»
ΠΕΡΙ ΔΙΑΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
«ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΑΦ' ΕΑΥΤΟΥ ΠΟΙΕΙ Ο ΥΙΟΣ...»
«ΕΝ ΕΣΧΑΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΕΣΟΝΤΑΙ ΚΑΙΡΟΙ ΧΑΛΕΠΟΙ»

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
III, Parisiis 1835, σελ. 347 - 370, 901 - 912·
VI, Parisiis 1835, σελ. 296 - 308, 315 - 339
(PG 51, 301 - 320, 761 - 772· PG 56, 248 - 256, 264 - 280).